

BOŻY (15471) ai

o jasne.

sg m N boży (1669). ◇ G bożégo (1663); -égo (72), -ego (26), -(e)go (1565); -égo *OpecŻywSandR* (2), *OrzQuin* (18), *SienLek*, *Oczko*, *ZawJeft*, *JanNKar*, *SiebRozmysł*; -ego *OpecŻywPrzedm*, *MurzHist* (8), *MurzNT* (4); -égo : -ego *OpecŻyw* (23 : 8), *BiałKat* (12 : 4), *SarnStat* (12 : 1). ◇ D bożému (272); -ému (8), -emu (5), -ęmu (1), -(e)mu (258); -ému *JanNKar* (2), *SarnStat* (2); -emu *OrzQuin*, *BiałKat* (3); -ému : -emu *OpecŻyw* (3 : 1); -ému : -ęmu *MurzNT* (1 : 1). ◇ A boży (467), bożégo (419); -égo (12), -ego (8), -(e)go (399); -égo *OpecŻywList*; -égo : -ego *OpecŻyw* (6 : 6), *BiałKat* (5 : 2). ◇ I bożym (640), bożem (10); -em *RejPs* (4), *RejKup*, *MurzHist* (2), *GórnRozm*; -ym : -em *BibRadz* (14 : 1), *GrzegRóżn* (28 : 1); -em (2), -(e)m (8). ◇ L bożym (422), bożem (13); -em *MurzNT* (2), *RejFig*, *BudNT* (3), *Oczko*; -ym : -em *PatKaz II* (4 : 4), *PatKaz III* (2 : 1), *SkarKaz* (29 : 1); -em (1), -ém (1), -ęm (1), -(e)m (10); -ém *Oczko*; -em : -ęm *MurzNT* (1 : 1). ◇ V boży (89). ◇ f N bożą (645); -ą (581), -(a) (64). ◇ G bożéj (1440), bożyj (36), bożé (20), boży (7); -yj *MurzHist* (15), *MurzNT* (21); -é *OpecŻyw* (17), *OpecŻywSandR* (2), *KlerPow*; -y *LibMal*, *ZapKościer* (2); -éj : -y *PatKaz III* (12 : 1), *Leop* (22 : 1), *BielKron* (35 : 1), *GrabowSet* (3 : 1); -éj (117), -ej (12), -(e)j (1311); -éj : -ej *BiałKat* (16 : 4), *SarnStat* (81 : 8). ◇ D bożéj (357), bożyj (7) *MurzHist* (4), *MurzNT* (3), bożé *OpecŻyw* (6); -éj (14), -ej (2), -(e)j (341); -éj : -ej *BiałKat* (3 : 2). ◇ A bożą (692). ◇ I bożą (558). ◇ L bożéj (439), bożé (10) *OpecŻyw* (9), *OpecŻywPrzedm*, bożyj *MurzHist* (3); -éj (5), -ej (1), -(e)j (433); -éj *OrzQuin* (2), *SiebRozmysł*; -éj : -ej *BiałKat* (2 : 1); -é *OpecŻyw* (9), -e (1) *OpecŻywSandR*. ◇ V bożą (51); -ą (43), -a (1), -(a) (7); -ą : -a *OpecŻyw* (4 : 1). ◇ n N bożé (590); -é (25), -e (16), -(e) (548); -é *OpecŻyw* (4), *SienLek*, *KochFr*, *KochPieś*; -e *Oczko*, *SarnStat* (2); -é : -e *MurzHist* (3 : 8), *MurzNT* (5 : 1), *OrzQuin* (1 : 1), *BiałKat* (9 : 3). ◇ G bożégo (1686); -égo (63), -ego (32), -(e)go (1591); -égo *OpecŻywSandP*, *OpecŻywSandR*, *ForCnR*, *OrzQuin* (4), *SiebRozmysł*; -ego *ForCnRWiet*, *MurzHist* (8); -égo : -ego *OpecŻyw* (12 : 4), *MurzNT* (13 : 8), *BiałKat* (12 : 8), *SarnStat* (18 : 3). ◇ D bożému (279); -ému (5), -emu (2), -ęmu (2), -(e)mu (270); -ému *BiałKat*; -emu *MurzHist*; -ęmu *MurzNT* (2); -ému : -emu *SarnStat* (4 : 1). ◇ A boże (770), boży (1) *KlonFlis*; -e (41), -é (39), -(e) (690); -e *OpecŻywSandR*, *MurzHist* (2), *Strum*; -é *OpecŻyw* (14), *OrzQuin* (7), *SienLek*, *Oczko*; -e : -é *MurzNT* (3 : 4), *BiałKat* (2 : 11), *SarnStat* (32 : 1). ◇ I bożym (380), bożem (27); -em (2) *Diar*; -ym : -em *FalZioł* (6 : 5), *RejKup* (2 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 2), *BibRadz* (8 : 15), *ModrzBaz* (5 : 1); -em *MurzNT* (2), -ęm (1) *MurzHist*, -(e)m (24). ◇ L bożym (321), bożem (8); -em *LudWieś*, *ModrzBaz* (3); -ym : -em *Krom Rozm I* (7 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (3 : 1), *HistRzym* (4 : 1); -em (2) *MurzHist*, *MurzNT*, -(e)m (6). ◇ V boż(e) (3). ◇ pl N m pers boży (240), boż(e) (2); -y : -(e) *RejAp* (9 : 1), *WujJudConf* (2 : 1). an boży (1). subst bożé (132), boży (1); -é : -y *LubPs* (2 : 1); -é (7) *OpecŻyw* (2), *MurzHist*, *OrzQuin* (2), *BiałKat* (2), -e (2) *SarnStat*, *GosłCast*, -(e) (123). ◇ G bożych (437). ◇ D bożym (85), boż(e)m *ModrzBaz* (2). ◇ A m pers bożé (101), bożych (3); -ych *CzechRozm*, *WujNT*; -é : -ych *BielKron* (1 : 1); -é (8), -(e) (93). subst bożé (180); -é (14), -e (3), -(e) (163); -é : -e *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 1), *SarnStat* (2 : 1). ◇ I m bożymi (146), bożemi (32); -emi *SeklWyzn*, *MurzHist*, *MurzNT*, *GliczKsiąż* (2), *LubPs*, *Leop* (5); -ymi : -emi *BibRadz* (4 : 2), *RejPos* (12 : 5), *RejZwierc* (1 : 5), *WujJud* (2 : 3), *SkarŻyw* (5 : 2), *SkarKaz* (7 : 4); -emi (1) *MurzHist*,

-ęmi (1), MurzNT; -(e)mi (30). *f* bożemi (6) MurzHist, BielKron (2), RejAp, ModrzBaz (2), bożymi (4) KrowObr, KuczbKat, CzechRozm, NiemObr; -emi (1), -(e)mi (5). *n* bożymi (10), boż(e)mi (3); -ymi CzechRozm (4), CzechEp (2), NiemObr, ReszPrz, WujNT; -(e)mi BibRadz, WujJud; -ymi : -(e)mi BudNT (1 : 1). ◊ *L* bożych (76). ◊ *V m pers* boży (18). *subst* boż(e) (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

Przymiotnik od rzeczownika „Bog”; *divinus Calep, Cn (15471)* : BierRaj 17; Ani ten człowiek zgrzełfyl/ ani iego rodzicy/ ale fie to łtalo/ aby wczynki bożę byly w nimj ziawioné. *OpecŻyw* 63, 48, 114, 130, 133, 180v (16); *PatKaz I* 5v, 17v; A takofch ta myla panna byla poczata zwyczajnołczy bozey woczczu nyebyełkym *PatKaz II* 22v, 37v, 50v, 60, 63 [2 r.], 66; *PatKaz III* 114v, 117, 129, 133, 138; *HistJóz* A4; modlythwa naczye nyech bandzye. y wyelye dzywow ktorełz czynil za bozym danym *MetrKor* 46/175, 46v, 117; *FalZioł* V 66; *FalZiołUng* V 119; *BielŻyw* 136, 155; mamy ye [synów] krczyczy na bołchv wyare na łthary zakon *LibLeg* 8/161, 133, 11/57; Y iakoż mamy łpiewać piołnki bożę/ w ziemi czudzey. *WróbŻołt* 136/4, k. Sv, aa4, ff3, nn4v (8); *RejPs* 31v, 139 *marg*, 163v, 222; *RejRozpr* B3; *SeklWyzn* 3, b4v, Ev, e2, g4 (7); *SeklKat* A2v, E2, F3, G2, Sv (6); *RejKup* b2v, c2, g3v, r2; iż dla wielkih bogactw kthorem miał/ nie Bożę łtworzenie ále towarzylzem Bozym mnimałem fie być *HistAl* Gv, C2 [2 r.]; *KromRozm I* Ev, [H3v], M4; a łkoro pana opułcił/ kaźde słowko bożę zdało mu łię potępieniem *MurzHist* H, B3v, I3v, Lv, L2v, P (8); *MurzNT* 18v, 51, 103v, 168v *marg*, *Luc* 7/30; *MurzOrt* Bv [2 r.]; *KromRozm II* i, p4v, q4v, r2, yv (8); *KromRozm III* A6v, A7v, B2v, D8v, E8 (7); Tobie łkruchá nie pomożę/ Załz nie wiefz łrogołci Bożey *BielKom* D; *GliczKsiąż* C8, H; *LubPs* P5v *marg*, R5v, Y3v, Z4v, ee6v *marg* (16); *GroicPorz* c4, i4; O oblubienico Boża wybrána bądz nam drogą práwą/ do wietznego wełela. *KrowObr* 164v; niedziwuy fie [...] iż łię włzyłcy wierni y wybráni Boży Młzą wálzą iako bluznierłtwem [...] brzydzą *KrowObr* 190, C2v, 12, 110, 175, 189v (96); *RejWiz* 26v, 71v, 87, 111 *marg*, Dd (6); *Leop Eccli* 2.Par 32/12, AAa, 1.Mach 3 *arg*, *Ioann* 6/29, *Rom* 3/3 (23); *RejFig* Bb7; Pánie łłuchay nas/ Tyś iefł miedzy námi Kłiáżęciem Bozym *BibRadz* *Gen* 23/6, *Ps* 49/23, II 59v *marg*, 1.*Cor* 15/15, 2.*Tim* 2/19, *Hebr* 9/9 (48); bo coźkolwiek my mamy dobrego to Bożę iefł *OrzRozm* P4v, G2; A iuż to trzeći raz przez znáki Bożę Aaron káplánłtwo odzyerzał. *BielKron* 41v, 31, 34v, 101v, 266v, 463 (27); *GrzegRóżn* C2, H2v, K, K2, N3 (11); *Mącz* 453a; *OrzQuin* P3; *SarnUzn* B6, C4v, F4v, G5, G7v (8); że ono ozdobne y łubtyłne budowánie/ iefł łprawione wedle myłli Bożey *LeovPrzep* a2, Gv [2 r.], G2v, G3, H3, I2v; ktorzy [niewierni] opułciłwzy łtrách Boży vdáli fie zá łtráchem łwiátá tego. *RejAp* 121v, 76, 131, 168, 169, 197 (8); o pięknołci powiedział/ iákoby miálá być promieniem dobroci Bożey/ á kthemu záwdy dobra *GórnDworz* L14, Ce7v, Gg2, Gg4v, L1v, Mm5; *HistRzym* 127; *RejPos* A6v, 22, 64, 84v, 284v (12); Według tedy łtworzenia/ Szátan Boży iefł: ále według łwego wyłłępku/ łam łwóy iefł. *BiałKat* 16, 13v, 56, 88v, 148v, 283v (20); Gdzie ład álbo Ray Boży/ známionuie Krolełtwo Bożę y żywot wieczny *GrzegŚm* 41, A3v, A4v, 21, 24, 41 (10); *KuczbKat* 5, 95, 140, 280, 380 (12); Iuż moje látá u dyablá/ Com ná Boży kábat łłuzył *RejZwierc* 233v, 45v, 53, 57v, 79v, 266 (15); *BielSpr* 43 *marg*; Bo nie łkąd inąd [...] włzczęły fie odłzczępienłtwá/ iedno łtąd/ że Káplána Bożego niełłucháią. *WujJud* 20v, 39v, 123v, 185, 236, 249v (23); *WujJudConf* 8, 46, 59v, 138, 180v (10); y zacni wykłádáczę piłmá łwięthego z ołwienienia Bożego/ mogą być názwáni Prorocy. *RejPosRozpr*

c3, c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v, [41³] [2 r.], 42; Z przepużczenia Bożego bywa dan mroz *BudBib* *Iob* 37/10, 15/8, 31/2, *Is* 14/13, 35/4, *Sal* 2/13 (17); Czy go wierzyć będziefz/ fynem Bozym z dobrodziefstwa Bożego vczynionym? *BialKaz* G4, C2; Vwierzył Abrahám Bogu/ y poczytano mu ku fprawiedliwosci y nazwan iest przyacielem Bozym. *BudNT Iac* 2/23; Kto wierzy wfyná Bożego/ ma swiádectwo Boże w fobie *BudNT 1.Joann* 5/10, *Luc* 22/69, *Act* 28/28, *2.Tim* 2/19, *Apoc* 19/9, *k.Kk3* (25); Weźmi miecz fwięty Boży/ broń nim wiernych iego *StryjWjaz* C2v; żadney inney rzeczy imię Boże Iehowáh/ opócz Bogá fámego [...] nie fluży *CzechRozm* 52v; W kłztálcie Bozym być co znáczy wedle Antichriftá/ á co wedle pílmá. *CzechRozm* 56 *marg*, 3, 57v, 69, 89, 194 (126); Wielkiec to fą dobrodziefstwa Boże/ ktore nam vżyczáne bywáią przez Krztu Swiętego przyięcie *KarnNap* B2; w krotkiem czáście (iefli fię nieupámieftá) przekłęctwo Boże vcziuefz *ModrzBaz* 99v, 11v, 55, 64, 86v, 144v (11); *SkarJedn* 62, 77, 109, 327, 340 (20); *KochOdpr* B2v; *Calag* 253a; Nie ćierpiál krzywdy bożey Phineás cnotliwy/ Ale mieczem złé karał *KochPs* 162, 172; ołtarze Boże ludzie [f] Beftyom podobni rozmieçá. *SkarŻyw* 58; Rozmáite powołánie Boże do pokuty *SkarŻyw* 80 *marg*; Adámie ty Boży kmiećiu/ ty siedziłz v Bogá w wiecu *SkarŻyw* 357, 58, 79, 208, 492, 583 (77); Coż iest przebog/ duch/ czy mára? Dżiwnáç iákás Boża ftworá *MWilKHist* K4, F2v; zá dziwnym foritowánim Bozym onę pięddziefiát tyfiác Wołochow y Turkow/ náfzych fześć tyfiác/ á práwie garść ludzi pobilá *StryjKron* 757, 300; fám Iezus Chriftus toż czynił ná Bożey modlitwie nocuiác *CzechEp* 288; Bo to infza iest mowić o przyrodzoney iftnosci/ á infza o przyściu Bozym *CzechEp* 341; Papież [...] to co iest Bożego fobie przywálfzcza *CzechEp* [398], 46, 47, 216, 249, 316 (73); Pan y zbáwiciel náfz/ ktory będąc głowá wfzytkich wiernych chwalcow Bożych [...] przedię wiele nienawieści/ [...] ná fobie odnošil *NiemObr* 3; To ten wierny flugá páná Chriftufow/ żadney rády Bożey/ nie táil przed wiernymi vczniami fwoimi *NiemObr* 86, 10, 19, 42, 73, 116 (25); Nie rzekł iáko żyw żaden wfętfzý prawdy zwieká/ Iáko kto názwál bozym igrzyfkem człowieká. *KochFr* 128 [2 r.]; *ReszPrz* 25, 53, 69, 108, 112; *ReszList* 152, 157; *KochPieś* 27, 46; Nieštycháne wćielenie SYnaczká Bożego *ArtKanc* B2; Swięte Boże wierne ćiáło/ co w grobie leżáło/ trzećiego dnia z martwych wfáło *ArtKanc* F14v, F15, K19, N9, O14v; *ZawJeft* 13, 31; iako zna Krol Ie^oM [...] faskę Bożá wtey sprawie, tak przykłádem Bozym, tosz trzeba z ludzmi czynic *ActReg* 116 [2 r.]; Divinus – Szwiety, bozy *Calep* 336v; *GostGospSieb* 2; *Phil* L3; *GrabowSet* C4v, R4v; Człowiek choć wyraz Boży/ niefpofoalny ná to/ Ani nálazł fortélu ná fzędziwé láto *KochFrag* 21; *OrzJan* 55, 108; Biegayze z [...] onym miłofnikiem Bozym Heliafzem [...] po drogách mándatow Páná Bogá *LatHar* 191; O Dufoz moiá/ obrázem Bozym ozdobia [...] miłuyze tego/ ktory ćię ták wielce vmiłowál *LatHar* 278, 38, 110, 244, 475, 721 (40); Wiedzćie iż Pogánom pořlane iest to zbáwienie Boże *WujNT* 393; A ieflic [jesteřmy] fynámi [bożymi]/ tedyç y dżiedzicmi: dżiedzicmi mowię Bożymi *WujNT Rom* 8/17; Poniewáż głupřtvo Boże/ iest mędrřze nád ludzi: á mdłofć Boża/ iest mocnieyřza nád ludzi [quia quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus]. *WujNT 1.Cor* 1/25; Chriftus w pořtáci Bożey iest rowien Oycu *WujNT* 723, *Luc* 3/6, 23/35, *Act* 23/4, *Rom* 3/26, s. 687 (114); *WysKaz* 14, 21, 22, 34, 47; *SarnStat* [7v], 218, 710, 792, 1292 (13); *PowodPr* 11 *marg*, 43, 68, 80; złé dobr Bożych vżywáćie/ á nie pomnićie ná pokore y fkromnoć Chreščijánřkú *SkarKaz* 580b; Obieráć miál P. IEZVS [...] dwánaście mężow: ktorzyby [...] mogli

[...] dufze rozumne y wolne pod iárzmo Bożé y wiáry świętey podbić. *SkarKaz* 609b, 39a, 83a, 162a, 514a, 637b (25); *VotSzl* A4v, D2v; Cnotá ieft łkarb Boży wielki Ktory widzi człowiek wízelki *CzahTr* Dvb; *GosłCast* 17; rzemieśnikom ná budowanie namiotu Bożego ná pułzczy [...] Duchá Bożego było potrzebá *SkarKazSej* 660b, 684b, 685b, 699a, 699b, 700b (10); *KlonWor* 29, 53.

W połączeniach pochodzenia biblijnego (50): niefamym telko chlebem żywie człowiek/ ale ij flowem ktoré pochodzi z wít bożych [*quod procedit de ore Dei Vulg Matth 4/4*]. *OpecŻyw* 37v; *WróbŻołt* 79/11; to dziełięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizelłowy na dwu tabliczach palczem Bożim napyłłane. *SeklKat* G4v; Iuż ich lator[ołł]ki yáko Cedrowye Boży/ Ná wyzłłá wyrołły *LubPs* S3v; *KrowObr* C3v, 23v, 130, 212; Prożbá z wíth vbogiego/ áż do wízu Bożych przydzie [*ad aures eius perveniet*] *Leop Eccli* 21/6, 34/15; łłyłzałem głos ieden ze czterech rogow ołtarzá złotego/ kthory ieft przed oczymá Bożemi [*ante oculos Dei*]. *BibRadz Apoc* 9/13 [*idem WujNT*], *Deut* 9/10, 2.*Par* 35/22, *Apoc* 3/1; *OrzRozm* B4v; *BielKron* 34v [2 r.], 35; Toć kazał powiedzieć Pan kthory ma liedm duchow Bożych/ y liedm gwiazd [*qui habet septem spiritus Dei et septem stellas Vulg Apoc 3/1*] *RejAp* 34, F2v, 48v, 51; *RejPos* 69v; *WujJud* 46; *CzechRozm* 54, 99v, 106; świętych dufze idá do niebá zaráz/ y widzá twarz Bożá *SkarJedn* 274, 281, 343 [2 r.]; w oczách Bożych podłemi zołtawáia/ kthory fię v ludzi chćiwością prożney chwały nádymáia. *SkarŻyw* 212, 262; *NiemObr* 98 [2 r.]; *ReszPrz* 69; *ArtKanc* G14; *WujNT Matth* 4/4, *Apoc* 3/1, 4/5, 5/6, 9/13; *WysKaz* 15; *SkarKaz* 119b, 278a, 383a, 384b, 635a (7).

W formułach dyplomatycznych [z łaski bożej (114), z bożej miłości (18), bożá mocą (1), z mocy bożej (8), z bożej pomocy (1), z przejrzenia bożego (8), z rządzienia bożego (1), z zmiłowania bożego (2)] (153): Wedlye Nayałznyeyłżego xyazáczya a pana pana sygmuntha zbozey myłóczy krolya Polłkyego *MetrKor* 37/1v; Teraz bogati Czefarł nał yego m. zbozey pomoczy łzwamy przyyacielłtwo ma. *MetrKor* 46/117v, 34/133, 288, 37/3v, 40/174, 61/222v (14); *MiechGlab* 66; Iam yełt Svltan Svleyman z bozey moczi pan wyelkii nie zwicziezoni *LibLeg* 11/87; BOzam moczá Czefłarł Tvreczky y ynnich wyelye paniłthw *LibLeg* 11/140, 6/77v, 158, 7/67v, 10/55v, 11/82v (21); *ComCrac* 1543/11; *SeklWyzn ktv*; *MurzNT* A2; *GliczKsiąż* A2; *UstPraw Kv*; *BibRadz* I *2; Woldemarus z łáłki Bożey/ opiekun Ianá z Brándeburgu/ Márgrabie *BielKron* 370, 298, 412v, 429v [3 r.]; *KochSat ktv*; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *KwiatOpis* B2v, Cv, [C2]v, Dv; *BiałKaz kt*; *StryjWjaz kt*; ia złáłki Bożey Cefarł/ przełtawáć chcę ná tym co on połtánowi *SkarJedn* 289, A4; *KochPs* 2; *SkarŻyw* A2, 520; *StryjKron* 747; *ZapKościer* 32v; *WerGośc kt*, 207; Iozeph Werefłczyńłki [...] z przezyrzenia Bożego Opát Siećiechowłki *WerKaz* 275, 279; *WerKazPapł kt*; *KmitaPsal kt*; *ActReg* 45, 143; *OrzJan* 65, 92; *WysKaz kt*; My tedy Zbygniew z łmiłowania Bożego świętego Rzymłkiego Kościołá/ Tytułu świętey Pryłzki Kárdynał y Błkup Krákwolłki *SarnStat* 382, 59, 249, 380, 834, 1155 (75); *SiebRozmyłł* A; *KlonKr kt*; *SkarKaz* 2.

W charakterystycznych połączeniach: biskup boży (-a, -e) (9), chwalca (53), cierpliwość (5), dobroć (26), dobrodziejstwo (44), dobrotliwość (5), dziedzic (6), kapłan (42), krzywda (24), kształt (27), mierziączka (4), miłóśnik (18), myśl (4), nadzieja (4), naśladownik (-wca) (6), nieprzyjaciel (72), obraz (26), obrona (6), postać (21), przekłęctwo (5), przyjaciel (46), rada (18), rodzaj 'natura' (2), sława (11),

(s)przeciwnik (9), stan (4), strach (5), świadectwo (14), uczynek (11), wiara (42), wierni (41), wybrani (71), wyznawca (6), zbawienie (11), zmiłowanie (5).

Przysłowia: Błogofławieństwo Boże czyni bogatymi. *KołąkSzczęśl* A.

[bibl.] Dáycież Cefarzowi tzo ielt cefarzowo/ a tzo ielt bożé⁸⁰ bogu. *OpecŻyw* 75; *TarDuch* B7v; *LibLeg* 7/69v; Co Cefarfkie to dác iemu A co boże to dác lámemu *RejRozpr* B2v; *MurzNT* Mar 12/17; *KrowObr* B2v; Oddayciefz tedy co ielt Cefárkfkiego/ Cefárzowi: á co ielt Bożego/ Bogu. *Leop* Matth 22/21 [idem *WujNT* Luc 20/25]; *BielKron* 203; *RejPos* 46v, 249; A Chriřtus zász co Bożego Bogu/ co Cefárkfkiego/ Cefárzowi rofkazal oddáwác *CzechEp* [384], [394]; *LatHar* 128; *WujNT* 93, Mar 12/17, s. 170, Luc 20/25, s. 278 (10) [ogółem 23 r.].

[bibl.] Látwiefz Wielbłádowi przeiřć przez wřfko igielne/ niř bogáthemu wniřć do kroleřtwá Bożego. *Leop* Mar 10/25; Látwiefz ielt wielbłádowi [...] przez džiurę igielná przeřć/ niř bogátemu wniřć do kroleřtwá (*marg*) Bożego. G. (-) niebiekfkiego. *WujNT* Matth 19/24; Luc 18/25; Mar 10/25 [ogółem 4 r.].

ták piękny by bogiem był [...] yáko by go mátká boża vrodziłá. *Mącz* 393d.

Zwroty: »(nie) brać, wzywác na daremno *itp.* (imienia bożego) imię boże« [szyk zmienny] (18): *SeklKat* F3, F3v; Nie vydźie karánia káždy/ ktory bierze nádáremno Imię Boże. *GroicPorz* pp4, y4 [2 r.]; the obłudę pořwiácáiąc/ y imienia Bożego nádáremne wzywáiąc. *KrowObr* 67, 84, 88, 92v, 148, 228 (7); *BielKron* 149; Imienia Bożego niebrác ná dárémność. *BiałKat* 206; Imienia Bożego dáremnie niebierz *ModrzBaz* 140v; *CzechEp* 325; Imienia nie bierz Bożego/ ná proźność nieřtátku twego *ArtKanc* M4; *SarnStat* 710.

peryfr. »pařć z nieba bożá rořá« = *darmo przyřć*: Tákże żoná nierządna gdy iey zewřzád niořá/ Mnima by iey to pádło z niebá Bożá rořá *RejWiz* 139v.

»być, siedzieć *itp.* na (po) prawicy bożey« [szyk zmienny] = *esse ad dexteram Dei, sedere a dextris virtutis Dei, sedere in dextera Dei* *Vulg* (60): Přalm o pořadzeniu pana Ieřufowym na prawicy bożey *WróbŻoř* 117; *KrowObr* 67, 68, 70, 98v, 155 (8); *Leop* Luc 22/69 *Hebr*, 10/12; Kryřtus [...] ktory ielt ná práwicy Bożey *BibRadz* Rom 8/34; *RejPos* 21v, 22v [2 r.], 231v *marg*; *BiałKat* 88v; *GrzegřSm* 8, 11, 35; *KuczbKat* 55; *RejPosWstaw* 110v; *BiałKaz* Gv; Chriřtus fiedźi ná práwicy Bożey *CzechRozm* 265v, 45v, 49v, 180v, 227, 268 (14); *CzechEp* 125, 187, 246, 311, 329 (6); oto widzę niebá otworzone/ á řyná człowieczego/ řtoięcego po práwicy Bożey *NiemObr* 120, 9, 120; *ArtKanc* T17v; *LatHar* 573; *WujNT* Mar 16/19, s. 399, 420, Act 7/55, 56 (10); *SkarKaz* 242b, 243a.

»stworzyć, uczynić *itp.* na wyobrazenie (kształt, obraz, podobieństwo) boże« [szyk zmienny] = *ad imaginem Dei creare, ad similitudinem Dei factum esse* *Vulg* (29): *Leop* Gen 1/27, Iac 3/9; *BibRadz* Gen 1/27; ábowiem człowiek ná křtałt Boży ielt řtworzon *BielKron* 5v; *HistRzym* 53v, 106, 111v; *GrzegřSm* 21 [2 r.]; *KuczbKat* 1; że iáko pierwfzy człowiek był řtworzony ná wyobrazenie y podobieństwo Boże *WujJud* 165v; *CzechRozm* 88v [2 r.]; *ModrzBaz* 80 [2 r.], 88v, 143; *SkarŻyw* A4, 271, 532; *StryjKron* 6; *CzechEp* 54, 257; *KołąkSzczęśl* A3; y przezeń przeklinamy ludźi ktory ná podobieństwo Boże řprávieni řá. *WujNT* Iac 3/9, Yyyyy2; *SarnStat* 1272; bo ná obraz Boży vczyniony ielt człowiek. *SkarKaz* 315a, 315b.

»wzywać imię boże, wzywianie imienia bożego« [szyk zmienny] = *nomen Domini invocare Vulg* (9): Kielich zbawienia będą brał/ á imię boże będą wzywał. *WróbŻółt* 115/13, 115/17; *LubPs* aa4; *BiałKat* 257; y fnich z wzywáním imienia Boże^o y zbłogofławieństwem iego rozgrzelzenie wzięł. *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 53; Enos iáko począł wzywać imienia Bożego. *SkarŻyw* 269; *WujNT* Ccccc 4v; *SarnStat* 184.

Wyrażenia: »(święty) anjoł boży; święty boży anjoł« = *angelus Dei, angelus Domini Vulg* (121 : 1): *PowUrb* +3v, +4; Przeto anioł boży vkazal fie we łpaniu Iozefowi *OpecŻyw* [27], 29v, 48, 58; *PatKaz II* 64v; *WróbŻółt* 34/5, 6, L6, ee2; *RejPs* 136v; *SeklWyzn* 3; *SeklKat* F3v, R3; *HistAl* Cv; *MurzNT Luc* 15/10; *KrowObr* B4v, 5, 21, 134v, 171 (9); Ale thy pánie moy Krolu/ iesteś iáko Anioł Boży *Leop* 2.Reg 19/27, 24/16, 2. *Par* 32 *arg*, 4.*Esdr* 5 *arg*, *Matth* 22/30, *Act* 27/23 (8); *BibRadz Gen* 21/17, *Judic* 6/20, *Act* 27/23, *Gal* 4/14, *Hebr* 1/6; *BielKron* [84²]v, 161; *RejAp* 20v; *HistRzym* 28 [2 r.], 29, 41, 46v, 90; Iáko fie to wielekroć trefowało/ iż Anieli Boży vkázowali sie w ołobach pielgrzymłkich *RejPos* 113, 5v, 42v, 109v, 150, 166 (17); Strózem y wódzem był Anyól Boży Ludowi Izráelłkiemu. *BiałKaz* 78v, 78v [3 r.]; *KuczłKat* 20, 420; *RejZwierc* 37, 128, 132, 141v, 225v (7); *WujJud* 216; *RejPosRozpr* cv; *BudBib Gen* 32/1; *BudNT Matth* 22/30, *Act* 27/23, *Gal* 4/14; *CzechRozm* 8, 41v, 42, 47, 49v (10); duřzá twoiá/ zbáwienia y weřela wielkiego w ráiu niebiełkim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie [!] *KarnNap* Fv; *SkarŻyw* 69, 126, 151, 188, 286 (8); Ach moi mili pánowie Święci Boży Anyołowie. *MWilkHist* H3, C4; *CzechEp* x2v, 100; *ReszPrz* 111; *LatHar* 47, 72, 325; *WujNT Matth* 22/30, *Luc* 12/8, 9, 15/10, s. 259 (10); więdz Anyele Boży/ zem ia vlubiłá/ W czyłtości żyć ná wieki *SiebRozmyśl* F3.

»apostoł (święty) boży« (19): *SeklWyzn* g4; Toć iest ono ohydzenie przed Bogiem/ [...] o którym Dániel fiwenty nápiřál/ y Páweł Apořtoł Boży *KrowObr* 88v, 32, 64v, 195, 198, 209v; *BielKron* 211v; *WujJud* 239v; gdyż Apořtoł Boży vrzędow Kořcielnych wřzyłtkim wobec niewiářtam zákazał. *WujJudConf* 169v, 22v, 111v, 147; *RejPosRozpr* cv; Podáli Apořtołowie S. Boży/ iřz grzech iest po pořtanowionym dziewictwie/ do małżeńłtwá fię obracać. *SkarŻyw* 457; *ReszPrz* 75; o tym Mieřcie piřze ř. *Irenaeus* Apořtołow Bożych dyřcypuł *ReszList* 190, 189; *WujNT* 552. Cf »czartowski a nie boży«.

»archa boża« = *arca Dei Vulg* (29): Filiřtynowie Archę Bożá pořtháwili wedle Bałwáná Dagon *Leop* 1.Reg 5 *arg*, 4/17, 2.Reg 11/11, 15/25, 29, 2.*Par* 1/4 (13); widziřz iż ia mieřzkam w domu z drzewá Cedrowego/ á Arká Boża położoná iest w domu obitym řkorámi *BielKron* 70, 62v, 63, 70v, 76, 77 (15); *BiałKat* 138v.

»arfa boża« = *cithara Dei Vulg* (4): řpiewáią z wielkim weřelem á z árphámi Bożemi [...] pieřń onę Moięřzowę. *RejAp* 129v, 127v; (widziałem) řtoiące ná morzu řklánem/ máięce árfy Boże. *BudNT Apoc* 15/2 [idem] *WujNT Apoc* 15/2.

»arfista boży« = *Dawid* (2): Krol Dawid Prorok y Arfiřtá Boży vpominánie tymi řłowy czyni *BibRadz I* *2v; *SarnUzn* D6v.

»bicz boży; boży bicz« = *kara boża* (16 : 4): *RejRozpr* H, *BielKom* C7v, C8, C8v; *BielKron* 251, 255v; Y ten Boży bicz á ten řrogi pogánin ktory Pon [!] chowa ná niewierniki řwoie. *RejAp* 87, 80v, 82v; Przeto mi plagę Bořká/ řářiádá winřzuie/ Iřz bicz Boży do nas przyřć w rychłym czálie

czuie. *BielSat* G4v; *BielSpr* 76 [2 r.]; Srogi bicz Boży Wźzem prawie groźi. *MycPrz* I B; fłucháciłmię będziefz/ w boiázni y w fłuzbie Bożey dołkonáłym zołtániefz/ y bicz Boży ku domu fię twemu nie przybliży. *SkarŻyw* 35; *BielSen* 8v [2 r.]; Bo kiedy bicz w pokoju Boży odpoczywa/ Naród ten od Bálwánów pomocy vżywa. *ZawJeft* 5.

»bluźnierca, bluźnierz boży« = *blasphemus Vulg* (4): coźkolwiek kto z dárú Bożego vwłacza komu/ [...] ieft bluźnierzem Bożym hániebnym *OrzRozm* P4v; *BudBib* 2.*Mach* 9/28 NAprzód práwu Duchownému należy fład/ rozeznác różnice około Wiáry świętáy Krześciáńkiéy/ o Heretykach/ Scyfímátykach/ bluźniércach bożych/ y Apoftátach. *SarnStat* 221 [*idem*] 213.

»błogosławieństwo boże; boże błogosławieństwo« (21 : 3): *RejPs* 221; iż ktho thego Báránká pożywa/ obfitym błogoflowieńftwem [!] Bożym nápełnion bywa *KrowObr* 99, 223; *BibRadz* I 3 *marg*, 478v; *GrzegRóżn* K3; gdyż mąż niewierny przez niewiáftę wierną otrzymawa błogofławieństwo Bożé. *BiałKat* 190v, 186; *WujJud* 170; *CzechRozm* 3, 163, 168; błogofławił ludziom Iozue/ y czytał im zakon/ y obietnice Bożego błogofławieńftwá/ ieśli będą dobrzy *SkarŻyw* 503, 100; Oycowie náłzy [...] W błogofławieńftwie Bożym látá fwe fkończęáli *KolakSzczęśl* C2, A, A2v, B3v, B4v; Abowiem błogofławieństwo Boże záfwe ieft skuteczne. *WujNT* 115, 155, Bbbbbb3v; *SkarKaz* Ooooo; *VotSzl* Dv; *SkarKazSej* 695b. *Cf Przysłowia*.

»błogosławiony boży«: Owce błogofławieni Boży. *WujNT* Aaaaaa3.

»bojaźń boża; boża bojaźń« = *religio Mącz; timor Dei, timor Domini Vulg* (266 : 5): *OpecŻyw* [192]v; *PatKaz* III 104v; Ieftliże boiazni Bożey nie będzie, wśzytek fwiat zaginie. *BielŻyw* 170; *WróbŻołt* 13/3, E2, qq6; *RejPs* 166v, 167; *KromRozm* I O; *MurzHist* C3v, Q4; *KromRozm* II x3; *KromRozm* III B; *GliczKsiąż* Ev, Qv; *LubPs* D2, D2v *marg*, R5v, Z5, cc6 (11); *GroicPorz* bv, ev, e4, pp2; *KrowObr* A2v, 2, 62, 130v, 151 (8); *RejWiz* 45v, 48v, 49v, 152, 174v (13); *Leop* *B2, *Prov* 14 *arg*, *Eccli* 28/8, 49/6, *Is* 2/10 (7); *LeszczRzecz* A2v; *RejZwierc* A2v; Then Enoch chodził w boiázni Bożey *BibRadz* *Gen* 5/24, 6/9, 20/11, *Iob* 28/28, I 381 *marg*, *Rom* 3/19 [18] (9); *OrzRozm* E2v; *BielKron* 3v, 84, [84²], 97v, 170v (6); Religione impediti, Dla boyaźniey Bożey nie fmieć. *Mącz* 294b, 162c, 220b, 339b, 422a, 497b; *OrzQuin* O4, Aa3v; *RejAp* 153; *GórnDworz* Hh6; *HistRzym* 54, 66, 97v, 122, 123 (6); *RejPos* 25v, 55v, 264, 297, 345v (15); *BiałKat* 293v; ktorzy fię fprawuią cnotą á boiáźnią Bożą/ iáko v nich káty wśzytki pełne *RejZwierc* 67v, 33v, 42, 54v, 60v (34); *WujJud* 98v, 99, 105; *WujJudConf* 11v, 197, 211v; *RejPosWstaw* [41²] [3 r.]; *MycPrz* I A2 [2 r.], C3; *StryjWjaz* C3v; *CzechRozm* A4, 89, 220v [2 r.], 229; dziatki kthore wam Pan Bog da/ z pilnością w boiázni Bożey [...] winni będziecie wychowác. *KarnNap* G2, F3, G; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* A2, 118, 178, 182, 263 (29); *CzechEp* 36, 58, 72, 79, 132 (13); *NiemObr* 150, 166; *KochMRot* A2v; *ReszHoz* 119, 131, 134, 139; *ReszList* 182; *WerKaz* 301; *ArtKanc* Q5v; Bo kiedy ieno wzgodzie awboiazni Bozei obieral Pani/ zawzdi dobre miewali y fprawedliwe *PaprUp* D2, D2 [2 r.], D4, Ev, I3; Superftitio – Fałziwa boiazn boza, niewięte nabozenftwo. *Calep* 1033a; *GostGosp* 2; *Phil* L2; *GrabowSet* A2v; *OrzJan* 102, 121; *LatHar* 1, 34; *KolakCath* B; *KolakSzczęśl* B3, C3; *WujNT* *Rom* 3/18, 2.*Cor* 7/1, Xxxxx3v; *WysKaz* 3, 4 [5 r.], 12; *SarnStat* 190, 605, 795, 806, 898; *SkarKaz* 7a, 42b, 116a, 348a, 421a (8); *CiekPotr* 24; Bo gdy boiaźń Boża ginie/ y wftyd vpada: w fámej tylo kárności wrzędowey nádzieiá do pohámowánia złości zołtáie. *SkarKazSej* 659a, 661a, 663b, 678b, 686a, b (13); *KlonWor* 12. *Cf* »miłość boża«.

»budowanie, zbudowanie boże« = *aedificatio Vulg* (5): *Leop* 1.*Tim* 1/4; *BibRadz* 1.*Tim* 1/4; Ktore gadki rádfzey podaią/ niż zbudowanie Boże w wierze. *BudNT* 1.*Tim* 1/4; *NiemObr* 35; *WujNT* 1.*Tim* 1/4.

»chleb boży« = *Chrystus; panis Dei Vulg* (3): *GrzegŚm* 5; *BudNT Ioann* 6/33; Abowiem chleb Boży ielt ktory z niebá sftąpił/ y dawa żywot świátu. *WujNT Ioann* 6/33.

»chwała boża; boża chwala« = *cześć, kult, nabożeństwo; religio Mącz, Calep; pietas Mącz; cultus Dei, pietas in Deos, latria Cn; claritas Dei, gloria Dei, honor Dei Vulg* [w tym: (k) ku chwale bożej; *adorare, in gloriam Dei Vulg* (111), *cześć i chwala boża; gloria et virtus Dei Vulg* (35), *szuźba i chwala boża* (14)] (378 : 33): *OpecŻyw* 53v, 58 [2 r.], 67; *PatKaz I* 1v; wszystko czynczye ku chwale bozey *PatKaz III* 145v, 112v, 145v, 149v; *KlerPow* 3; Boza chwala y modlithwa naczcie nyech bandzie. *MetrKor* 46/46, 117, 175; *WróbŻolt* qq2v, vv4; *RejPs* 140v, 156v, 168, 175, 215 *marg* (7); *SeklWyzn* e3; *SeklKat* Gv; Bom czo kolwiek nafię włóził Bożam chwale wewłsem mnoził *RejKup* bb7, bb6v; *KromRozm I* A4, D3v, F3v, P, Pv (6); *MurzHist* H3v; *MurzNT* 18v, 43v, 58v, 61, 73v (12); *KromRozm III* F2v, F3, I6, P; *DiarDop* 103, 104 [2 r.]; *GliczKsiąż* A3, E7v, F7v, G8v, H3 (8); Teraziuź tych mow fwyh ftarych odstępuycie/ Rádfzey k chwale Bożey vftá fwe zgotuycie. *LubPs* hh2, B5 *marg*, D2v *marg*, T *marg*, T2v, dd3v (18); *GroicPorz* av, o3v; *KrowObr* A, A2, 33, 36, 139 (8); *RejWiz* 52 *marg*, Cc8v; *Leop Ps* 66 *arg*, *Rom* 3/23, 1.*Petri* 4/14; *OrzList* fv, f2v, f3; Nápomina ie Iozue ku prawdziwey chwale Bożey obiecuiąc im rátunek *BibRadz Ios* 23 *arg*, *Num* I 91 *marg*, 2.*Par* 28/19, *Ps* 74 *arg*, *Is* 60 *arg*, 2.*Cor* 4/15 (28); s. Waclaw [...] kościoły budował y Bożą chwałę wiodł. *BielKron* 323, 38v, 77, 88v, 206v, 230 (43); *GrzegRóżn* A2v, H, Ov; Propagare religionem, Bożey chwały pomnázác. *Mącz* 325d, 301c, 419d; *OrzQuin* E2; *SarnUzn* B7v; *GórnDworz* H2v; *RejAp* 78, 141v; *HistRzym* 93; *RejPos* 23v, 79, 203 *marg*, 352v; *BielSat* G, G4v, L4v; *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F5v; niegodzi sie [...] żędac oney w Małżeństwo/ ktora ná fluzbę y ná chwałę Bożą ielt poświęcona. *KuczKat* 350, 115, 280, 295, 300, 390 (10); *WujJud* 47v, 75v, 107v, 126v, 140 (10); *WujJudConf* 12v, 13v, 40, 51v, 214 (9); *RejPosRozpr* c [2 r.]; *RejPosWstaw* [41²]v [2 r.], [41³], 42 [2 r.], [110²]v; *BudBib* Bv, B3 [2 r.], C3v; *BudBibKaw* A3v; *BudNT* a5 [2 r.], dv; Potym mu Sceptrum złote w práwá rękę włóżył/ Iábłko w lewą/ by páńtvo k chwale Bożey mnożył. *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* A2v, 1v, 24, 44v, 50 (41); *ModrzBaz* 11v, 23v, 59; *SkarJedn* 366, 402; ziemia wżyftkie żywioły w się iakoby zawárlá nie ná despekt żywiołóm infzym [...] ále ná chwałę Bożą á wyflawienié Niebá *Oczko* 4v; *SkarŻyw* 21, 47, 62, 80, 283 (13); *CzechEp* 26, 27, 47, 50, 206 (13); *NiemObr* 4, 5, 6, 23, 66 (6); *ReszHoz* 118, 140; *ReszList* 165; *WerKaz* 296; Cierp do czáfu (ma rádá) gdzie możelz vlegay Tylko wždy Bożey chwały profzę nieodbiegay. *BielSen* 14v; *ArtKanc* K18v, Lv [2 r.]; Religio – Nabozenftvo, sklounofcz [!] do chwały bozei. *Calep* 908a; *OrzJan* 124; *LatHar* +9, 61, 72, 134; *KolakSzczęśl* A2v, C; Stráfnzy fád przeciwko tym/ ktorzy namnieyftzego dobrodzieyftwá nie vżywáiá ku czći y chwale Bożey. *WujNT* 108, 9, 56, 136, 159, 318 (36); *WysKaz* 42; *SarnStat* *3v, 3, 4, 166, 187 (15); *PowodPr* 14, 18, 26, 51, 52 (12); *SkarKaz* 244b, 421b, 453a, 456b, 457a (14); *SkarKazSej* 666b, 682b, 700a; *KlonWor* 47. Cf »miłość boża«, »szuźba boża«.

»chwała boża« = *Bóg w pełni majestatu; claritas Dei, Deus, gloria Dei Vulg* (34): *OpecŻyw* 68; *SeklWyzn* g4v; Ezechiel ktori widział obliczność chwały Bożey *Leop Eccli* 49/10, *Ez* 43 *arg*, *Act*

7/55; *BibRadz* 1.*Mach* 4/24, *Apoc* 21/23; vkazáá sie moc y chwałá boża ná domu Bożym przed wšytkimi. *BielKron* 40v, 31, 38, 41 [2 r.], 41v; *GrzegRóżn* M2; *RejPos* 22v, 353v; *KuczbKat* 390 [3 r.]; Niebá wypowiedáią chwałę BOŻá/ to iest iáki Bog iest oznaymuiá *SkarŻyw* A3, 21 [2 r.], 121; *NiemObr* 120; *LatHar* 667; *KolakSzczęśl* B4v; pátrząc pilnie w niebo/ vyźrzał chwałę Bożá/ y Iefuá ftoiącego po práwicy Bożey. *WujNT Act* 7/15, s. 315, *Ioann* 11/40, *Rom* 5/2 *marg*, *2.Cor* 4/6, s. 796; *SkarKaz* 576a, 636a.

»Ciało Boże« = *Chrystus* (9): panna maria vyerne czyalo boze pyaftouala w ofobye dzyeczyátka *PatKaz II* 38v; porodzyła y vydzyala yfte czyalo boze/ nye w ofobye oplatka ale wráku boftwo thrzymala *PatKaz II* 44; abouyem czyalo boze fczyftęgo yey czyala pófzlo *PatKaz II* 46v, 38 [2 r.], 38v, 42, 44, 49.

»cud(o) boży (-e)« (13): Stalo lie kiedy tam zwielkim náboženftwem czekali tzuda bożęgo *OpecŻyw* 4v; *SkarJedn* 23; pogánie [...] vpámięćáli fię/ á cudo Boże vználi y w Chryftufa vwierzyli. *SkarŻyw* 517, 202, 208, 285, 332, 535 (7); Donátyftowie [...] Krzyźmo ś. w ámpułce skłáney wyrzucili: ktora cudem Bożym zoftála nie ftłuczona. *WujNT* 429, 322; *SkarKaz* 417b, 576a. Cf »sprawa boża«.

»boży czas; czas boży« (2 : 1): W Boży czás/ towárzyfze moi wyieźdzayćie *KochJez* Bv; Poiedziem nań [*sejm*] ochotnie/ będzili czás Boży *BielSjem* 5v; *KlonFlis* H4.

»cześć boża; boża cześć« = *honor Dei, honor Domini Vulg* [w tym: *ku czci bożej* (29)] (68 : 3): Będzili kto vwloczył tzi bożę/ fmięćią zlá niecháy vmrze *OpecŻyw* 130, 115, 130 [2 r.]; *KromRozm I P*; *GliczKsiąz* A2v; Cefárfka przyfięgá/ nic nienależy ku ćci Bożey. *KrowObr* Rr, A2, 33 *marg*, 36; Y prośił lud Pána Boga nawyźlftęgo w modlitwie/ áź lie dokonála cześć Boża *Leop Eccli* 50/21, *1.Petri* 4/14; *BielKron* 13, 29, 31, 49v, 223v (14); *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 280; *WujJud* 58v [2 r.], 212, L17v, 53 *żp*; *RejPosRozpr* b4, b4v; *RejPosWstaw* [110²]v; *SkarJedn* Av, A2, A7, 199, 380; Lecz v nas á zwálzczá tu w Litwie miedzy Ruśiá/ wiára w Boga ginie: á cześć Bożá oddáią czártom *SkarŻyw* 36, 80, 114, 115, 230, 462 (11); *NiemObr* 121; *ActReg* 168; *LatHar* +9; *WujNT* 26, 108, 233, 248, 566 (9); *SkarKaz* 456a; Kto czći Bożey broní/ Bog go też broní. *SkarKazSej* 682b *marg*, 682b, 699a *marg*, 700a.

»(święty, -ci) człowiek, ludzie boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (22): áby był dofkonály człowyek Boży/ ná káždy vczynek dobry gotow. *KromRozm II* i4v; *KrowObr* 207; *Leop* 4.*Reg* 7/18; *BibRadz Gen* 5 *arg*, *2.Petr* 1/21, *BielKron* [84²]v [2 r.] 161, 361v; *HistRzym* 124; vmieyże też nań tákie baczenie mieć iáko ná dar boży á ná człowieká Bożęgo *RejZwierc* 34v; ále od ducha świętego náchnieni mowili święći ludzie Boży *BudNT 2.Petri* 1/21, *1.Tim* 6/11; *CzechEp* 111, 120; *NiemObr* 70, 73, 74; Ten znák ábo pieczęć ktora fię ludzie Boży pieczęćuiá/ ieftći znák krzyża ś. *WujNT* 856, *1. Tim* 6/11, *2.Tim* 3/17, *2.Petri* 1/21.

»dar, darowanie boże (-y); boży dar« = *donum Dei Mącz, Vulg; gratia Dei, munus Dei Vulg* [w tym: *z daru, darowania bożęgo* (23)] (231 : 10): *OpecŻyw* 13v, 49v; *PatKaz I* 17; z ofobliwego darv bożęgo czyftá panna zoftála. *SeklWyzn* F, 2v, f3 [2 r.]; *RejKupSekl* a6v; *MurzHist* B4v, O3v, O4v, Qv; *MurzNT Luc* 21/4; *KromRozm II* p3; *KromRozm III* F3v, F5v, N2v, Hv; Synu miły rozum twoy iest ofobny dar Boży *BielKom* C4; *GliczKsiąz* A4, P7; *LubPs* R4, Y6v *marg*, cc6 *marg*; *GroicPorz*

A3v; *KrowObr* 45v, 53, 59v, 139, 148 (12); *Leop* *A3v, *Eph* 2/8; *BibRadz* I *3v, *5, *5v, *Ioann* 4/10; *OrzRozm* A3v, P4v [3 r.]; *BielKron* 79v, 80v, 157; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 206d, 454c [2 r.]; *Dar nád dármi Bożymi* thu y ná onym świećie/ Królewki łtan ieft. *OrzQuin* Q, Fv, F3, G3v, O4; *Prot Cv*; *GórnDworz* B7v, M2v; *RejPos* 23; *BiałKat* 158v, 316, 373v; *KuczbKat* 80; Prorok niechciał nic wziąć/ powiedáiąc iż łą nie przedáyne dary Boże. *RejZwierc* 64v, 75v, 110, 146, 231v (19); *WujJud* 108v, 113v, 114v, 210, 258v (12); *WujJudConf* 98, 108v, 179v; *BudBib Sap* 8/21; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* F2v; *BudNT Act* 8/19, [20]; *CzechRozm* 172v, 194, 201, 213, 215v (13); Wfzákże ktorzi wczćiwość miłuią [...] to łobie rozmyśláią/ że pokarm y napoy dary Boże łą *ModrzBaz* 52v, 12, 30, [38]v, 139v; *SkarJedn* A5v, A6v, 347; *Oczko* 24; *KochPs* 89; Láłká vprzedaíająca/ y powołánie do wiary wielki dar ieft Boży. *SkarŻyw* 25 marg, 26, 92, 118, 147, 235 (35); Ale iż nam teraz nie idzie rzecz/ áni o Chriftulá/ áni o náłzey z dárowánie Boże^o zacności *CzechEp* 240, 14, 91, 131, 164, 217 (11); *CzechEpPORz* **2; *ReszPrz* 81, 88; Ciefzyćielem cię zowiemy/ żeś Boży dar dobrze wiemy *ArtKanc* H6; *GórnRozm* E2v [2 r.], M4v; *KochFrag* 23; *LatHar* 36, 251, 462, 477, 503 (10); *KolakCath* B2v; *WujNT* 108, 117 marg, 164, 232, *Luc* 21/4 (26); *WysKaz* 4; *SarnStat* 48 [2 r.], 380, 862, 863; *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 34; *SkarKaz* 41a marg, 80b, 83b, 204b, 579a (10); *CzahTr* [Dv]; *SkarKazSej* 657a, 666b; *KlonFlis* D3. Cf »święty i boży«.

»dekret boży; boży dekret« (8 : 1): łami w łwe śidłá powpadaíą zá nieomylnym dekretem Bożym *LubPs* bb3v marg, *BibRadz* I 163v marg, I 453v marg; *SarnUzn* G5; *RejPos* 14v; ktory [król] iłz się był vrodził/ pod Decret Boży podliegł *BiałKaz* Hv; *CzechEp* 34, 287; wskrzeszaiąc Dekretem Bożym factią skazaną *ActReg* 142.

»dom boży; boży dom« = *zgromadzenie wiernych; domus Dei, domus Domini Vulg* (35 : 1): *WróbŻółt* 91/14, ff5, 121/3, qq3; *SeklWyzn* g2v; nic ynego niewidzym w domu bożym/ y między ludzmy/ iedno łzatańskie Bałwophalıtwo *SeklKat* E2; *Leop* 1.Petr 4/17; *CzechRozm* 61, 253v, 254 [2 r.]; [apostolowie] wiedzieli że [sakrament chrztu] ieft broną do Bożego domu *KarnNap* B; *SkarJedn* 2, 7, 109, 188, 388 (6); *SkarŻyw* 249, 269; *CzechEp* 199; *NiemObr* 8, 36, 84; *ReszPrz* 8, 13; Papież nie ieft Bilkupem y Rządzcą łámego miáłtá Rzymu/ ále wfzytkiego domu Bożego *WujNT* 726, 719, 1.Tim 3/15, s. 726, 756, *Hebr* 10/21 (9); *SkarKaz* 606b.

»dom boży« = *niebo; domus Domini Vulg* (7): Abym miefzkał w domu bożym na wieczną dłuęość dniow. *WróbŻółt* 22/6, 121/1; *OrzRozm* M4v; *BielKron* 14v; ktorego nędzę widząc łyn Boży z łthąpił z niebá/ y odkupił go włáfną krwią/ á w wiodł do domu Bożego gdyż piekło złupił. *HistRzym* [89]v, [89]; Bo w domu Bożym wiele ieft miefzkánie/ á inná świátłóć ieft słoneczna/ inna gwiazd innych *SkarŻyw* 32.

»dopuszczenie boże; boże dopuszczenie« [w tym: z *dopuszczenia bożego* (27), za *dopuszczeniem bożym* (3)] (36 : 7): Pochodzą łny iedne wedłóg łprawy ciała, drugie z Bożego dopuszczenia. *GlabGad* L3v, L4; *LudWieś* A4; *SeklKat* L4; jż zły Duch niema mocy nadwiernem wfłelkem Człowiekem krom olłobliwego dopuńczenia Bożego *RejKupSekl* a8; *KrowObr* 32v, 231; *BibRadz* I 201 marg; *BielKron* 25v, 68, 178, 260v, 323 (8); *RejZwierc* 124v; *WujJud* 4v; ná cię nic nie może [...] przypáć [...] bes Bożego dopuńczenia *CzechRozm* 226, 226v, 228, 229v, 232, 245 (12); y kazał mu [papież] być dobrej myfli/ á ono dopuńczenie Boże brác zá krzyfz/ y znak miłóći Bośkiey *SkarŻyw* 290, 36

[2 r.], 294; *CzechEp* 143 [2 r.], [411]; *NiemObr* 154, 160; *WujNT* 607, 859; wżyftki dobrá y kupie [...] zá dopuřczeniém Bożym ná Morzu potonęły *SarnStat* 1118; *PowodPr* 29.

»droga boża; boża droga« = *via Dei, via Domini Vulg* (22 : 1) byl wdzięczén iż przez trzy dnij s nimj mieřfkali fluchaiątz drógi bożé. *OpecŻyw* 53, 62v, 74v; *MurzNT Mar* 12/14; *Leop Matth* 22/16; *BielKron* 4v, 32, 78v [2 r.], 93; wiemy żeś iefth prawdziwy/ á drogi Bożey prawdziwie náuczáfz *RejPos* 250; *WujJud* 40; *SkarJedn* 10; nie tylo świeccy oni/ ále y duchowni fynowie Boży/ odřtąpili drog Bożych y bogoboyności przodkow řwoich *SkarŻyw* 269, [236], 352; [zgromadzenie to światem zowq] iż złą požądliwością odwodzi ludzie ćielefne y ziemćkie od drogi Bożey *WujNT* 838, *Matth* 22/16, *Mar* 12/14, *Luc* 20/21, *Act* 18/26, 19/9; *SkarKaz* 40a.

»duch boży; boży duch« = *mysł, natchnienie boskie; spiritus Dei Vulg* (361 : 1): zali możemy naleřtz iemu tak rownego mężá ktory ducha bożego iefť peřen *HistJóz* B2v; *BielŻyw nlb* 9; *MiechGlab* 20; *SeklKat* O4v; Abowim ktorzy duchem bożym bywáją řprawowani/ ći řá fynowy boży. *KromRozm I* F4v, B3; *MurzHist* K4v, R2; Nie zwiedzyefz go w moiey řtroży Bo przebywa w nim duch boży *BielKom* D2; *LubPs* R6; *KrowObr* 54, 65v, 79, 183, 231v (8); *Leop Gen* 41/38, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 16/13, 15, *Dan* 6/3, 1.*Cor* 7/40; *LeszczRzecz* A5; A nie zařmucayćie Duchá onego řwiętego Bożego *BibRadz Eph* 4/30, *Gen* 1/2, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 11/6, *Rom* 8/9, 1.*Cor* 3/16 (12); *BielKron* 17, 43v, 52, [84²], 203 (7); *GrzegRóżn* B, M2; *SarnUzn* H2; *SienLek* T4, T4v; *GórnDworz* Yv; *RejPos* 67, 129v, 137v, 139, 144v (9); *BiałKat* 51, 83v, 156, 366; znaymy że duch Kryřthuřow iefť duch Boży pokorny *GrzegŚm* 65, A2, 48, 53, 65, 66 (9); *HistLan* F4; *KuczbKat* 120, 125, 250; *WujJud* 67v, 73 marg, 105v, L14v; *WujJudConf* 31, 66, 67, 191v; *RejPosRozpr* b4v, c2; *RejPosWstaw* [41³], [110³]v; *BudBib Gen* 1/2, *Is* 40/7 [2 r.]; Iesli bywacie řmoceni dla imienia Chriřtuřowego/ błodzy(ście)/ gdyż řlawny á Boży duch na was odpoczywa *BudNT 1.Petr* 4/14, *Matth* 12/28, 1.*Cor* 2/14, *Eph* 4/30, Hh4 [4 r.]; *CzechRozm* 27v, 84v, 186, 188v, 246 (74); *ModrzBaz* 23v, 30v, 101, 136v; á gdzie Duch Boży/ tá m kořcioł/ y wżyťká řáľká *SkarJedn* 10, 9, 10, 11, 21, 135 (16); *SkarŻyw* 30, 82, 86, 134, 213 (36); *CzechEp* 5, 7, 30, 35, 49 (22); *NiemObr* 74, 116, 138, 173, 174 (61); *KochMRot* A3; *GrabowSet* Kv; *LatHar* +7, 7 [2 r.], 665; *KołakSzczęřl* B4v; Niewiećie iżeřcie kořciołem Bożym/ á Duch Boży mieřzka w was? *WujNT 1.Cor* 3/16, s. 240 marg, *Act* 8/39, s. 580, 628, *Eph* 4/30 (21); *PowodPr* 17, 27, 29, 31, 38 (10); *SkarKaz* 81a, 274a, 457a, 518b, 579b; *SkarKazSej* 660a, 660b [4 r.], 661a, 699b (7).

»dzieci, dziat(ecz)ki boże« = *fili Dei, nati Dei Vulg* (18): ábychmy dziećmi Bożymi zwáni byli *BudNT 1.Ioann* 3/1, *Ioann* 11/52, *Rom* 9/7, *Philipp* 2/15, 1.*Ioann* 3/2, 10 (7); *CzechRozm* 22v, 61, 173, 173v, 178v (7); *NiemObr* 12, 13, 32; ábyřcie byli bez przygány/ y řzczerymi dźiatćkami Bożymi *WujNT Philipp* 2/15.

»dziedzictwo boże« (3): *OrzQuin* Vv; Sam ij [Kořcioł] zbudował nawyřłzy. Y dla tego dziedzictwem Bożym y ludem Bożym ij zowq. *KuczbKat* 80; Piotr teź ř. nápomina one řtárlře/ áby nie pánowáli/ nád dźiedzictwem Bożym. *NiemObr* 18.

»dzień boży« = *dzień Sądu Ostatecznego; dies Domini Vulg* (1): iákimiż wam potrzebá być w řwięty m obcowániu y w pobożnościách: oczekiwáiąc y řpieřzác řię ná przyřłcie dniá Páńľkiego (marg) Bożego. 1 L.G. (–) *WujNT 2.Petr* 3/12.

»co dzień boży« = *codziennie* (1): W Kántábryiéy trzy źródłá/ ná ośm ftóp od siebie/ vpádaią/ álbo wyfychaią/ co dzień Boży/ rázów dwánaście. *Oczko* 9v.

»dziw boży« = *mirabile Dei Vulg* (8): Slyśfelimy ié mowiacé nalfymy ięzyki/ wielkié dziwy bożé. *OpecŻyw* 176; *PatKaz III* 122; *MiechGlab* 48; á tám fie Moizełzowi dziw wielki Boży vkazał *BielKron* 28v, 352v *marg*; *RejAp* 149v; Y dziw boży nie tylko áby co pámiétác miał ále iz nie poźzáleią. *RejZwierc* 100; *BudBib Iob* 37/14.

»ewanjelija boża, ewanjelijon boże; (świéta) boża ewanjelija« = *evangelium Dei Vulg* (31 : 3): *KromRozm I M* [2 r.]; *KromRozm II* a3v, c3, f4; *KromRozm III* B7v, Cv, F3v, F5, Q2v (9); *KrowObr* 127v, 128v, 146, 157v; *Leop* 1.*Thess* 2/2, 1.*Petr* 4/17; gdyż w nocy y we dnie robiąc [...] przepowiedálichmy v was Ewánielią Bożą. *BibRadz* 1.*Thess* 2/9, 2/2, 8; *WujJud* A6, 29; Abym był łługą Iefufa Chrístá miedzy narody/ offiáruiąc Ewánielion Boże *BudNT Rom* 15/16; *WujNT Rom* 15/16, 2.*Cor* 11/7, 1.*Thess* 2/2, 8, 9 (7); Ták mi Boże pomagay/ y te świéte Boże Ewánielie. *SarnStat* 1125.

»głos boży; boży głos« = *Dei vox, vox Domini Vulg* (35 : 3): Głos boży ielt łamiący drzewa Cedrowe *WróbŻółt* 28/5, 28/3, 4 [2 r.] 7, 8, 9; *RejKupSekl* a8; *Leop Act* 12/22; iżeś nie vłfuchał głófu Bożego/ gdy odemnie odeydzysz zábije cię Lew *BielKron* 85v, 32v, 46, 141v; *Prot* D3v; *SarnUzn* G5; *BiałKat* 23v; *WujJudConf* 231; Záiłte głos Boży poštánowił/ áby káždy w pracy á w poćie chlebá pożywał *ModrzBaz* 83, 87; *SkarJedn* 300, 327, 366; *SkarŻyw* 14, 297, 332, 490, 502 (10); *CzechEp* 206; *KołakSzczęśl* A4v; *WujNT Act* 12/22, s. 446 *marg*; Y vczynili iáko Abram Pátýrarchá: ná głos Boży wyfzli z źiemie fwoiey *SkarKaz* 519a, 3v.

»gniew boży; boży gniew« = *ira Dei Mącz, Vulg* (206 : 4): *OpecŻyw* 17v; yfz dla adamouego przestápu kozdy ktory by podluk przyrodzenya fnyego fyą narodzył myál bycz fynem gnyeuu bozego *PatKaz I* 17v, 15v; *MiechGlab* 55; *RejPs* 221; *LibLeg* 10/150v; *SeklWyzn* c3v [2 r.]; rodzim fię wźiłczy w gniewie bożym *SeklKat* Q4, R3v [2 r.], T4v, V, Xv (9); *RejKup* r2v; *HistAl* Cv; *KromRozm I H*; *MurzHist* D3, P, Q2v, Q4, Q4v, S2; *KromRozm II* e4, i3v; *KromRozm III* Bv; *GliczKsiqż* P2, P4; *LubPs* F4v *marg*, K3, K3v *marg*, X3, Z3v; *GroicPorz* c4, g4v, z4; żadny tżłowyek niemoże wiedzié [...] iefli ielt łáki/ álbo gniewu Bożego godzien y winien *KrowObr* 53, 152v, 153v, 185v, 242 (13); *RejWiz* 173; *Leop Iudith* 12/2, QQqq5, *Nah* 1 *arg*; *LeszczRzecz* A4v; *BibRadz I* 183v *marg*, I 273v *arg*, I 281 *marg*, *Ps* 6 *arg*; *OrzRozm* G3 [2 r.]; *BielKron* 41, 152v, 214, 219v, 240v (13); *GrzegRóżn* K3; Deteltari iram Dei, Bac fie gniewu bożego/ wiárowác fie go. *Mącz* 452c, 302b; *OrzQuin* M4v, O, Ov, Sv, Yv (11); *Prot* D2; Idźcie á wyleycie z bań fwoich gniew Boży ná ziemię. *RejAp* 130v, 6, 91, 122, 125v, 138v (23); *HistRzym* 54, 117; *RejPos* 138v; *RejPosWiecz*³ 98 [3 r.], 98v, 99v; *BiałKat* 226, 316; *KuczbKat* 375; A to vważay/ ábyś nie vpadł w gniew Boży *RejZwierc* 34v, 114, 114v, 119v *marg*, 160v, Aaa4; *BielSpr* 44v; *WujJud* 92v, 101v, 102, 105, 242v *marg* (7); *WujJudConf* 63v, 101v, 231, 242v; *RejPosWstaw* [110²]; *BudBib Ps* 105/32; Ciemności fię znowu rozmagaią. y ine znáki gniewu Bożego iáwnie fię okázuią. *BudNT* a4, *Apoc* 15/1; *CzechRozm* 221v *marg*, 239v, 253v, **2; *KarnNap* A4; *ModrzBaz* 109, 143v, 144; *SkarJedn* 3, 5; Co fwym kłámftwem pożyczelz/ ięzyku włzeteczny/ Ieno ludzką nienawiś/ á gniew boży wieczny? *KochPs* 186; *SkarŻyw* 58, 482, 483, 502, 546 (13); *StryjKron* [226]; *CzechEp* 11, 47, 49, 187, 188; *NiemObr* 115; *ReszHoz* 115, 116; *ReszList* 150, 156;

WerGośc 208, 213; *ArtKanc* E10, M5v, N8; twoiéy córy cnotą/ bicz gniewu Bożégo Odwrócon iest 1cześnie od ludu nálezego *ZawJeft* 48; Y on pić będzie z winą gniewu Bożégo *WujNT Apoc* 14/10, s. 27, *Ioann* 3/36, *Rom* 1/18, *Eph* 5/6, *Col* 3/6 (11); *WysKaz* 22, 37; *SarnStat* 906; *PowodPr* 21; *SkarKaz* 278b, 348a, 421a, 488b, 577a (6); *SkarKazSej* 706b.

»boża godzina«: Iedź gdzieś vmyślił/ iedź w Bożą godzinę Cnotliwy ziemku *KlonFlis* D4v.

»(Horeb) gora boża (Chorewa); boża gora Oreb« = *góra Synaj*; *mons Dei Horeb Vulg* (4 : 1): *WróbŻolt* 67/16; MOizełz [...] przyśzedł do Boży gory Oreb *Leop Ex* 3/1; *BibRadz* 3.Reg 19/8; y włtąpił Moizełz ná gorę Bożą *BudBib Ex* 24/13, 3/1.

»boży grob; grob boży« (12 : 10): Kto nám kamién odłóży Za którym iest grób boży. *OpecŻyw* 171v; *KromRozm III* L6; pánowie z Rodis/ ná tym byli fundowáni áby ítrzegli grobu Bożégo od Sárácenow *BielKron* 346, 183v, 302, 325, 326v, 355 (7); *BielSpr* c; Iákobitowie/ Popiani [...] iako y Lácinnicy kłafztory swoie przy Bożym grobie w Ieruzálem máią *SkarJedn* 307, Ax, 253, 254, 255, 258 (8); *SkarŻyw* 353, 396; *MWilKHist* A2; O cudách ktore fię działy [...] v tego grobu Bożégo Hieronym S. ták piłze *WujNT* 385.

»imię boże« = *nomen Dei, nomen Domini Vulg* [w tym: imieniem bożym (26)] (209): *OpecŻyw* 114 [2 r.]; Będę chwalił gimię Boże w ípiewaniu *TarDuch* A7v; *WróbŻolt* mm3, 112/2, 3, 121/4, 148/5, 12; *RejPs* 226; Poprośności nieśtatku twego/ Niewíspominay ymienia Bożégo. *SeklKat* B3, E4v, F, F2v, F3, Sv (12); *LubPs* M2, R2v marg, S6 marg, bbv marg; *KrowObr* 72v, 92v [2 r.], 147v, 159v; *Leop Rom* 2/24; *BibRadz* I*2v, I 11v marg, *Rom* 2/24; *BielKron* 35v, 464 [3 r.]; Informata et impressa notio Deorum in animis nostris, Wiádomoć ymienia Bożégo w nálze vmysły przirodzenie wpyóło. *Mqcz* 250c; *RejAp* 60v, 61, 134; *RejPos* 79, 185; Gdy ábowiem prośiłz/ áby było poświęcóné w tobie imię Bożé *BialKat* 206, 51 [2 r.] 206; *KuczbKat* 285, 365 [2 r.], 385 [2 r.]; *WujJud* 62; *RejPosWstaw* [22³]; *CzechRozm* 49v, 55, 155v, 196v, 247v (20); Chrześciánie ktorzy tám byli [...] dla imienia Bożégo prośili go/ y [...] to ná nim wyplákáli: ífz fię ípráwować ich kościołá podiáł. *SkarŻyw* 528, 22, 103, 125, 457, 483; *CzechEp* 73, 86, 155, 238, 302 (11); *NiemObr* 101, 108; *LatHar* 577; y znoili fię ludzie znoiem wielkim/ y bluźnili imię Boże *WujNT Apoc* 16/9, *Rom* 2/24, s. 731 marg; *PowodPr* 48; Błogośłáwieńftwo ludzkie imieniem Bożym/ á błogośłáwieńftwo fámeo Bogá przez ludzie/ rózne íą *SkarKaz* Oooo a; *VotSzl* Bv; *SkarKazSej* 699a. Cf »brać na daremno imię boże«, »wzywać imię boże«, »w imię boże«, »boży i Chrystusow«.

»w imię, imiono boże« = *in nomine Dei Cn* (79): błogośławiony ktory przyśdedł w ijmię bożé. *OpecŻyw* 71v, 71v, 72, 73, 102v, 174; *MetrKor* 38/503; *RejJóz* P6v; *SeklKat* F4v, Q2v, X2; *KromRozm III* K3; *BielKom* A, A2; *GliczKsiqz* K3v, O5v; *KrowObr* 41, 82, 128; Iedźmyśz w imiono Boże ná ty złe páduchy. *RejWiz* 69; *OrzRozm* B2v, F2v, R; *BielKron* 65v, 356, 455v; Recipiebantur milites fine delectu, Ládá kogo przymowano nie brákowano nikim kto w ymię boże okrczón tego piáno. *Mqcz* 187d; Abeat quovis gentium, Niechay idzie w ymię boże gdzie go oczy poniołá *Mqcz* 344d, 263b, 341b, 479a; *OrzQuin* B4v, E, Iv, M4v, N4 (6); *RejPos* 71v; *BialKat* 338v; pułzczayze ié w Imiónio Boże ná Tárlo *Strum* O3v; *CzechRozm* 204v, 224v; *Oczko* 26; Otożem ia złamał/ bierzcie A iuz w imię Boże/ iedźcie. *MWilKHist* K2v; *CzechEp* [397]; *BielSjem* 15v; *ArtKanc* E5v; *SarnStat* 249, 370, 573, 1002, 1085 (31); *KlonFlis* E3.

»is(t)ność boża; boża istność« (18 : 8): Istność Boża będąc iedną y profta/ nie rozdzielona ieft. *GrzegRóżn* H2, D4, D4v, Hv, H2, H2v (9); [pogani] w białwaniéch ikrycie moc á ifność Bożą być rozumieli *BiałKat* 46, c3v [2 r.], 31; *RejZwierc* A5, 9; *BiałKaz* E4v; *CzechRozm* 12v, 21, 33v, 37; *CzechEp* 145 [2 r.], 253; *NiemObr* 93; Ponieważ cokolwiek ieft w Bogu/ to ieft lámá iftność Boża/ á przetoż y żywot. *WujNT* 306, 687.

»jasność boża« = *claritas Dei Vulg* (5): A miáfto niepotrzebuie áni flońcá/ áni kxiężycá/ żeby w nim íwiećili/ bo iáfnność Boża ófwiećilá ie *Leop Apoc* 21/23; *BibRadz* I 356 *marg*; y okazał mi miáfto święte Ieruzálem sftępujące z niebá od Bogá/ máiące iáfnność Bożą. *WujNT Apoc* 21/11, *Luc* 2/9, *Apoc* 21/23.

»karanie, skaranie boże; boże skaranie« = *plaga Vulg* (15 : 4): Wthen czas karanie boze a gniew Czefnarza Tvreczkie^o na mie przislo *LibLeg* 10/62, 11/57; *RejJóz* L6v; *MurzHist* Q; *GroicPorz* kk3v; *Leop Ex* 30/12; *BibRadz* II 19v *marg*; *RejZwierc* 202; Prawdá/ żeć to Szátan [...] przez was fwe Miniſtry broi; ále z ípráwiedliwego dopuſzczenia á fkarániá Bożego *WujJud* 4v; *RejPosWstaw* 44; *CzechRozm* 167, 245; A on im prętkim Bożym nád nimi fkarániem groził. *SkarŻyw* 86, 118; *NiemObr* 84, 121, 134, 154; Páńftwo Rzymfkie [...] dofyć ftáło dłuogo/ poki były te grzechy Rzeczypoſpolitey/ karániá Bożego z niebá nie ōciágnęły. *GórnRozm* M3.

»kazń, skaźń boża; boża kazń« (16 : 1): *LibLeg* 10/150v; BYímy ludzie miſerni á zapamiętali/ przykłady kazni Bożyi [...] zawfze rozmyſlali i pamieťtali *MurzHist* B; nic daléi iedno ftraſzliwyi fkáźni bożyi na każdy dzień czekám. *MurzHist* D4, E, G4v; *RejWiz* 124; Strózem y wódzem był Anyól Boży Ludowi Izráelſkiemu. Czáfú káźni Bożey w Egipćie *BiałKat* 78v; *SkarJedn* 171; Otofz wam oznáymię kazń Bożą ieſli fię nieupamiętaćie *SkarŻyw* 557, 519, 546; *CzechEp* 13; *NiemObr* 38; *WerGoſć* 212; *GórnRozm* C4v; ijuſz kañ froga Boza nadnami wifiala dla onei niezgodnei Elekćijej *PaprUp* F4v; *LatHar* 420.

»klátwa, klátew boża« (7): Sá tedy w klátwie Bożey wſzyfcy weſpołek zonymi Sodomtyky y Gomortzyky *KrowObr* 140; ieft iáwne *Anatema*, to ieft klátew Boża nád nim *OrzRozm* Bv, A, Bv, D; Kſiętſtwo/ rzecz ieft brzydliwa/ y náturze człowieczey przeciwna/ itéz klátwy Bożey pełna. *OrzQuin* Q, E3v.

»kościół boży; boży kościół« = *świątynia; domus Dei, templum Dei Vulg* (68 : 2): *OpecŻyw* 143; *PatKaz* II 63, 64v; Bo tego czáfú gdy koſćiół boży zburzon przeſtali byli wſzytkiey ofiari ktore oczyſćiały człowieka. *WróbŻolt* ee6v, ee6; *HistAl* C2v, L4; *KrowObr* 219v [2 r.]; Na onże thedy czas Sáffábáfár przyſfedł: y záłożył fundámety koſćiółá Bożego w Ieruzálem *Leop 1.Esdr* 5/16, *A3v, *1.Esdr* 5/17, 6/5, 7, *2.Mach* 4/48 (12); *BibRadz 1.Esdr* 3/6, I 313v *marg*, *3.Esdr* 6/19; *BielKron* 62v, 88, 89v, 96v, 138v (18); *Mqcz* 363b; Wftáñ á zmierz Koſćiół Boży/ y ołtarz/ y thy ktorzy fie w nim modlą. *RejAp* 89v; *KuczbKat* 300; *WujJudConf* 208; *BudBib 3.Esdr* 6/19; *BudNT Apoc* 11/1; *SkarŻyw* 298, 334, 374, [407], 568; *ArtKanc* C9v; *OrzJan* 136; *LatHar* 81, 263, 695, 700; Y wízedł Iefus do koſćiółá Bożego/ y wyrzucáł wſzytkie ktorzy przedawáli y kupowáli w koſćiele *WujNT Matth* 21/12, *Matth* 26/61, 27/40, s. 233, *Apoc* 11/1, 19; ZAchowyummy koſćioły Bożé w wielkiey czći/ iáko domy lámemu Bogu ná mieſzkánié oddane *SkarKaz* 456a; *SkarKazSej* 675b, 686a, 703b [2 r.].

»krew boża; boża krew« (15 : 3): *BierRaj* 20; A fą tego [...] pewne znaki/ bo dawaią ielzcze/ proftym lvdziam/ pić f kielicha/ nie krew bożą/ ale proftą wodę *SeklWyzn* e2, c2v; *GrzegRóżn* C2, C2v, D2v, Lv, L4; Ten powiedział iż możecie wy to bożą krwią álbo bożą ráną zwąć/ áleá mnie przedfię boli iáko człowieká. *RejZwierc* 49v, 49v; A krew też Chriftułowa którą dla nas wylał [...] ielst też krew Bożą. *CzechRozm* 221v; *SkarJedn* A2, A6, 301, 380; płącżę zá grzechy moie/ iżem fwe funnnienie y dufżę tak piękną ze chrztu ś. krwią Bożą obmytą łzkárádzie grzeżąc/ pomázáá *SkarŻyw* 312, 108, 519.

»(Jan) Krzciciel boży; święty Jan boży krzciciel« (2 : 2): Elzbieta [...] porodziła krzciciela bożeeego *OpecŻyw* 12, 12, 31; O narodzeniu fwiętego Iána bożé⁸⁰ krzciciela *OpecŻywSandR nlb* 2.

»krzyż boży; boży krzyż« = *znak krzyża* (1 : 1): *LibMal* 1544/86; [*Amalechici Luterscy*] Krzyżem Bożym ták wzgárdżili/ że nie tylko ná czeléch fwoich Krzyżá S. nośić/ ále y przy drogách nań pátrzyć nie chcą *OrzQuin* M4v.

»lata, roku bożego« (45): *OpecŻywSandP ktv*; *ForCnR* E3v; Dán w Krákwie fiodmégonáftégo dnia Maia. Lata bożego. 1522. *ForCnRWiet* Av; *BielŻyw* 133; y pocżęli miełzkać przy zamku Saray około fiedmi dziefiát lat przed tim rokiem który ielst od roku Bożego 1517. *MiechGlab* 75, 4, 18, 31, 47, 67 (10); *ZapWar* 1537/2494, 1549/2657, 1550/2655, 1558/2686; *MetrKor* 59/77v, 61/224v; *LibLeg* 6/80, 119, 8/26v; *SeklKat* A3, Z4; *RejKupSekl* ee8; *KromRozm I* P3v; *BielKron* 179, 288; *RejZwierc* 274; Ktora Intromiłsia ma fię ftać przez wożnego powiatu tamthego od pocżátku Roku Bożego *ZapKóscier* 13v; Dat. w Czárnolesie dwudzielstego wtorego dnia Grudniá. Roku Bożego/ M.D.LXXVij. *KochOdpr* A2v; wtym przeżywłzy pułtorá látá/ żywotá fwego dokonał [ś. *Wilhelm*] roku Bożego. 1156. *SkarŻyw* 168; *SarnStat* 129, 851, 876, 948, 959 (11).

»lud boży (wybrany); boży lud« = *Żydzi*; *populus Dei Vulg* (125 : 2) : *OpecŻyw* [79]v, 117, 174; *RejPs* 155; *MurzNT* 56 [2 r.]; Zydy też zowye kołcyołem bożym [...]. Bo ludem bożym wybranym byli *KromRozm III* B4v, B4, B5 [2 r.]; *LubPs* P, P4, dd5 marg; *KrowObr* 194; *Leop Iudic* 20/2, *Sap* 18/13; [*Ruth*] byłá niewiáftá Moábfka/ y podłęgo fthanu á cudzoziemká/ nie z ludu Bożego *BibRadz* I 148v, *Ex* 1 arg, I 31 marg, I 121, I 366 marg, *Esth* 10/10 (13); *OrzRozm* H4v; Egipskie krolełtwo [...] z dawná przez Boży lud náznáczony Zydowłki/ ielst wżemu świátu pímmem ołlawione *BielKron* 270, 29v, 45v, 47, 91v, 136v (12); *OrzQuin* O4; *RejPos* 50, 138v, 297v; *BialKat* 3v, 13v; *KuczbKat* 140; *RejZwierc* 64v, [203]v marg, 261v, Bbbv; *WujJud* B2v, 195v; *WujJudConf* 39v, 138; *BudBib Iudic* 20/2; *CzechRozm* 23, 81v, 99v, 114, 115 (6); A tákci Abráhám/ óciec ludu Bożego/ dla wyzwolenia brátá/ woynę przeciwo nieprzyiaćiołom podniosł. *ModrzBaz* 104v, 23v, 24, 48; *SkarJedn* 14, 30 [2 r.]; Żywot Iozuego fyná Nun/ który lud Boży wprowadził do ziemie obiecáney *SkarŻyw* 500, 162, 180, 478, 480, 481(25); *CzechEp* 366, 368; *WerKaz* 297; *WujNT* 669, *Hebr* 4/9, 11/25, s. 808, 838; *PowodPr* 4, 13, 14, 21, 27 (14); *SkarKaz* 80a, 578a; *SkarKazSej* 678a, b, 683a, 684b, 689b (7).

»(wierny) lud boży (krześcijański)« = *chrześcijanie*; *gens Domini, populus Dei Vulg* (71): *WróbŻołt* cc6; ZDa mi fie iż wam to przyftogi ktorzyfście fą przełózeni ná fwiećie rozeznowác miedzy ludem bożem ábyfście prawdę mowili *RejPs* 85, 204v; *KromRozm III* Nv; *LubPs* A4, D2, N5v, R2v, S5v; *KrowObr* 2v, 7v, 77v, 83, 118v (8); *Leop Ier* 23 arg; Ześ theż wáłzá Krolewłka zacność nas wierne poddáne fwoie/ nas lud Boży fobie od Bogá [...] zwierzony [...] ták w cále záftác raczył *LeszczRzecz*

A2; *BibRadz* I*2, *2v, *3v; *OrzRozm* C; *BielKron* 202v, 247v, 298, 323; *GrzegRóżn* Iv; *OrzQuin* V2 [3 r.], X3, Aa3v; Wy fię być ludem Bożym wżycy ozywacie/ Staniłfawá świętego zá Pátroná maćie. *Prot* A2v; *GórnDworz* li4v; *RejPos* 10v, 86, 253; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 80; *RejZwierc* 255v; Pan Bog by tho od nich [*przedniejszych panów*] wdzięcznie przyjmował/ áby fię wypráwili [...] przeciw temu zagubcy Krześcijáńskiey Wiáry [...] y wyzwolili Lud Boży Krześcijáńki z niewoley od niego. *BielSpr* 57v, 61; *WujJud* 156v, 170, 215v; *RejPosRozpr* [c2], [c4]; *BudBib* 3.Esdr 8/67, [68]; *BudNT* 1.Petr 2/10; *SkarJedn* 359; Kościołem (lud Boży) Apołtoł zowie/ powiáda/ pokázuiąc iłz fię w iedność fkupić ma. *SkarŻyw* 92, 86, 173, 373, 472, 517 (8); Lutherus i Kálwinus vczą [...] iż lud Boży zawżze iest grzechámi zezpecony *ReszPrz* 88; *BielSen* 8; *LatHar* 480; *WujNT* 298, 1.Petr 2/10; *PowodPr* 40, 83; *SkarKaz* 120a, 580a; *SkarKazSej* 657b, 679a, 691b.

»łaska boża; boża łaska« = *gratia Dei Vulg* [w tym: z łaski bożej; *diis gratia, Deum virtute, divina gratia Cn* (327), za łaską bożą (61)] (963 : 30): *OpecŻyw* 2v, 43v, 45v, 48v, 160v (8); *PatKaz I* 2v, 5v, 6, 15, 15v (7); *PatKaz II* 28, 35, 37v, 69, 79 (9); Tą regulą marya chouala gdyfch łama była łasky bozey pełna *PatKaz III* 146, 95v, 112v, 125v, 137v, 141v (16); *KlerPow* [6]v; *GlabGad* A2v, A3v; *MiechGlab* 43, 51; *LibLeg* 8/133v, 10/95, 11/44v, 88v, 142; Matuchna iego tez grzechu nie miała ale nie z przirodzenia łwego telko z łaski bozey *WróbŻółt* Ev, H4, T8v, V8v, Xv, kk5 (9); *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 62, 137v, 190, 194v [2 r.], 218v; *LudWieś* A3, A3v; *SeklWyzn* b3v, b4 [2 r.], b4v, d3v [2 r.], f4v; *SeklKat* A2, S2, S4, V3, V3v (16); *RejKup* i5v, 18v, m6, f7 (7); *RejKupSekl* a2, a7v; *KromRozm I* Ev; *MurzHist* D3v, H3, H4v, I3, P2v (11); *MurzNT* 76, 103v; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *KromRozm II* ev, e3v, k3, m2v, n2 (6); *KromRozm III* A7v, A8, Dv, E3, I3v (19); *Diar* 76; *DiarDop* 110; Ktore przyczyny yáko łá nyedobre y owłlfem niczemne á fáłłfywe/ my według thego co będyem zá łáfką Bożą mogli/ okażem. *GliczKsiqż* I7, Fv, H3, M6 [2 r.]; *LubPs* P2v marg, Z5, aa5 marg, ee4v, gg (11); *GroicPorz* B4v; *KrowObr* A2, C, 59, 72v, 224 (37); *RejWiz* A4v, 3 marg, 83, 104, 132v marg (7); *Leop Sap* 4/15, *Eccli* 34/13, *Rom* 3 arg, 1.*Cor* 15/10, *Eph* 3/7 (12); *RejZwierz* 47, 138v; *BibRadz Act* 15/40, 1.*Cor* 3/10, 15/10, *Hebr* 2/9, II 130v marg (11); *OrzRozm* F2v; *BielKron* 30v, 41, 112, 158, 299v (16); *GrzegRóżn* F4v, Iv; Miei fię dobrze my zá łaską bożą mamy fię bárzo dobrze. *Mącz* 432a, 91c [2 r.], 205c, 333c; iáko Królowie z Bożéy łáłki króluia/ ták téz y ludzie z Bożéy łáłki fye rodzą *OrzQuin* Sv, F, G3v, I2, M3, N2 (18); *Prot* Av, B4; *SarnUzn* Cv; *LeovPrzep* D2; *RejAp* 92v; *GórnDworz* Bb7v; *HistRzym* 4, 47v, 54, 65, 69v (8); *RejPos* 28v, 32, 38v, 42v, 132 (6); *RejPosWiecz*³ 97v, 98v; *BialKat* 28v, 226, 231, 253v, 283v (15); *BielSat* L3; *KwiatOpis* A2; *GrzegŚm* 51; Abowiem żadnemu ku łáłce Bożey nie łá drzwi záwárte/ ktoryby z chuciá iey žádał. *KuczbKat* 360, 85 marg, 205, 390, 395, 405 (21); *RejZwierc* A3, 13v, 34v, 94, 267v (14); *BielSpr* c2; Sákrámentá wżytkie nietylko łá vpominkiem/ ále tez naczyniem y štátkámi łáłki Bożey *WujJud* 219, 15v, 68, 76, 109v, 111 (48); *WujJudConf* 81v, 98, 100, 114, 219 (10); *RejPosWstaw* 21, 21v, 22, 22v, [41³] (9); *BudBib I* A3; *WierKróc* Av; *BialKaz* F4, L4; *BudNT* a3, *Act* 15/40, *Rom* 4/5, 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2 (9); *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 59, 111v, 155v, 211v, 212 (63); *PapPan* Ee3v; gdyżes obzáłował grzechy fwoie [...] y iestés rozgrzelzon od Káplaná [...] tedy małz ná łáfkę Bożą y ná miłóšierdzie iego bępiecznie fię puścić. *KarnNap* D2v, A3, Bv, B4, Cv, C3v (15); *ModrzBaz* 23v, 70, 109; *SkarJedn* A2, 70, 274, 294, 399 (8); *Oczko* 1v, 3; *KochPs* 193; iam z wielkim płáczem błogóšławieńtwo twoie

przyełá/ y tenem owoc łáiki Bożey powiá. *SkarŻyw* 31, 26, 92, 142, 164, 338 (30); wízákże náłzy zá łáiká Bożá onych wízyftkich Tátarow potym y ich zagony pogromili *StryjKron* 752, A, A3v, 380; *ZapKóscier* 27v; *CzechEp* 8, 11, 55, 192, 208 (37); *CzechEpPORz* *2, **4, xx4v; *NiemObr* 20, 37, 38, 67, 91 (41); Temi fwemi dobreimi obyczáyimi [...] oni [Czesi] ítráciłi Wolność íwoieł/ á náłzá z łáiki Bożey cáłá. *ReszPrz* 24, 25, 35, 49, 97 (7); *ReszList* 148, 153, 158, 164, 173 (7); *WerGość* 262; *WerKaz* 275, 301; *BielSjem* 25, 41, *PudłFr* 8; *ArtKanc* A5, E3v, H15v, K2, M10v (9); *GórnRozm* F4v, D2 [2 r.]; *ActReg* 69 [2 r.], 77, 96, 116, 164; *GostGosp* 142; *GostGospSieb* x4v; *GrabowSet* Q3; *OrzJan* 14 [2 r.], 67; PRzeżegnánia Stołu/ ábo ráczey tych rzeczy/ ktorých z łáiki Bożey pożywamy ná ítole/ iedni íeł wítydzá [...] drudzy íeł onym brzydzą *LatHar* 56, 47, 132, 244, 320, 506 (26); *KołakSzczęśł* C4; *WujNT Act* 15/40, *Rom* 5/15, 1.*Cor* 15/10, 2.*Cor* 6/2, *Col* 1/6 (91); *WysKaz* X3, 15, 16, 23, 29 (9); *JanNKar* D2v; *SarnStat* 8, 19, 93, 306, 882 (9); *SiebRozmyśł* A; *PowodPr* 60, 62, 64, 76; íełt boiaźń ktora w łáice Bożey nie wápti *SkarKaz* 7a, 121a, 206b, 349b, 515b (39); *VotSzl* B3, B4v, C; *CiekPotr* 24, 25, 87, 90; *CzahTr* Fv; *GosłCast* 25; Konie/ Bydło/ y Owce/ zdrowe z Bożey łáiki *PaxLiz* B2v, Cv; *SkarKazSej* 665b, 692b, 693a, 694a; *KlonFlis* D4v; *SkorWinsz* A2v; *ZbyłPrzyg* B2. *Cf W formułach dyplomatycznych*; »gniew boży«, »miłosierdzie boże«, »pomoc boża«, »boży i ludzki«.

»majestat boży; boży majestat« = *maiestas Dei Vulg* (51 : 3): y młci íeł írogo [*Pan Bóg*] nad takowemi ludzmy [...] ktorzi niepotrzebnie [...] przíiełgaiá na ímieł íego/ bo takowimy przíiełgamy bywa obrazon maiełtat Boży. *SeklKat* F3v, R2; *MurzNT* L6; *LubPs* ddv *marg*; *GroicPorz* z3; *BibRadz* I 120v *marg*, 281 *marg*, *Ps* 49 *arg*, II 88 *marg*; *OrzQuin* N2v; *SarnUzn* B8, C, F4, F4v; oto łłuchay íż Anyeli y duchowie fwieci wołáią dawáiąc cześć á chwałę íiedzącemu ná máyełtacie Bożym y Báránkowi. *RejAp* 68v, 67v, 69, 90v, 117, Ff3v (14); *HistRzym* 94v; *BiałKat* 161, 301; *WujJud* 62; *WujJudConf* 94, 214; żadne cíáło nie mogło być z vczyńkow wípráwíedliwíone przed máiełtatem Bożym *CzechRozm* 216v, 178, 195; *SkarŻyw* 112; *CzechEp* 78, 132, 166, 178, 256 (7); Skoro Luther kóscíeł przećiw kóscíełowi [...] budowác począł [...] porzućili [...] Kłieźa Rewerendy [...] / po Niemieckiey żiemí bluźnierftwá ná Máiełtat Boży [...] rozniełli. *ReszPrz* 73, 24; *ReszList* 143; *LatHar* 204, 407, 667, 671; Y nápełnił íeł kóscíeł dymu od máiełtatu Bożego/ y od mocy íego *WujNT Apoc* 15/8; *WysKaz* 44. *Cf* »boży i Barankow«.

»mądrość boża; boża mądrość« = *sapientia Dei Vulg* (54 : 2): *OpecŻyw* 2v; [*Chrystus*] yełt [...] uyobrazenye dobroczy y mądrofczy bozey *PatKaz I* 4v; *PatKaz III* 116v; *MiechGlab* 70; *KromRozm I* M; *MurzNT* 103v [2 r.], 116; *KromRozm II* t2; Bilo tham drzewo mądrofczi, bozy skthorego pan bog yemv poziwacz zakazal *LibMal* 1554/190v; *Leop* 3.*Reg* 3/28, *Eph* 3/10; *BibRadz* I 93 *marg*, 123v *marg*, 336 *marg* [3 r.], *Prov* 9 *arg*, II 133 *marg*; *GrzegRóżn* D3, K3; *OrzQuin* X4v [2 r.]; *LeovPrzep* b3, F3v; *GórnDworz* Gg4v; A nie dla żadney ínłzey rzeczy mądrość Boża to vczyńńić raczyłá/ íedno áby nas vpomíonełá/ íż czyłtym y pokornym íercem Páńłki Zakon przíymowác mamy *KuczbKat* 265, 395; mułńc íeł śwíát gorłzyć z Bożey mądrofcí/ ktora on íobie ma zá głupłtowo. *CzechRozm* 60, 227v; *ModrzBaz* 13; *SkarJedn* 43; Co to zá táiemńice? day nam zrozumieć íkrzynio zakonu/ y ítolico mądrofcí Bożey *SkarŻyw* 112, 79, 118, 124, 188; *NiemObr* 67; Dla tegoż teź mądrość Boża rzekłá: Pośłę do nich Proroki y Apołtoły *WujNT Luc* 11/49, s. 175, 533, *Rom* 11/33, s. 577, 1.*Cor* 1/24 (10); *SkarKaz* 277b, 484a, 485a, b; *SkarKazSej* 657b *marg*, 660b, 661a, b.

»(święty) mąż boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (74): *GliczKsiąż* D8v, H2; *LubPs* T6, gg2v, gg3v; Y modlił się mąż Boży obliczu Bożemu/ á vzdrowioná ieft zálię ręká Krolewska *Leop* 3.Reg 13/6, 3.Reg 13/4, 12, 14, 21, 2.*Esdr* 12/24 (18); *BibRadz Ios* 14/6, 4.Reg 7/2, 1.*Par* 23/14, 1.*Esdr* 3/2, *Ps* 89/1; *BielKron* 84v, 85, [85²], 95; *SarnUzn* B6v; Szukaycie mężá Bożego imieniem Grzegorzá/ á tego weźmiacie Papieżem. *HistRzym* 38, 45v, 124v; *RejZwierc* 202v; *WujJud* 13; *BudBib* 3.Reg 17/18, 4.Reg 1/10, 23/17, 2.*Par* 25/7, 1. *Esdr* 3/2 (21); *HistHel* B2v; *CzechRozm* 103, 124, 198v; zálościá zięty mąż Boży prosił Páná Bogá/ áby onego okrubniká [!] Dyrthádá ręká fwoiá iáko Nábuchodonozorá dothknał *SkarJedn* 303; *SkarŻyw* 212, 249, 250, 497, 498 (8); *CzechEp* 38; Lecz to iefzczę wiefłza/ że wżyfcy Doktorá Lutrá zálecáią mężem Bożym/ Piątym Ewángeliftá [...] y pełnym Duchá s. zowiąc. *WysKaz* 38.

»męczennik boży; (święty) boży męczennik« (8 : 1): *MurzNT Matth* 15 arg; *RejPos* 21; A iefli chcemy obcowánié z męczenniki y z kápłany Bożymi mieć/ náfláduymy ich cnot. *BiałKat* 148v; *WujJud* Nn4; *RejPosRozpr* c3; *SkarJedn* 136; Bárzo śmierciá iego Krol rozniewány/ porwał się y mścić się krwie męczeniá Bożego chciał *SkarŻyw* 576, 357, 374; Wielebny męczenniku Boży/ Wacławie/ przyczynię [!] o grzechow nálznych odpufzczenie *LatHar* 421.

»mędrzec boży« (2): Z tąd Mędrzec Boży mowi/ niemálfz nic lepszego W świecie/ iák się wefelić z vczynku dobrego. *KořakCath* C3v, C5v.

»męka, umęczenie boże (-a); boże umęczenie« (9 : 1): iję gdy na wás przydá przeciwnoci ij cięlfkołci/ wezmiecie przed się boże vmęczenijé *OpecŻyw* 99v; Mękićiem boże nábożné rozmyflanié/ przywodzi człowieka ku fkruflé wierné *OpecŻyw* 160, 160 [4 r.]; *OpecŻywSandR nlb* 5v; *PatKaz III* 136v; Oto tu prorocztwo o żydziech, iż ich niemaiá zabijác a to dla tego, aby krzełciani miedzy łobá niezapamiętałi męki bożey ktorá podiáł od tego ludu *WróbŻořt* S6v; *RejPs* 100.

»boża (-e) męka, umęczenie; męka boża« = *krzyż, figura* (14 : 1): *LibMal* 1547/124; *OpecŻyw kt*; *RejKup* t8; Chłopi co Bożá mękę kupowáli. *RejFig* A7v, Aa6, Bb6 [2 r.], Dd6v; *RejZwierc* 107; rzadko tho trefić fye miáło [...] áby godzin męki Pánłkiey przed Bożá męką ktorá ftála pořrodku wsi/ klęczác płáčliwie nieobchodził *OrzRozm* M4, M4; rořpaczáli bárzo wzdycháiąc ku Pánu Bogu/ Boże vmęczenia po mieście nořzac miáło chorągwi *BielKron* 251; *RejPos* 100 marg; *RejZwierc* 31; Bez pozwolenia ftárfzych/ po świecie się krážá: Boże męki ná polách powrořłami wiážá *KlonWor* 48, 19.

»(Jeruzalem) miasto boże« = *civitas Dei, civitas Domini Vulg* (15): Abych rozprořzył z miáfta bożego wżyfki grzechy popełniające. *WróbŻořt* 100/8; *LubPs* T3; Jeruzálem miáfto Boże/ karał cie Pan dla vczynku rák twoich. *Leop Tob* 13/11, *Ps* 86/3; *RejAp* 181v [2 r.]; *RejPos Wiecz*² 91 marg [2 r.], 95v marg [2 r.]; *KuczbKat* 95; *BudBib Ps* 45/5, 86/3; *WujNT* 838, 877.

»miłosierdzie boże; boże miłosierdzie« = *miser cordia Dei, misericordia Domini Vulg* [w tym: z *miłosierdzia bożego* (19), za *miłosierdziem bożym* (3)] (149 : 5): *PowUrb* I [2 r.]; *PatKaz II* 33v, 64; [Maryjá] moczá fwey láfky przyczyąga kłoby zathwardzyale a zelazne grzełzne ku bożemu myłofyerdzyu *PatKaz III* 113v; *WróbŻořt* K6v, S6v, aa4, 88/2, eev; *RejPs* 223v, 225; *SeklWyzn* Dv, d2, C, c3v, c4v (14); *SeklKat* E4v, S4, T3, Xv [2 r.], X3v; *KromRozm I* H3; Piotr się pana zaprzáł/ a wždy vfaiąc miłofierdziu Bożemu/ płakáł/ ieft mu grzech przepufzczon *MurzHist* F4, D3v, G4, O4v, S3, Q (18); *KromRozm II* m3v; *LubPs* K3, L3v, N3v, T2v, T4 (9); *KrowObr* 56v, 138; *Leop*

Eccli 35/26, *Zach* 1 arg, *2.Mach* 8/27, *1.Tim* 1/13, *YY4v* (7); *BibRadz* I 103v marg, I 173v marg, *Ps* 89 arg, *Is* 1 arg, *Os* 4/1 (6); *BielKron* 158; *GrzegRóżn* F3v [2 r.]; *Fides Christiana est fiducia misericordiae, non notitia historiae, qualem et diaboli habent*, Krześcińska wyará yeft vprzeimie dufać á nic nie wåtpić w miłofierdziu bożym. *Mqcz* 126a; *OrzQuin* G4, Z; *HistRzym* 57; *RejPos Wiecz*³ 98, 98v, 99v; *BiałKat* 41, 378v; *KuczbKat* 195 [2 r.], 355, 415; *WujJud* 80v, 113, 178v, 226v, 233v (9); *BudBib* 2.Reg 9/3; *CzechRozm* 94, 211v, 212; A to włyftko dzieie fie [...] zá ľáfką y miłofierdzim Bożym/ przez Iezu Chrifćá Páná y Zbáwićielá náłzego. *KarnNap* Bv, Dv, E3v; *ModrzBaz* 109; Ia zá to com zgrzełzył pláczę y záłuię y do miłofierdzia Bożego wćiekam *SkarJedn* 142, 293, 294; *Oczko* 15v; *SkarŻyw* 82, 125, 141, 166, 168 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 283; *NiemObr* 99; *ReszPrz* 36; *ReszHoz* 116, 130; *ReszList* 153, 157; A dułze wiernych Bożych niech z miłofierdzia BOżego w pokoiu odpoczywáią. *LatHar* 59, +++2v, 4, 184; PRołzę was tedy bráćia przez miłofierdzie Boże/ ábyście wydawali ciáľá wáľze ofiárą żywiąćą/ fwięćą/ przyięmną Bogu *WujNT Rom* 12/1, s. 252, 257, 556, 564, *1.Tim* 1/13 (10); *WysKaz* 21; *SkarKaz* 314b, 349b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość ludzi ku Bogu; caritas Dei, dilectio Dei, pietas Vulg* (113 : 5): *OpecŻyw* 2v, 9v, 24v, 95v, 168v, [192]v; Rozmyłłanim ciem iego fwięćego żywota/ dułła tako fie w miłofci boże twiędzi ij rozpáľá/ ijż rzeczy czeńne wzgárdzá á za nitz niemá. *OpecŻywPrzedm* C3; *PatKaz II* 27v, 53, 53v, 77v, 80; *PatKaz III* 127; *TarDuch* B7v; *WróbŻoľt* H4, Sv, hh7v, nn4v; *SeklWyzn* d4; Gdy wierzym w ducha fwięćego/ tedy miłofc Boża bywa rołłana w łerczach náłzych przes ducha fwięćego *SeklKat* P4, L4v, Yv; *MurzNT* 21; *KromRozm II* e4v; *GliczKsiąż* P4; *LubPs* A5; *KrowObr* 63v; *Leop Eccli* 49/4, *Ioann* 5/42, *1.Ioann* 3/16, 17, AAA4v; Abowiem táć iefć miłofc Boża ábyfmy przykazánia iego chowali/ á przykazánia iego nie ľá cięłżkie. *BibRadz* *1.Ioann* 5/3 [*idemBudNT*]; *BielKron* 261; A mali krześciánin ábo przełožony náłładowáć Kryfćhá/ thedy ma łwe rodzice zábić/ to iefć opuľcić dla miłofci Bożey *HistRzym* 116v; *RejPos Wiecz*³ 99 [2 r.], 99v; *BiałKat* 51; *KuczbKat* 5, 20, 280 [3 r.], *RejPos Wstaw* 143c; *MycPrz* I A2v; *BudNT* *1.Ioann* 5/3; [*biskup*] Skońćywfzy Modlitwę/ vpomina Krolá pilno o wierze/ o miłofci Bożey/ y o inłzych Cnoćhach Krolewłkich *StryjWjaz* D; [*Zakon Mojżeszowy doczesny i zakon boski wieczny*] To łpolnego máią iż fie o chwałę/ łłuzbę/ boiaźń/ y miłofc Bożą/ łpolnie łtaráią/ tákże teź y o miłofc bliźniego. *CzechRozm* 89, 91, 91v, 243v; *SkarJedn* 185, 186, 230, 272, 352 (6); *SkarŻyw* 15, 31, 100, 102, 115 (17); *CzechEp* 47, 368; *ReszPrz* 25, 95; *ReszHoz* 136; *LatHar* 10, 35, 190, 248, 662 (14); Miłofc rodzicow ma vłtěpováć miłofci Bożey. *WujNT* 35 marg [*idem* 44 marg, Aaaaa], 44 marg, *Ioann* 5/42, *Rom* 5/5, *2.Thess* 3/5, Aaaaa (19); *WysKaz* 15; *SkarKaz* 313a, b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość Boga ku ludziom; caritas Dei Vulg* (58 : 7): *PatKaz II* 70v; A on rzekł/ Toć węzeł/ iże iá niemogę ani wám wierzyc/ ani miłofci bożyi vřać *MurzHist* K3, H4v, Mv; *KromRozm III* D4, E7v; *GroicPorz* aa2; *KrowObr* 238v; *RejZwierz* 87v; W tym łię okazáľa miłofc Boża w nas/ iż Syná łwego iednorodzonego zełłáľ Bog na łwiát/ ábychmy żyli przezeń. *BibRadz* *1.Ioann* 4/9 [*idem CzechEp* 189, *WujNT*]; *GrzegRóżn* M2; O mizerny Kácerzu iákoź to złą odpłáťa ták wielką miłofc Bożą nágradzáľz *SarnUzn* F5; *HistRzym* 108v, 123; *KuczbKat* 325, 375 [3 r.]; *RejZwierc* 11v; *WujJud* 50, 101, 106v marg, Mm6v; *CzechRozm* 52, 103v, 173, 214v, 259; *CzechEp* 32, 189; bądźże ná wieki w rádości/ miedzy námi bez przełćánia/ á to z Bożey miłofci. *ArtKanc*

G13, O4v; *LatHar* 263, 264; *WujNT* 540 [3 r.], 2.*Cor* 11/2, 13/13, 1.*Ioann* 3/16, 4/9 (13). Cf *W formułach dyplomatycznych*.

peryfr. »miotła boża« = *kometa*: *cometa*, *myotla boza BartBydg* 204b.

»moc boża; boża moc« = *numen Murm, Mymer*¹, *BartBydg; Dei potestas, Deus BartBydg, Vulg; divinitas, maiestas BartBydg; magnitudo Dei, virtus Dei Vulg* [w tym: *mocą bożą* (38), z *mocy bożej* (18)] (189 : 17): *OpecŻyw* 7; *PatKaz I* 18; *PatKaz II* 72; *PatKaz III* 116v, 126v; *Murm* 1; *Mymer*¹ 3; *BartBydg* 99; *GlabGad* L8v; *WróbŻółt* Q3v, T8; Niebo/ ziemiá/ flońce/ miefiąc/ wlfytko mocą bożą ieft ftworzono. *RejPs* 224, 23v, 207v *marg*; *LibMal* 1544/84, 84v [3 r.], 89, 89v; *SeklWyzn C; SeklKat* S3v, T2v, Vv; *RejKup* c4v, 6; *MurzHist* T2v; *KromRozm I* M4v; Záli niedlátego błádzicie że niewiécie pífma ani mocy bożyi. *MurzNT Mar* 12/24; *KromRozm II* f3; *KromRozm III* H5v; *LubPs* M4v, Z2 *marg*; *GroicPorz* i4; A tá moc Boża/ nic inźzego nieieft/ iedno Pan Iefus Kryftus Syn Boży *KrowObr* 43v, 43, 43v, 47, 96v, 121 (12); *RejWiz* 49v, Dd2v; A on będąc pełen Duchá fwiętego/ pilno pátrząc w niebo/ widział chwałę Bożą/ y Iezufá ftoiącego ná práwicy mocy Bożey. *Leop Act* 7/55, *Matth* 22/29, *Act* 7/55, 2.*Cor* 6/7, 1.*Petr* 4/14; *BibRadz I* 1 *marg*, *Mar* 14/62, 1.*Petr* 1/5; *BielKron* 40v, 47, 466v; *OrzRozm* Q3; *GrzegRóżn* K3; *LeovPrzep* F3v; *HistRzym* 48; *BiałKat* 26, 33v, 46 [2 r.], 156, 241; *GrzegŚm* 9, 27, 48 [2 r.] 49, 60; *KuczKat* 85, 110, 410; *RejZwierc* 87v; *WujJud* 60v; *RejPosRozpr* b3, c4; *RejPosWstaw* [21³]v; bo w mocy Bożey/ ieft/ rátowác y dáć vpásć. *BudBib* 2.*Par* 25/8, 2.*Mach* 9/17; *HistHel* C2v; *BiałKaz* D4; *BudNT Matth* 22/29, 2.*Cor* 13/4 [2 r.], *k.* II [2 r.]; Ale Bráterfka zgodá v nas w ten czás fłniáá/ Y w Senatorfkich fercach moc Boża władáá. *StryjWjaz* A3v, C2, C2v; *CzechRozm* 55v, 94v, 155v, 158v, 161 (16); *KarnNap* C4v; *SkarJedn* 50, 150, 161; *Oczko* 2v; *SkarŻyw* 20, 90, 91, 153, 165 (10); *StryjKron* 772; *CzechEp* 35, 69, 196, 265, 291; *NiemObr* 9, 96, 98, 105, 107 (9); *ReszPrz* 34; My wierzymy w Iezu Kryftulá/ Bogá iedynego Syná/ iż [...] ná krzyżu ieftci vmárł/ á mocą BOŻą thrzećiego dnia zásię z martwych wftał. *ArtKanc* M12v, A3v, C; Tobie ieft wsfyfłtko z mocy Bożey dano/ To co może być w człeku požądano *ZawJeft* 25; *GostGospSieb* x3v; *GrabowSet* Q3v; *LatHar* 400, 672, 709; *KořakCath* B3v [5 r.]; Abowiem mowá o krzyżu/ tym ktorzy giná ieftci głupftwem: lecz tym ktorzy zbáwienia doftępuiá to ieft nam/ ieft mocą Bożą. *WujNT* 1.*Cor* 1/18, *Matth* 22/29, *Mar* 12/24, s. 240 *marg*, *Luc* 22/69, 1.*Cor* 1/5 (32); *SkarKaz* 40b [2 r.], 118b, 418b, 485a, 611a, b; *SkarKazSej* 665a, 698a. Cf *W formułach dyplomatycznych*; »chwała boża«, »opatrność boża«.

»mowa boża; boża mowa« = *Pismo Święte; sermo Dei Vulg* (14 : 1): á ieft fád potwirdzenya dla tego iżby fie mowá boża rychley wypefłniá *HistJóz* B2; *MurzNT Ioann* 10/35; *Leop* 1.*Par* 25/5; *BudNT Ioann* 10/35; *CzechRozm* 8v, 40v; *SkarŻyw* 285; Gdzie zgoá czyniác porownánie między mowá Bożą/ przez Anioły y Moizefzá w ftárym Teftámenicie powiedziána/ á między mowá Bożą przez Iezufá Chriřtufá w nowym przymierzu wczyniona: nie tylko nowy nád ftáry wyftáwia. *CzechEp* 281, 5, 25, 114, 283; *WujNT Hebr* 5/12, *Ioann* 10/35.

»Mowa Boża« = *Chrystus; Verbum Dei Vulg* (5): A obleczony był wfzátę farbowaná krwiá: A rzekáią imię iego (*marg*) A1: słowo Boże (–) mowá Boża. *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 42, 48v, 55; *CzechEp* 276.

»możność, wielmożność boża« = *maiestas Domini, virtus Vulg* (6): A wielmożność Boża weflła do kościoła brona kthora patrzała na Włchod flońcá. *Leop Ez* 43/4, 42 *arg*; Nie łkónczona á nieogárniona iefth wielmożność Boża/ y godność Máieftatu iego *BiałKat* 168v; *ModrzBaz* 75v; od tego czáfu wyżrzyćie Syná człowieczego siedzącego po prawicy możności BOżey/ y przychodzącego w obłokách niebiełkich [*bibl Matth* 26/64] *LatHar* 695; *SzarzRyt* B3v.

»namiestnik boży« (5): *KromRozm III* Hv; *KrowObr* 28v; Boć krol álbo pan káždy łiedzi ná mieyfcu Bożym. A iefli iefth namiestnikiem Bożym/ miałciby też wđy co Pánłkiego mieć w łobie. *RejZwierc* 45v; Iáko tám ony Hierárchie Anielfkie/ do iednego fię Pána Bogá ściągáią: ták y to kroleftwo tegołz Pána Bogá widomé ná ziemi/ do iednego fię namiestniká Bożego ściągác ma. *SkarJedn* 60; *KołakCath* B3v.

»boże narodzenie; narodzenie boże« [*w tym: lata (roku) (od) narodzenia bożego* (32)] (43 : 30): [*list*] yefth pyszan a dan wkrakowye [...] Lyatha od Narodzenya bozego Thyłłzyącz pyączłłzeth dzyewyathnaltheo *MetrKor* 34/135v, 133; *March¹Wiet* 3; gdy fię przybliżał czas ij godzina bożego narodzenia/ powłtala panna z wielkie radołcij *OpecŻyw* 15, 15v, 16v [3 r.], 17, 21 [2 r.], [194]; *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 10v, 13; *PatKaz III* 153; *FalZiołSpicz* V 120; *GlabGad* P8v; *MiechGlab nlb* 5, 2, 58; *KłosAlg* D3v [2 r.]; *LibLeg* 8/134, 11/156; *WróbŻołtGlab* A5v; *ComCrac* 14; *KromRozm III* N8v, Ov, P6v; *Diar* 19; iefzcze przed Bożym národzeniem walczyli Roxolani z krolém Pontłkim *BielKron* 336v, 122, 132, 192v, 297v, 335 (31); *OrzQuin* L3; *LeovPrzep* a4 [2 r.], C4 [2 r.], I3, I4; A vmárl iefth łwięty Alełzy Látá Národzenia Bożego. 329. *HistRzym* 126v; Wnet páłterzom zwiáftowano/ od Aniołow powiedziano/ wżem z Bożego národzenia/ wielkie ludzkie poćiefzenia/ przyłżłego zbáwienia. *ArtKanc* C; *SarnStat* 1057, 1186.

»narod boży; boży narod« = *chrześcijanie; genus Dei Vulg* (3 : 1): *Leop Act* 17/29; Theotocos [...] Boży národ álbo z bogá národzony. *Mącz* 456d; *BiałKat* 46; Będąc tedy narodem Bożym: nie mamy rozumieć/ áby złotu ábo łrebru [...] ábo wymyłłowi człowieczemu bołtwo miało być podobne. *WujNT Act* 17/29.

»narod boży« = *Żydzi* (4): *BudNT* a5; *ModrzBaz* 105; Dręczenie narodu Bożego w Egipćie. *SkarŻyw* 477 *marg*, 268.

»natchnienie boże; boże natchnienie« [*w tym: z natchnienia bożego* (11)] (13 : 2): że mu się niezdá aby on tak dobrze i tak Chrześcianłkie mógl o bołkich rzeczach krom natchnienia Bożego mowic. *MurzHist* R2v; *KromRozm III* i4; *BibRadz I* 4 *marg*, I 98 *marg*; *Grzegłm* 56; *KuczłKat* 395; Chriřtus męką y łmierćią łwą/ vprołłł nam duchá łwiętego/ ktory nie co iefth innego/ iedno náđchnienie Boże *CzechRozm* 14v, 127; A gdy on Mnich z Bożego náđchnienia widział/ iłz miał łwiát ten pożegnać/ przyznawłzy oney niewiáłty/ kazał iey z łobą dziećiątko ono wziąć *SkarŻyw* 100; *CzechEp* 133; *NiemObr* 7; *WujNT* 152, 312 *marg*, 314, 398.

»nauka boża; boża nauka« (21 : 3): *WróbŻołt* V8; *SeklWyzn* Ev, F3v; *SeklKat* Hv; *KromRozm III* C2, F3; *LubPs* bb *marg*; To prawdá/ iż Aaron [*w takim odzieniu*] chodzil/ ále [...] to tzynił z rołkazaniá/ y náuki Bożey. *KrowObr* 106v, B4 [2 r.]; *BibRadz I* 351 *marg*, II 90v *marg*; *SarnUzn* B6v; A Ewánielium iefth náuká Bożą zbáwienną. *CzechRozm* 186v, 191v; *SkarJedn* 15, 235, 290, 301, 357 (6); *SkarŻyw* 86, 165; *SkarKaz* 42b.

»nawiedzenie [= *dopust*] boże«: A tak zawždy będącz myfli wolney á rozwiązaney: oczekaway nawiedzenia Bożego *FalZioł* V 66.

»boża noc« (2): Ze to żadna Boża noc nigdy nie minęła/ Abych kiedy okrutnych rózów nie podięła Od tych łprofnych pijanic *KochPieś* 28, 30.

»obiecanie, obietnica boża (-e); boże (-a) obiecanie, obietnica« = *fatum Mącz; promissio, repromissio Dei Vulg* (91 : 13): *WróbŻołt* eev; kiedy dořtatecznie wierzymy/ zupełną nadzieię mamy/ w nieprzemiennych obietnicach bozych *SeklWyzn* b3, c3v, g4v; *SeklKat* Q, S, T2v, V3, Xv (8); *MurzHist* F, P3v; *KromRozm II* m4; *KromRozm III* B4, B5, D8, F3v [2 r.]; *KrowObr* 55v, 87, 112v, 157v, 215 (7); *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz I* *2v, I 306 *marg*, *Is* 41 *arg*, 48 *arg*; *BielKron* 30v; *Fata isthec me premunt* Boże obiecánie mie ktemu cisnie. *Mącz* 320c, 118c; *OrzQuin* K3; *BiałKat* 176; *RejZwierc* A6v, 67, 67v, 10, 5v; *WujJud* 104v, 118; *BudNT 2.Cor* 1/20; Iezus ieřt Mefyafzem/ w ktorym obietnice BOże koniec wzięły *CzechRozm* 145, 40v, 92v, 164v, 168, 178v (30); *SkarJedn* 204; *SkarŻyw* 26 [2 r.], 285, 346 [2 r.], 347, 357; *MWilkHist* F2v; *CzechEp* 149, 210, 219, 221, 247 (13); *NiemObr* 73; W obietnicy teź Bożey z niewiary nie wąpił: ále fię vmocnił wiára/ oddawfzy chwałę Bogu *WujNT Rom* 4/20, s. 540, *2.Cor* 1/20, *Gal* 3/21, s. 669 (6); *SkarKaz* 457a.

»objawienie boże; boże objawienie« [*w tym: z objawienia bożego* (8)] (14 : 1): Abowim nikt/ bez ořobliwego obyáwyenya bożego/ wybránya czyyego/ áni řwego włáznego pewyen nye yeřt *KromRozm III* Dv, G6; *SarnUzn* E8v; *BiałKat* 71; *WujJud* 60v, 68 *marg*, 105, Nn2; *CzechRozm* 71, 180; Ták prorockim Duchem/ wiele zákrytych rzeczy y drugdy myfli ludzkie z obiáwieniá Bożego wiedział. *SkarŻyw* 252, 454; Zali pewnieyfza powieřć ludzka moźe być náđ obiáwienie Boże? *CzechEp* 176, 123; *SkarKaz* 636a.

»oblicze, obliczność boża (-e); boże (-a) oblicze, obliczność« = *conspectus, facies Domini Vulg* [*w tym: przed obliczność, oblicznością bożą, obliczem bożym; in conspectu Deu in conspectu Domini, coram Deo, ante vultum Dei Vulg* (49)] (67 : 2): *OpecŻyw* 2, 180v; *PatKaz II* 64; iako wosk od ognia płynie/ tak niechay zginá grzeřznicy od oblicza bożego. *WróbŻołt* 67/3, B2 [2 r.], 67/4, 115/14; *RejPs* 158; *GliczKsiąź* 13; *LubPs* D3 *marg*, E2 *marg*, P4, V5 *marg*, Z *marg* (6); *KrowObr* 213v, 229; *Leop 3.Reg* 13/6, *Tob* 3/25, *Eccli* 35/6; *BibRadz I**3v, 2v *marg*, 3 *marg*, 141 *marg*; *BielKron* 3, 87v, 186, 387, 466v (6); *RejAp* 35v, 81, 101; W wiedź tu człowieká Bożego/ ktory dořtoyny ieřt kroleřtwá niebieřkiego [...] bo modlitwá iego wřthępuie w niebo/ iákoby dym przed obliczność Bożą. *HistRzym* 124, 57; *GrzegŚm* 14, 16; *KuczbKat* 260; Y řkáziłá fię ziemiá przed obliczem Bożym/ y nápełniłá fię ziemiá nieřprawiedliwořci. *BudBib Gen* 6/11; á Iezus Chriřtus wzbudzony raz będąc mocá Bożą [...] żywie/ áby fię zá námi przed BOżą oblicznością iáko Ofiárownik nářz prawdziwy okázował/ y przyczyniał. *CzechRozm* 194, 35v, 56v, 57, 95, 106v (11); *CzechEp* 329; *ReszList* 147, 160, 165 [2 r.], 178, 180; *LatHar* 647; [Aniołowie] Závřze widzá oblicze Boże. *WujNT Xxxxx* 1v, *2.Cor* 2/17, 12/19, *Hebr* 9/24, *1.Petr* 3/4, *Apoc* 11/16 (7); To mieyfce zwáło fię oblicznością Bożą/ iz tam řwym obyczáiem Pan BOg mieřzkał *SkarKaz* 39a, 39a *marg*, Oooov b.

»dzień obrzazania bożego«: Także obraz dziećci z nienagła tafiał áż w dzien obrzazania Bożego wřzytek rořtopniał, *MiechGlab nlb* 8.

»ofiara boża«. Nyepodobáłość fye też Saulowi krolowi iż Samuel omyęfzkawał fluzby y ofyáry Bożey *KromRozm I N4*.

»opatrność boża; boża opatrność« = *providentia Mącz, Calag (27 : 3)*: Czo zá niedbáłość ieft w nyewyernych o opátrności Bożey *LubPs aa marg, Q3v marg; BibRadz Iob arg, Ps 107 arg; Mącz 216b; Sprawiedliwi ludzie: fą w ręku Bożych/ tho ieft w opátrności Bożey GrzegŚm 22, 60; WujJud B4v, 62v, Mm8; Abowiem gdybyś ty ná to baczenie iákie miał/ á cálebyś lie ná Bożą opátrność fpułzczał: tedybyś nigdy tákowych figowych liftkow Adámowi y Ewie zwyczáynych nie vżywał CzechRozm 231v, 231v, 232, 237, 245; SkarJedn A6v; chcę/ ábyś widział iáka moc á opátrność Boża/ że to co raz vczyńił [...] w téyże dofkonáłości fye náyduie. *Oczko 2v, 1v [2 r.]; Calag 550a; GórnRozm M4v; Dźiedźicu morzá y tutečných włości/ Zlecám cię lámey Bożey opátrności. GrochKal 7, 4; WujNT 27, 124, 139, 293, 403 (6); SzarzRyt B3*.*

»opieka, boża piecza« (7): Táki koždy ieft befpieczyen kthory ieft w opieczce bożey *RejPs 221, 38v marg, 192 marg, 221v; RejKup q7v; W czym fye ofobliwa pyecza boża o nas krzełciyányech y nálfym zbáwyenyu yálfne okázuie KromRozm II y2; RejPos 146v marg*.

»osoba, persona boża; boża persona« = *vultus Dei Vulg [w tym: w osobie (personie) bożej (4)] (5 : 2)*: Tu mowi [Bóg] w ofobie Bożey/ opowiedáiąc iáko on ma wżytko wpráwić w słuźny porządek czáfu náznáczonego. *BibRadz I 311 marg; Bo nie do ręką vczynionych świętych (páłacow) wżedł Chriřtus [...] ále do lámego niebá/ teraz iáwić lię ofobie Bożey zá nas. BudNT Hebr 9/22 [24]; Bo iż Anioł mowił iáko Bog/ tedy to dla tego/ iż ofobę Bożą ná łobie nořł. CzechEp 263, 214, 262; Zydowie tymi flowy Elohim y Adonai killká Bożych perfon záraz wyrażáią. LatHar 375; WujNT 424*.

»palec boży« = *moc boża; digitus Dei Vulg (13)*: Były tedy wřfy ták w ludziach iáko y w bydle. Y rzekli oni czárownicy do Fáraóná: Páleć [!] Boży tho ieft. *Leop Ex 8/19; BielKron 29v, 254v; SarnUzn H2; Ale iefli ia mocą pálczá Bożego wymiátię dyabelřtwo/ thedy pewnie iuz przyřzło do was kroleřtwo Boże. RejPos 77; NiemObr 110; ArtKanc H6; LatHar 36; [Mędrscy] ludziom ná źiemi to známionowáli/ Iřź świát ná pálcu Bożym záwiřł KołakCath C4v; Ale grzeřzyli y bluznili przeciw Duchowi ś. (ktorego tu zowie pálcem Bożym/ kthory cudá czynił) WujNT 51, Luc 11/20, s. 629; SkarKaz 119b*.

»piątno, pieczęć, znamię boże« = *signum Dei Vulg (4)*: *BibRadz Apoc 9/4*; Piątno álbo Pieczęć Boża tá ieft/ że [...] ktokolwiek Duchá ś. dořtáie/ bywa od niego nápiątnowan y náznáczon *WujJud 165v; A czynić to miał Antichriřt [...] ále nád tymi tylko/ ktorzy známienia Bożego ná czołách řwych nie máią CzechRozm 188v; WujNT Apoc 9/4*.

»(święte) pismo boże; boże pismo« = *scriptura Dei Vulg (81 : 1)*: *SeklWyzn a3, c2, Dv; KromRozm I B3, L2; MurzNT 33v, Mar 12/24; KromRozm II b4; KromRozm III F5v, M7v; KrowObr B2; Tárcz ná ktorąbyřmy wřzyřtki řtrzáły czártowřkie ogniřte bráli/ [...] ieftci wiárá/ kthorey też z fluchániá piřmá Bożego dořtawamy Leop *A3v, Matth 22/29; GórnDworz F5; Modlitwá [...] w Piřmie Bożym wdźięczney woniey ieft przyrownaná. KuczbKat 355, a2, 365, 416, 420, 425 (8); Luter piřmo boże řzácuie y odrzuca. WujJud 31 marg, 10v, 66, 106v, 195v, 235 (30); WujJudConf 10, 28, 32v, 33v; A przetoż ták Piřmá Boże iáko y inne [...] piřáne fą [...] áby nam ku pożyřtku á przeřtrodze były MycPrz II A2, I C3, II B2v [2 r.]; BudNT b8; SkarJedn 15, 46; czterdzieřci dni pořcił Moizęř/ y*

wziął piśmo Boże *SkarŻyw* 173; *CzechEp* 123; Nie zaráz tedy zá fłowo Boże mieycie/ choć od kogo piśmo Boże wlyfzycie/ ále fię wnet kościoła poradźcie *ReszPrz* 12; *ReszHoz* 140; *LatHar* 3, 112, 187, 246, 323 (8); *WujNT* 193, 379, 629, Yyyyy4; *WysKaz* 24, 33; *SkarKaz* 381b. Cf »moc boża«.

»plaga boża« (5): *RejKupSekl* a5v; *KrowObr* 201; IOel Prorok [...] Piśał kfięgi [...] vpominaiąc narody Izraelfkie/ áby nie odstępowáli fłowá Bożego/ grożąc plagá Bożá *BielKron* 92v, 77v; [*heretycy*] záfwiże máią fwary y niezgody miedzy fobą/ iáko plagę Bożá: przeto iż fię fámami od kościoła oderwáli. *WujNT* 136.

peryfr. »podnożek nog bożych« = *Ziemia* (5): íam Pan Chrifus toż też z nimi zgodnie twierdzi/ o niebie/ iż íełt ftołicá Bożá/ á o íziemi/ iż íełt podnożkiem nog [*scabellum pedum Vulg Matth 5/34*] Bożych á nie żadnym człowieczeńftwem íego. *CzechEp* 171, 169 [2 r.], 170, 173.

»pokoy boży« = *pax Dei Vulg* (8): Abowiem pokoy Boży íełt nad obliczem ziemie. *FalZioł* +2v; *Leop Philipp* 4/7; *BibRadz Philipp* 4/7; Pokoy + Boży + niech + będzie záfwiždy z námi. Amen. *LatHar* 102; *WujNT* 690, *Philipp* 4/7, s. 701 *marg*, Bbbbbbb.

»pomazaniec boży; boży pomazaniec« (27 : 1): *PatKaz II* 61v; *WróbŻołt* ee3v; Atholi Chrifus yełth pomazanyecz bozi. *LibMal* 1554/189; *BielKron* 66v, 67 [2 r.], 67v, 69, 72v, 140v; *GórnDworz* Hhv; *RejPos* 36v; ízáthánowi/ áni grzechu niewolnicy nie bądzmy/ gdyzechmy fyę ítali Bożymi pomázáncy. *BiałKat* 243v, 141 [2 r.], 243v; *RejZwierc* 41v; *BiałKaz* M2; *CzechRozm* 116v, 178; *KarnNap* Cv; *ReszPrz* 107; OTo w zacnym vbierze/ y w złotéy koronie/ Siadł pomázániec boży ná fwym páńłkim throne *KochProp* 5; *ActReg* 33, 78; *WujNT* 429; Iż po dziś dzień pátrzycie ná pány y krole fwoie/ pomázánce Boże/ y z ich fię ozdoby y możności wwfelacie *SkarKazSej* 666a, 695b.

»pomoc boża; boża pomoc« = *adiutorium Dei Vulg* [*w tym: bożá pomocą* (3); *z bożá pomocą*; *Diis iuvantibus Mącz* (12); *za bożá pomocą*; *auxilio Dei, per Domini voluntatem Vulg* (94); *z pomocy bożej* (4)] (91 : 42): Iedny zwalcil wielkym nakłade^m y motzá/ Drugé też rozumem za Bożá pomotzá. *KlerPow* 4; *MetrKor* 46/46v, 175; thy wfziłthky zyemye náłfzy przothkowye bożá pomoczą y my thefz pothym szamy náłfá ognysthá schabla y glodem pobraly *LibLeg* 7/40v; 11/44v; *SeklWyzn* f2v, g4; *HistAl* C2v; *MurzHist* B2, H4, H4v; *MurzNT* 14v; *KromRozm III* N8; *Leop 1.Par* 18 *arg*, 2. *Mach* 8/23, 12/11; *OrzList* d4v, e3; *BibRadz 2.Mach* 12/16; *BielKron* 178, 243v, 254v, 255v, 454 (13); *KwiatKsiąż* G2; Dijs bene iuantibus, S Bożá pomocą. *Mącz* 24b; *SarnUzn* A2v; *KwiatOpis* C, D, D2; *GrzegŚm* 17; *KuczbKat* 130, 335, 395; *BielSpr* 71; *WujJud* 27; *BudBib 2.Mach* 12/16; *BudBibKaw* A3; *MycPrz II* D; *BudNT* a5v, bv; *CzechRozm* 51v, 121v, 135v, 223v, 233v (7); *KarnNap* B4; *ModrzBaz* 75v, 129; *SkarJedn* 189, 217, 326; Ludzki narod [...] íwym fię íielełnym żądzom y namiętnościá [!]/ wzywaiąc pomocy Bożey/ niefprzećiwił *SkarŻyw* 268, 135, 201, 211, 243, 263 (13); *StryjKron* 300, 772; *CzechEp* 7, 16, 36, 216, 228 (7); *CzechEpPORz* xx2; *NiemObr* 7, 22, 31, 96, 151; Abowiem nieíełt to podobna rzecz/ áby kto mógł dobrze rzędzić/ ábo íełbie/ ábo kogo drugiego bez Bożey pomocy. *GórnRozm* Hh6v; *ActReg* 147; *LatHar* +3v, ++7; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łáski y pomocy Bożey. *WujNT* 556 *marg*, 314, 536, 600, Ccccc4; *WysKaz* 3, 14, 16, 17, 27; *SarnStat* 9, 19, 349, 889, 908; *SkarKaz* 1a, 121a, 155b, 310a, b, 352a (11); *VotSzl* C3v, C4; *CzahTr* E3v; Gdyż íey władza z pomocy Bożey íełt ípráwioná *PaxLiz* A2v, B3, Cv; Oboiey niebeśpieczności

zábiegáć mądry z pomocą Bożą vmieią *SkarKazSej* 664a, 664b, 683a, 689a, 700a; *SzarzRyt* C3v. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»pomsta boża; boża pomsta« (42 : 3): *MurzHist* H2, Lv, O3, Q2v; *BielKom* F3; *LubPs* S5, ee3v *marg*; *KrowObr* 64v, 201; Iáko żadny w bogáctwách nie ma dufáć/ ále fie Bożey pomśty bać *Leop Eccli* 5 *arg*; *BibRadz* I10v *marg*; *OrzRozm* C3v, D *marg*, G2; Piątego tedy dnia stálá fie nád nim pomśtá Boża iáwna/ iż robacy żywot iego bez przestánia gryźli áż do śmierci. *BielKron* 142, 87v, 88v, 332v, 354v, 368 (10); *BiałKat* 58; *KuczbKat* 375; *RejZwierc* 59v; *SkarŻyw* 58, 87, 194, 566, 576 (7); *StryjKron* 447; *CzechEp* [403]; *WerGośc* 212; haniebne grzechy ilekroć nie odnośzą kaźni/ tylekroć kładą ciężar pomśty Bożey ná wśyftkę Koronę *GórnRozm* D, Dv, D2, G4; Obáčz iáko pomśtá Boża wnet zá grzechem idzie. *WujNT* 120; *SarnStat* 906; *CzahTr* I4v; *SkarKazSej* 700a.

»poseł, posłaniec boży; boży poseł, posłaniec« = *nuntius Dei Vulg* (37 : 4): *OpecŻyw* 9; *RejRozpr* A4; Iuż niech y on pośel Bożi Przidzie ktory Ludzie trfożj *RejKup* T, e5, f7v, h5, k7, v2v; *MurzHist* I3; *GroicPorz* g4; ábyście obatzyli kiedy/ iáko w pierwfzym świętym kościele krześcijánkim/ Apośtołowie/ y inni wierni pásterze y polłowie Boży/ krzcili ludzi *KrowObr* 83v; *Leop* 2.Par 36/16; *BielKron* 456v; *KuczbKat* 235; *RejPosWstaw* [21³]; *BudBib* 2.Par 36/16; wyznał wśyftki grzechi [...] ktorych się przed tymże Káplánem iáko poślánцем Bożym y namiáftkiem Apośtołfkim śpowiádał *BiałKaz* M4; Gdyż to dobrze z piśmá ś. widzę/ iż infzy iest Anioł Pośłániec Boży: á infzy też záś człowiek Jezus Chrifus fyn Boży namileyfzy. *CzechRozm* 46v, 28v, 33v, 45v; Dwie tedy fą w piśmie opiáne y zwyczáyne pośłow Bożych pieczęci/ Cudá/ á rodzay ábo fukcelyá. *SkarJedn* 47, 48, 50, 53, d8v [2 r.]; *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 58, 155; *ReszPrz* 103; Imię mu Gábryel/ wielki BOŻy pośel/ z Niebiełkiego Zboru/ Anielłkiego koru *ArtKanc* A7v; *LatHar* 40; *WujNT* 835, Xxxxx v; *PowodPr* 30; Pośláncy BOŻy wielką moc máią do odpufzczenia grzechow *SkarKaz* Oooo2a; *SkarKazSej* 706a [2 r.].

»postanowienie boże; boże postanowienie« = *Dei ordinatio, propositum Dei Vulg* (17 : 9): kto fie śprzećiwi mocy/ pośthánowieniu fie Bożemu śprzećiwi *KrowObr* B3, 205; *Leop Rom* 9/11; *WujJud* 83v; *BudNT Rom* 13/2; fyn iego miał być [...] zá páná chwały przyięty: afzby fie przezeń wprzod Boże pośthánowienie wykonało. *CzechRozm* 159, 29, 37v, 73v, 237, 246 (9); *ModrzBaz* 63 [2 r.]; *StryjKron* 6; *CzechEp* 269, 300; *NiemObr* 70, 72, 117; *WujNT* 267, *Rom* 8/29, 9/11, 13/2.

»prawda boża« = *veritas Dei Vulg* (99): Abowim możnoć kościelna/ iest poddana prawdzie bożej *SeklWyzn* c2v, 2v, C; *SeklKat* P3v, Q2; *KromRozm III* O4v; *LubPs* M, bb *marg*; bb4v *marg*, bb5v *marg*, ee4v; *KrowObr* C2, 146, 157, 193, 241 (16); *Leop Eccli* 41/24, *Rom* 3/7; iestechmy rozni od pogánow/ gdyż tákie święte náuki mamy ktore fą pewne/ y ná wźem nieomylną prawdą Bożą podpárte *BibRadz* I *3v, 353v, II 85v *marg*, *Rom* 3/8 [7], 133 *marg*, 141 *marg* [2 r.]; S. Stániśław Krákówłki Biłkup zábity o prawdę Bożą *BielKron* 362v, 193, 195v, 196v, 211v; *GrzegRóżn* Fv [2 r.], K3v [2 r.]; daná nam iest od Bogá moc/ ábyfmy was śtáręgo wężá plemię [...] nogámi śwymy/ to iest/ prawdą Bożą [...] deptáli/ nifzczyli/ itěz martwili. *OrzQuin* L4v; *RejAp* 133, 149v; *RejPos* 54v *marg*; *GrzegŚm* 28 [3 r.]; *KuczbKat* a2; *WujJud* A6; *WujJudConf* 4, 12, 15, 104, 112 (11); *BiałKaz* H; *BudNT* a5, *Rom* 15/8; *CzechRozm* 57, 112v, 199v, 239v; Bo prawdá Boża y obietnicá ie⁸⁰/ nigdy fie niezmieni/ á mocnieyła iest łáłká iego/ niż wśyftkiego świátá naićięźlze grzechy. *KarnNap* E3; *ModrzBaz* 28; *SkarJedn* 39, 144, 239, 276, 297 (8); *SkarŻyw* 59 [3 r.], 278, 368; *CzechEp* 8, 297;

NiemObr 99, 130; *ArtKanc* I19; O światło niańńieyfe/ wieczney prawdy Boży Oświeć moy śmyśl
GrabowSet P2v; *WujNT Rom* 1/18, 25, 3/7, 15/8; *SkarKaz* 43b, 275b. Cf »sprawiedliwość boża«.

»prawica boża« = *dextera Dei Vulg* (15): a to przemienienie fie śtaďła: śtało fie przez prawicę bożą, to iefth przez łyna Bożego pana Iefuła *WróbŻołt* aa4; *Leop Act* 2/33; *LeszczRzecz* A2; *BibRadz* I *2v; *BielKron* 465v; Nie rozumieyże też/ áby práwicá Boża miałá fie rościęć iáko ręká człowiecza *RejPos* 78, 78; A przeto żadnym łpofobem wzywánim Chriřtułá Páná práwicá Bożą wywyżłzone⁸⁰/ á iuż zawnždy żywięcego/ wzywánie świętych pomárłych/ nie może być wprowadzone áni vtwierdzone. *CzechRozm* 194, A2, A2v, 36, 59v, 193v; tyś iefť łam moc práwice Bożey/ tyś nádzieiá włzyťkich wiernych *ArtKanc* H7; *WujNT Act* 2/33.

»prawo boże; boże prawo« = *canon BartBydġ, iustitia Dei, lex (Dei) Vulg* (87 : 10); *PatKaz III* 146v; *BartBydġ* 22; *SeklWyzn* 3 [3 r.]; *SeklKat* I4v; *MurzNT* 88v; *Diar* 46, 47; Boże práwo iefth/ kthore pan Bog łam poťtanowić raczył/ kthore łye zámýka w Stárym y w Nowym Teťtámenćie. *GroicPorz* av, k4, k4v, 14, kk, nn3 (12); *Leop Deut* 17/18; *LeszczRzecz* A4; *BibRadz Ex* 18/16; *BielKron* 195, 198v, 213v, 236; *BiałKat* 58v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 310, 345; łtaray fie też wđdy ábyś y práwo łwe w ktorým fiedziłz/ y práwo Boże ktoreś powinien wđdy theż po kęfu rozumiał *RejZwierc* 112; *WujJudConf* 211v; *RejPosWstaw* [41³]v; *StryjWjaz* C3; *PaprpPan* Cc3v; Naprzod wedle Praw Bożych/ y włzyťkich niemal narodow/ okrom nas/ mężoboyce gárdłem bywáią karáni *ModrzBaz* 27v, 78, 79v, 85v, 140v, 144v (16); *SkarJedn* A8, 101, 126, 163, 314 (6); *SkarŻyw* 492, 501; Fáryzeuřzowie byli ludźie chytry/ obłudni/ práwá Boże gwałćący *CzechEp* 164; *WujNT* 428, *Rom* 1/32; *WysKaz* 18; *SarnStat* 48, 154, 218, 260, 261 (10); *PowodPr* 23, 41, 62, 68, 79; *SkarKaz* 39a, 311b, 313b, 315b, 352a (8); Ták grzeřzy śmiertelnie/ ten co práwo Boże przeřtápił/ oycá y mátki nieczczáć: iáko ten kto kořćiołá nie włuchał *SkarKazSej* 698a, 678b, 691b, 692a, 697b, 698a (9). Cf »boży, przyrodzony«.

»prorok boży« [w tym: w połączeniu z imieniem (24)] (47): *WróbŻołt* L6; *SeklWyzn* 3, f4; Cięłko karał pan bog zydy Mieczem [...] gdy chwalili krolewnę niebieską [...] włgardziwłzi vpominanie Hieremiałza proroka bożego. *SeklKat* Ev, N; *GliczKsiąġ* G6v; Powiedá Papieřz iź Zołtarz leřszy Pánny Máryey ániłli Dawidá Proroká Bozego. *KrowObr* 156v *marg*, B2, 95, 156v, 194, 222 (11); *BibRadz* I *2v, *Ios arg*, 2.*Mach* 15/14; *BielKron* 92, 92v; *LeovPrzep* I3v, I4; *RejAp* 82; *RejPos Rozpr* cv; iáko Moyřeřz práwá/ włtáwy [...] podał łynom Izraelfkim [...] także czynić miał/ iákołz y czynił/ Iezus Chriřtus/ Prorok Boży prawdziwy. *CzechRozm* 106v, 115, 123v, 165v, 168v, 192 (8); Biáďá źiemi/ iáko Prorok Boży powiedá/ ktorey Krol dziećię. *ModrzBaz* 75v, 18v, 105v; *SkarŻyw* 103 [2 r.], 270; *CzechEp* 49; *WerGořc* 213, 269; *WerKaz* 293; *PowodPr* 57; Prawđziwi Prorocy Boży/ wiedzili z czym kto do nich řzedł pierwey niźli łpyťáli. *SkarKaz* 518b, 454b.

»przejrzenie boże; boże przejrzanie« = *praescientia Dei Vulg* [w tym: z przeźrzenia bożego (20), za przeźrzeniem bożym (2)] (40 : 3) : káďdy wráď á káďdy łtan przełóżeńťwá/ iefť z Bożego przeźrzenia wyłtáwiony *LubPs* S5, *GroicPorz* mmv; *BibRadz* I *2; Przykłáď że przezyřzeniu Bożemu żadny fie przećiwić niemoże. *HistRzym* 133, 134v, 135v; *RejZwierc* 30v; Gdyłz iefť iářzmo Pogáńłkie z Mołkwy iuż znielłone/ A zá przeyrzeniem Bożym od nich oddalone. *MycPrz* I C3v; *WujJud* B5, 67v, źp 68; *CzechRozm* 28, 28v, 30v, 37v; S przeźrzenia Bożego. Et Z ráďzenia Bożego. *Consilio Deorum immortalium fato*. *Calag* 51b; *SkarŻyw* 31, 337, 463; *StryjKron* 56; *ZawJeřť* 27; *Phil* P; Iáko łię to

odmienić ma przyzrenie Boże? *KołąkCath* C, B2v; tego [*Chrystusa*] nąznáczoną rádá y przyzrzenim Bożym wydánego/ przez ręce niezbożnikow przybiwfy do krzyża zátráciłicie. *WujNT Act* 2/23, s. 403, 810, Bbbbbbb3; *SarnStat* 10, 495, 782, 931; *SkarKaz* Oooo2b; *CzahTr* G4v; *PaxLiz* E3. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»przybytek boży« = *miejsce święte; habitaculum Dei, tabernaculum Dei Vulg* (23): *PatKaz I* 15v; *RejPs* 81 v; *LubPs* dd2v marg; Podárza á Offiáry Kxiążąt Ifráelkich według pokolenia ich/ ná poświęćanie Przybythku Bożego y Ołtárzá. *Leop Num* 7 arg, *A3v, *Num* 11/26, *Eph* 2/22, AAA2; to miáło [*Jeruzalem*] miáło być przybytek Boży. *RejAp* 175v, 174v, 175v [2 r.], Ee4v; gdy przydzie przeden człowiek oczyszciony z grzechu [...] [*Jezus Chrystus*] wychodzi przeciwko niemu s przybythku Bożego/ tho iefth/ z niebá wyfokiego á z Máyełtatu Bołtwá fwoiego *RejPos* 47, 47, 102v, 103v; [*Bazan*] síłę wżytkę fwoię nie w woysku onym wielkim/ ále w Pánu Bogu y w fłufzbie oney około fkrzyniey s. y przybytku Boże^o poczytał. *SkarŻyw* 484, 491; *Lucus* — Cziemni las, dlia przibitkow bozich poświęćoni. *Calep* 615b; *LatHar* 595; *WujNT Apoc* 21/3; *SkarKazSej* 703a.

»przykazanie boże; boże przykazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* (216 : 58): *SWyatłofcy nyewimowna boze raczi my dac ferce fkruffone ktorebi [...] powolne bilo [...] brzemyenyu przikazanya bozego. BierRaj* 19; *OpecŻyw* 1v, 32, 178v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz III* 104v, 146; *FalZiol* V 66; Otho kto chce miec rozum ofwieczony pełnifz przykazanie boże. *WróbŻółt* oo8v, H3, 106/11, nn5, oo7v, pp (7); *SeklWyzn* a2, b4v, d2, d4, f3 (12); fwięty Paweł fam offobie mowy ze by był nie wiedział żeby ządza była/ grzech/ bych był zprzikazania bożego niewiedział *SeklKat* Q4, H, H3, I3, N, S4 (84); *KromRozm I* F4v, Hv, H2v, N4, O2 (8); *MurzNT* 28v, 76, 81, 143v; *KromRozm II* b3v, k3v [2 r.], 1, m2 [2 r.]; *KromRozm III* B; *LubPs* S4; *GroicPorz* k, y4; *KrowObr* 8, 9, 47v, 115, 235v (7); *Leop* *A3v; *Deut* 30 arg, *Eccli* 35/2, 7, *Apoc* 12/17; *BibRadz I* *2; *OrzRozm* E4; *BielKron* 33, 77v, 128v, 200, 457 (8); *OrzQuin* Nv; *SarnUzn* H; Okręt ktorj Ionátę wiozł do oyczyzny/ iefł przykazanie Boże *HistRzym* 66, 40v, 47, 75v, [89], [89]v (16); *BiałKat* 1, 23v, 43v marg, 366v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 265 marg, 290, 305, 330, 375 (16); A ták kto Páná chce przyiąć/ áby miełkał w nim: ma chowác przykazanie Boże *WujJud* 99v, 43, 76v, 101v, 109v, 178 (10); *WujJudConf* 93v, 102v, 145; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; *BudNT Mar* 7/9; *CzechRozm* 83, 100, 144; *ModrzBaz* 23v [2 r.]; *SkarJedn* 36; On Achan fam przełtąpił przykazanie Boże/ á ná wżytkich fie gniew iego obálił. *SkarŻyw* 504, 235 [2 r.]; fyn Boży piłał przykazanie Boże ná tablicách kámiennych mocą y rámieniem ábo ręką bogá oycá/ to iefł duchem s. *CzechEp* 320, 65, 96, 158, 279, 280 (12); *ReszHoz* 131; *ArtKanc* K, M3v, M5, N7v; *LatHar* 47, 112, 119, 490; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyfkich rołkofzách miełkał *KołąkSzczeńł* C2v, Bv, C3; *WujNT* 31, 81, *Mar* 7/8, 9, s. 160 (17); *WysKaz* 24; *SarnStat* 517, 643, 708, 714, 1267; Przeciw piątemu przykazaniu Bożemu wyłtępk. *PowodPr* 67 marg, 28 [2 r.], 80; *SkarKaz* 43b, 311b, 349a.

»przymierze boże; boże przymierze« – *foedus Dei Vulg* (20 : 1): [*Salomon*] iáchał ze wlfem mnoftwem Ifráelkim/ ná wyfokość Gábaon/ gdzie ftał Przybythek przymierza Bożego *Leop 2.Par* 1/3, *2.Reg* 15/24; *BibRadz Gen* 9 arg, II 24v marg, 85v marg; *RejPos* 213v; *BudBib Ps* 77/10; Lecż po Abráhámie/ ktoby z potomkow ie^{eo} obrzełką pogárdził: ten z przymierza Bożego wypádał/ y

ku zbawieniu nie przychodził. *CzechRozm* 172v, 8, 53, 74, 75v, 165 (11); nie tylko Anioły ale też Ołtarz y Skrzynię przymierza Bożego [...] piśmo ś. Bogami nazywa. *CzechEp* 212, 170, 368.

»przysięga boża; boża przysięga« = *iuramentum Dei Vulg* (5 : 2): *KrowObr* 53v; Pod Bożą przysięgą y mnieć żadna rzecz była Ewanielikiem nieuczyniła/ iedno haniebny á łprofný żywot Księżey. *OrzRozm* H2v; *OrzQuin* S4; Moia rzecz rofkazania krolewskiego przyłtrzegąc/ także y przyłięgi Bożey. *BudBib Eccle* 8/2, 8/2; [*Chrystus*] łie łtał wedle przyłięgi Bożey Ofiárownikiem *CzechRozm* 35; *KlonWor* 3.

»psalmy boże«: A gdy łpiewał on łpiewak (płalmy Boże) łtała łie nád nim ręká Boża *Leop* 4.Reg 3/15.

»ramię boże« = *moc Boża*: A możeli w tym záhámowác rámię Boże? *CzechEp* 59.

»ręka boża; boża ręka« = *manus Dei Vulg* [w tym: w ręce bożej, w ręku bożych; in manu Dei Vulg (18)] (45 : 3): Wezmá łwięci krolewłtwo łtudnołci/ ij klenot okráły z ręku bożych. *OpecŻyw* 188v; *MurzHist* N3v; *LubPs* cc2 marg; błogolławione otzy ktore widzá [...] Nieprzylaciela ręki Bożey *KrowObr* 242v, 62, 115v; *RejWiz* 116, 194; *Leop* 4.Reg 3/15, *Prov* 21 arg, *Sap* 3/1, 1.Petr 5/6; *BibRadz Gen* 2/5, I 423v marg, *Sap* 3 arg, 3/1; *BielKron* 40, 79v, 81, 96, 96v; *RejPos* 34, 46, 47v, 295, 296; Iáko też ono Dułze łpráwiedliwych w ręku Bożych łá/ to łeł łpráwiedliwi łá w mocy y opátrnołci Bożey. *GrzegŚm* 60, 22, 45, 46; *BudBib Sal* 3/1; *CzechRozm* 211; Y owłzem y to rofkazano [...] ábył łię vniżał pod mozną ręká Bożą/ ktory łkłáda mocarze złłolci/ á niłkie wywylzła. *ModrzBaz* 58; *SkarJedn* 333, 393, 402; *SkarŻyw* 32, 153, 167, 508; odpoczywáią w prochu łiemie y w ręku BOżych/ máiąc też żywot łwoy z Chriłtułem/ ktorzy w wierze práwey pomárli *CzechEp* 82; *WujNT* 1.Petr 5/6, s. 837, Bbbbbb; *SkarKaz* 42a, 241b, 242a, Oooob.

»rodzica boża; boża rodzica« (3 : 2): bołka rada chczyła aby czyłta panna boża rodzycza była *PatKaz II* 45v, 36, 46, 67, 70.

»(łwięta) boża rodzicielka, porodzielka; rodzicielka, porodzielka boża« (33 : 6): *OpecŻyw* 164, 172, 183; Poczáczye twoye rodzyczelko boża przynyołlo y obyauylo uefele włzemu łzwyathu *PatKaz II* 20, 69; *PatKaz III* 115; *Deipara virgo* [...] Boże [!] porodzyłyelká panná. *Murm* 1; Zbaw nas włzechmogący Boże/ dla przyczyny Błogolławionej Bożey rodzicielki dzievice Máryey ze włzyłłkimi łwiętymi, *KrowObr* 161v, 42, 160v, 163, 170, 215v (9); *BiałKat* 223v; *WujJud* 52v; Bądź pozdrowioná ma mátko łwięta Boża rodzicielko. *MWilKHist* G2v; Ofiáry náłze/ Pánie Boże/ niechay twey łáłkáwołci záleci modlitwá Bożey rodzicielki *LatHar* 411, 40, 48, 87, 102, 476 (20).

»rozkaz, rozkazanie boże (-y); boże rozkazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* [w tym: z rozkazania bożego (18); według, podług itp. rozkazania bożego (19); na rozkazanie boże; ex mandato Dei Vulg (5); za rozkazaniem bożym (1)] (131 : 6): Ten bliźni/ ktoregom obrazil/ łełli go prołzę/ a chcę mv dołci vczyńci [...] ma mi wedłvg rozkazania bożego odpvłcił *SeklWyzn* c4v, 2v, 3, b4 [2 r.], c4v, d2v; *SeklKat* D3, I, K2, L4, T2v (10); *MurzNT Luc* 3/2; *KromRozm II* h; *GliczKsiqż* B6v; Iáko łie wierni w káżdey namniełłzey rzeczy od woley á od rofkazania Bożego odłtrzelác nie máią. *LubPs* cc marg, Z5, Y3v marg, bb marg, bb2 marg, bb4 marg; *GroicPorz* C3, pp; *KrowObr* 85, 112v, 187, 202, 225v (15); Láły theż y drzewá podáwáiące wdzięczną wonnołł/ ná rofkazanie Boże záłłoniá łieniem łwym Izráelá. *BibRadz Bar* 5/8, I1 marg, 13 marg, *Ex* 18/23, 1.Mach 10/14, II 88

marg (12); *BielKron* 35v, 37v, 39v [2 r.], 41v, 84v; *OrzQuin* N; *LeovPrzep* I4v; *RejAp* 103v; nauka o Sakramenciech [...] która y z rozkazania Bożego potrzebna/ y pożytkow iest pełna/ potrzebuie godności Plebáńskiey y dowcipu ośobliwego *KuczKat* 105; *WujJud* 47, 197, 235v; *WujJudConf* 15v, 152; *RejPosWstaw* [41³], [143²]v; *BudNT Mar* 7/8; *CzechRozm* 64v, 67v, 191v, 231v, 245v (22); w ftárym Zakonie Krole y Káplány z rozkazania Bożego pomázywano *KarnNap* C; *ModrzBaz* 23v, 28, 48, 115v, 143v; [*Cesarze Carogrodzcy*] Dla świeckiego pánowania/ odftapili Bożego rozkazania y duchownego rządu. *SkarJedn* 207, 113, 120; czáfu onegołz głodu/ [w]dowa] niemáiąc iedno garść mąki/ ná rozkazanie Boże/ dáła zniey iálmuznę Heliałzowi. *SkarŻyw* 103, 36, 100, 140, 162, 165 (7); W niwecz obroćiliście rozkazanie Boże/ dla wítawy wálzey *CzechEp* 117, 5, 114, 117, 165, 198 (12); *NiemObr* 70, 115, 121; *WerGość* 204; prawne fłowá máią byđz rozumiane zá rozkałz Boży *GórnRozm* K3; *KołakSzczęśl* C3 [3 r.]; *WujNT Matth* 15/3, 6, s. 393, 754; *WysKaz* 9; *SkarKaz* 551a; *VotSzl* A4v. Cf »nauka boża«.

»rząd, urząd boży« (11): *OrzRozm* E3v; *Mącz* 216b; Skąd oto bączyc możelz że tu z ániolá onego nie czyni/ áni Bogá lámego áni fłowá Bogá fyná Bożego: ále tylko ániolá do czáfu vrząd/ imię/ y rząd Boży ná łobie nołzającego. *CzechRozm* 50, 50v [2 r.]; *SkarŻyw* 213 *marg*, 243; *WujNT* 267; Dla tego też P. Iezus Iudałzá obrał/ áby káždy wiedział iż złość ludzka vrzędu Bożego y mocy nie płuie. *SkarKaz* 611a; *SkarKazSej* 659a; O rządzie Bożym ná świecie. *SzarzRyt* B3v.

»rzecz boża; boża rzecz« = *ministerium Dei Vulg* (7 : 1): *KrowObr* 214; á (ták) poftawił ie Dawid [...] nád połowicá pokolenia Menáłzowego/ dla wízelákiey rzeczy Bożey/ y dla rzeczy krolewskiey. *BudBib* 1.Par 26/32; Bo gdziebyfmy z ducha Bożego odrodzeni nie byli/ tedybyfmy [...] áni wftapic do Krolestwá Bożego mogli: áni byfmy rzeczy Bożych duchownych rozumiełi *CzechRozm* 27v, 49v; *ModrzBaz* 55v, 140; *NiemObr* 83; A iefli rozumielz/ iż w mocy woylká wygránie iest woyny: vczyni P. Bog/ iż poráżony będziefz: bo Boża rzecz iest y pomoc dáć/ y do wćiekánia obroćic. *SkarKazSej* 685b.

»rzecz boża« = *sermo Dei Vulg* (3): flyffelifmy ie mowiac náffemi ięzyki/ wielkie rzeczy Boże. *Leop* ZZ3v; *BielKron* 42v; *BudBib* 1.Par 17/3.

»rzeka [= *obfitość łask*] boża« = *flumen Dei Vulg* (3): Rzeka boża napełniona iest wodami *WróbŻółt* 64/10; *LeopPs* 64/10; Kryłtus ożywiáiąc fwoie wierne/ ktorzy fą iáko brzegi v rzeki Bożey. *BibRadz* II 143v *marg*.

»sakrament boży« (3): *BiałKat* c3v; Nie śmiechu ále oplákánia godne fą te fkárgi [...] y to pohánbienie przenaświétfzey ofiáry y Sakramentu Bożego *WujJud* 242v, 30v *marg*; mądry fpowiednik gdy fwego poddánego ná fpowiedzi fprawy wie [...] rządu go [...] wedle rozumu y wiadomości fwoiey ludzkiey. Boby lákráment Boży y pieczęć krolá niebiełkie⁸⁰ zgwałcił. *SkarKaz* 611a.

»sąd boży; boży sąd« = *iudicium Dei Murm, Mymer*¹, *Vulg*; *Iudicium divinum Cn* (172 : 5): *OpecŻyw* 190v, [192]v; Sąd boży fprawiedliwy a ftrałfliwy. *OpecŻywSandR* nlb 6; *Murm* [207]; *Mymer*¹ 43; *TarDuch* B8; *WróbŻółt* N8, ff5; *RejPs* 74 [2 r.], 222; A fnadz miła bracia iuż ty znaki nadchodzą/ przyłzłego dnia frogiego fądu Boże⁸⁰ *LudWieś* A4; *SeklKat* Xv; *RejKup kt*, C; *RejKup Sekl* a7v; *KromRozm I* [H3]; *MurzHist* D3v, K4, O4, Q4v, R3 (7); *KromRozm III* B3, C7v, L4; *LubPs* K3, A3v, L3v, L4 *marg*, T3, Z2 *marg* (11); *GroicPorz* i4, hh2v, pp2, pp2v; Wfpomni łobie ná to/ iż

małz vmrzeć leda kiedy/ y łtánąć przed łądem Bożym. *KrowObr* 40, B3, 49v, 125v, 210v, 240v (12); *RejWiz* 131 marg, Cc6; *Leop Sap* 12 arg, *Soph arg*; *RejFig* Cc3; *BibRadz Ps* 7 arg, *Is* 26 arg, *Sap* 16/18, II 79v marg, *Rom* 3/20 [19] (14); *OrzRozm* C3v; *BielKron* 32, 32v, 93, 155v, 467v (6); *OrzQuin* E4, T4v, X4, Y2v, Y3; *RejAp* 122v; *GórnDworz* P4v; Podemną ielst doł piekielny: nádemną ielst miecz ołtry/ to ielst boży łąd/ gotowy oddzielić dułżę od ćiałá *HistRzym* 94v, 28, 88v [2 r.], 134v; *RejPos* 7v; *GrzegŚm* 41, 60 [2 r.]; *KuczbKat* 60 [2 r.]; *RejZwierc* 175v [2 r.], 229v, Aaa3; *RejPosWstaw* [41⁴]; *BudBib Deut* 1/17, 2.Mach 9/18; *BudNT Rom* 2/5, 2.Thess 1/5; *CzechRozm* 66, 102, 112, 184; *KarnNap* Cv; *ModrzBaz* 49v, 62, 70v, 144v; *SkarJedn* 225, 295, 393; *KochOdpr* C; *SkarŻyw* 4, 79, 98, 99, 172 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 7, 50, 97, 165; Wczym ták częłta omyłká/ że ten to łąd Boży/ Nieiednému łumnienié/ y łerce zátrowoży. *KochFr* 132; *ReszList* 164; Kto weń wierzy [...] Choćia wielkim grzechem obćiążony/ bęđzie zá práwego policżony/ przed łądem Bożym/ Kryłtus ná fię iego winy włóży. *ArtKanc* F10v, S11; Sądy Boże pęđzą was/ iáko wiátry ná morżu okręt *GórnRozm* M2v; *GórnTroas* 15, 54; *WyprPl* C; *KołakCath* B3; po krzćie Chriřtułowym náłtěpuie ogień vtrapienia/ y ogień łądu Bożego *WujNT* 13, 12, 57, 496, *Rom* 2/3, s. 582 (11); *SarnStat* 792; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 2b, 3a, 4a, 350a, 457b (14); Grzechy go prześláduiá/ łumnienie go trwoży: przed oczymá mu łtoi łtráźliwy łąd Boży. *KlonWor* 37, 12.

»sądny dzień boży«: Królowie wřzyłcy/ przed Sądnym dnim Bożym poginá/ á Kápláńłtwo do Sądného dnia nie zginie *OrzQuin* K3v.

»skrzynia Boża« = *arca Dei Vulg* (15): Acz łye ku onemu myeyłcu y łkrzyni bożey nigdy yuż przywroćić nyemáýá [...] to znák/ iż yuż konyecznye kápláńłtwo ono y ofyáry vłtáły *KromRozm II* 1, 14v; *BielKron* 63 [2 r.]; *KuczbKat* 435; *RejPosWstaw* [41³]v; Ale łkrzynię Bożá przywiożł był Dawid z Kiriáthiehárymá *BudBib 2.Par* 1/4, Ib2; Skrzyniá Bożá/ y Izráelczycy/ y Zydowie wnamiećiech miełżkáią *ModrzBaz* 113v, 55; Hierycho procesyámy z łkrzyniá Bożá dobyte. *SkarŻyw* 502 marg, 484, 502; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 455b.

»słowo boże; boże słowo« = *verbum Dei Mącz, Vulg; responsum Mącz; eloquium Dei, sermo Dei, sermo Domini, verbum Domini Vulg*; [w tym: *według, wedle itp. słowa bożego* (62); *ewangelija i słowo boże* (17); *słowo boże i nauka* (9); *pismo a słowo boże* (14)] (1774 : 16): Starłłý pálcie łlowem bożym trzodę tę/ ktorá miedzy wami ielst *OpecŻyw* 187v, 60; *PatKaz I* 2v; *TarDuch* B5; *WróbŻółt* E, S6 [2 r.], kk5; *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 164v marg; *SeklWyzn* b2, Cv, C2v, c4v, f2 (33); Niewłziłtkim dozwolono ielst kazac łlowo boże *SeklKat* Vv, Hv, Q, Tv, V3v, Z3v (55); Rychley naydzie wkarczmię puky Myáłto bozych łlow nauky. *RejKup* m4v, b2v, k7, m4v, p7v; *RejKupSekl* a2 [2 r.], a7v; *KromRozm I* C2, D3v, G3, M, O4v (55); *MurzHist* Cv, G, R4v; *MurzNT* 33v, 66, 81, 93v, *Luc* 11/28 (21); *KromRozm II* cv, g2, i2v, t4, x4 (58); *KromRozm III* A2, G2, H6v, O4v, P2v (46); *LibMal* 1544/188v; *Diar* 30, 50, 53, 69, 86 (10); *DiarDop* 102 [2 r.]; *BielKom* G4; *GliczKsiąż* L [2 r.], P6v; *LubPs* A4, bb4 marg, ee, ff4v marg, P4v (52); *GroicPorz* a2v; wiará prawdziwa w Kryłtułá vkrzyżowánego/ nie łpátrzenia pochodzi ále s łluchánia łlowá Bożego *KrowObr* 113v, 4, 24v, 91, 101v, 108v (71); odpowiedzial Iezus: Nápiłano ielstł iż nie łámym chlebem żywie człowiek/ ále w káżdym łlowie Bożym. *Leop Luc* 4/4, *A3v, *Gen* 41/32, 3.Reg 13/32, *Luc* 8/11, *Hebr* 11/3 (24); *OrzList* d4v, e4v [2 r.]; NÁłwięćze zálię Owłá/ o łwiętyłm łłzcępanie/ [...] Bychmy Koniki łłowem Bożym náłkarmili

RejZwierz 107v; *BibRadz* I 136 marg, *Act* 8/25, *Rom* 3/2, 1.*Thess* 2 arg, 2.*Tim* 2/9 (30); *BibRadzBaz ktv*; *OrzRozm* B4v [3 r.]; *BielKron* 213v, 45, 141v, 144, 195v (45); *GrzegRóżn* Bv, Fv, F4, G, K marg (15); *Theologia* [...] Nauką zwłafzczą y vmieyętność Bożego słowa. *Mqcz* 454c, 222b, 276d, 363c, 410c, 454c; *SarnUzn* B2, C2, C2v, Ev, G6v (10); *LeovPrzep* B4, C4v [2 r.]; *RejAp* 157v, D6, 60v, 145v, 167 (11); *HistRzym* 50v, 83v; *RejPos* 31v, 84, 89v, 130, 176v (39); *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 96v, 97v [5 r.], 98v; Słowem Bożym niebá vmocnioné fą *BialKat* 76, 38v, 216, 238v, 241, 366 (23); *GrzegŚm* 17, 29, 60, 66, 67 (11); *KuczbKat* a2, 120, 260, 325, 415; *WujJud* 20v, 29, 43v, 76, 163 (65); *WujJudConf* 30, 147, 157v, 163, 207v (28); *RejPosRozpr* b3, b3v, cv, c4, c4v (47); *RejPosWstaw* [21²]v, [41²]v, 42, [143²]v, [143³]v (9); *BudBibKaw* Av [2 r.], A2v [2 r.]; *BialKaz* D4v; *BudNT* a5, *Mar* 7/13, *Act* 4/31, 6/2, 18/11 (11); A czemużby teraz potrzebá miáło być podpierác tego/ iż [...] Ewánielia ktorey on [Chrystus] náuczál/ y náuczác rofkazál/ ieft fłowem Bożym? *CzechRozm* 186v, 7v, 12, 51, 84v, 186 (180); *KarnNap* Bv, B4v, C3v, D2v, F3 (6); ociągamy fię wierzyć słowam Bożem/ ktore nigdy niezginą *ModrzBaz* 144, 17, 52v, 53, 86v, 131v; Abowiem z Syoná wynidzie zakon y fłowo Boże z Hieruzálem. *SkarJedn* 9, 7, 8, 9, 10, 14 (38); *SkarŻyw* 261, 364, 498, 520, 536 (26); Wízytko ieft w słowie Bożym dostátecznie opiáno co potrzebá wiedzić ku zbáwieniu *CzechEp* 118 marg, 117 marg, 123, 137, 160, 343 (385); *CzechEpPORz* *3, *3v, *4, *4v, **2 (10); Páweł ś. oprocž Logiki fłowo Boże przepowiedál *NiemObr* 26, 19, 34, 54, 61, 143 (97); *KochMRot* A2v; Szátan Bożym fłowem przeciw BOgu walczy. *ReszPrz* 10 marg, 13, 44, 51, 64, 101 (18); *ReszList* 153; *WerKaz* 289; *ArtKanc* H15v, K7, K11, K20, M4 (8); Chćiwość ieft theż rzecz fprofna y fzkodliwa/ á wedle fłowá Bożego/ korzeń wřzech złořci *Phil* R, P marg; *LatHar* 120, 128, 381; *KolakSzczęřl* B2v; Wierni fą liftem Chriřtuřowym/ y máią fłowo Boże ná řercách nápiřané/ nie czernidłem ále Duchem Bożym. *WujNT* 628, 288, 460, 631 marg, 728, 799 (137); fłowo Boże ieft pokarmem duřz nářzych *WysKaz* 14, 27; *SarnStat* 638; *KlonKr* C; *SkarKaz* 43a, 81a, 83b, 160a, 485b (31); *SkarKazSej* 698a; *KlonFlis* B. Cf »boży i człowieczy«.

»Słowo Boże« = *Chrystus*; *Verbum Dei Vulg* (33); [Maryja] dořtoyna byla począcz otrzymawřy czefzcz panyenką flouo boze *PatKaz III* 97; *BibRadz* II 141 marg; Iefzczé Kálwin vczy że wieczné słowo Boże względem řřtnořci y Bořtwá ieft Synem Bożym *GrzegRóżn* I2, C2v, C4, K3, L, L4 [2 r.]; *RejAp* 5, 61, 160v, 162, 169 (6); *BialKat* 106; *GrzegŚm* 50 [2 r.]; Bo kiedy náture řř Słowá Bożego opiřál [řw. Jan] onymi fłowy: Ná początku było Słowo/ á Słowo było v Bogá/ á Bog był Słowo: tedy náořtátek ták zámknął: A Słowo řřtáło řię Ciáłem/ y w nas mieřzkáło. *KuczbKat* 30; *BudBib* 2.Reg 16/23; *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 47v; *CzechEp* 144, 222 [2 r.]; *LatHar* 193; Pan Iefus Chriřtus przyředel w ćiele: To ieft/ iż fłowo Boże przyięło prawdziwie ćiáło w iednořć řwey perřony *WujNT* 825, 305 [2 r.], 816, 880, *Apoc* 19/13, Bbbbbbb4.

»řluga, řluzębnik boży; boży řluga« = *famulus Dei*; *minister Dei*, *puer Dei*, *servus Dei*, *servus Domini Vulg* (219 : 8); *BierEz* 113; iedno tego buog wyřlucháwá/ ien ieft řluga boży/ a czyni iego wolą. *OpecŻyw* 64, 4v, 5, 5v, 29v, 45 (8); *WróřŻořt* K6v, pp7, rr5; *RejPs* 226; *RejKup* Vv; *HistAl* K4v; *KromRozm I* Pv; *MurzNT Matth* 10 arg; *KromRozm II* Hv, H3, mv; Swyát zuchwálal/ y lud przeciw řlugam Bożym powřthał. *GliczKsiąż* O6v, Ev, O7, O7v; *GroicPorz* h; *KrowObr* B4, 3v, 18, 87, 118v (27); *Leop* 1.Par 6/49, 2.Par 1/3, *Sap* 12/7, *Dan* 14/36, 2.*Cor* 6 arg, 6/4; *OrzList* d3v;

BibRadz Ex arg, I 83v *marg*, 2.*Par* 24/9, *Es* 66 *arg*, *Sap* 10/16 (7); *BielKron* 7v, 110; *SarnUzn* F6v; *RejAp* 65v, 67v, 68, 129, Ffv (10); posłowie [...] rzekli kniemu: O Grzegorz słuگو Boży/ wynidź knam ku chwale Bogá wżechmogącego/ bo iest wola Boża że byś był Papieżem. *HistRzym* 38v, 38v, 124v [2 r.]; *RejPos* 56; *BiałKat* 56; *RejZwierz* 69v; *WujJud* 5v, 17, 53, 142, 262 (13); *WujJudConf* 7, 13; *HistHel* B3; (widziałem) ftoiące ná morzu fklánem/ máiące árfy Boże. Y śpiewáią pieśń Moizéfzáfługi Bożego/ y pieśń báránkowę *BudNT Apoc* 15/3, *Iac* 1/1; *CzechRozm* 57v, 103, 173, 212v, 225v (8); *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 228, 300; Páni mátko/ chcę ia być dobrym fługą Bożym. *SkarŻyw* 470, 14, 35, 76, 103, 185 (44); Abowiem wżytkie fpofooby fprawiedliwości/ ktore máią fłudzy Boży w prawdzie/ mogą też mieć y fłudzy diabelscy w podobieńftwie. *CzechEp* 38, 38, 48, 200, 242, 290 (8); *NiemObr* 70, 170, 173; *ReszPrz* 24; *ReszHoz* 116; Znaiąc tu być nikczemny żywot fwoy ná świecie/ pokułzenia pełny tak Zimie iák Lećie/ iákoż tego fkuśił IOB służebnik Boży/ y wyznąć to mußił. *ArtKanc* Kv, R19v; Daywá pokoy: Bożych fług nie tykaywá fłowy. *BielRozm* 34; *LatHar* 2, 35, 46 *marg*, 133, 284 (12); *WujNT* 43, 44, 133, 566, 585 (27); *WysKaz* 8, 41; *SarnStat* 1272; *PowodPr* 25, 81; *SkarKaz* 119b, 579a, [2 r.], 580b, 611b [2 r.]; *SkarKazSej* 671a. Cf »sługa boża«, »boży i Chrystusow«.

»sługa sług bożych, nad sługami bożymi« = *papież* (22): Izali to nieieft wielka obłudá y zdrádá/ názywáf fie fługą nád fługami Bożymi/ á przedfię wżyfłtkim mocá rofkázowáf? *KrowObr* 6v, 6v [2 r.], 234v; *BielKron* 13, 164; Grzegorz wielki [...] piáfć fię począł Gregorius feruus feruorum Dei: fługa fług Bożych. *SkarJedn* 192, 269, 312; *CzechEp* 326, 328, 333, 334, 335 (11); *NiemObr* 152 [2 r.].

»sługa, służebnic(zk)a boża« (9): Nábożná fłużebniczko boża/ wzbierz fie z matuchną bożą/ pomoży iey nofítz onego fyná rofkófnégo. *OpecŻyw* 25v; *KrowObr* 87; woláfábych fię byłá w vbogim domie vrodzić/ ábych pokornieyfzáf fługą Bożą być mogłá. *SkarŻyw* 160, 211, 226, 459, 559; modl fię zá wżelákiami ftany wiernych Bożych/ zá wżytkiemi fługami y fłużebnicami Bożymi *LatHar* 38, 287.

»służba boża; boża służba« = *kult, nabożeństwo; msza; cultus (Dei) Calag, Cn, Vulg, PolAnt; religio Mącz, Calag; latria Calep, Cn; res divina Mącz; ritus Calag; pietas in Deos Cn; cultura, officium Vulg* (242 : 20): *OpecŻyw* 1v, [34]v, [57], 58, 168v; *Acedia*. Lyeniłtwo ku bożey fłuźbye y dobrym vczynkom. *Murm* [207]; *KromRozm I* I4v, N4, O2v; *KromRozm II* h4v, i3v, k4; *KromRozm III* K8, Q3; *GliczKsiąż* C3, G6v, O5; *LubPs* dd3v; *GroicPorz* gg2; *OrzList* e3v, fv, f2v; *BibRadz I* 31, I 218v, *Hebr* 9/1, 6; *BibRadzBaz* ktv; Potym drugiego dnia odpráwiwłzy fłuźby Boże/ wroćili fie do domu do Sary fzczęfłiwie miefzkáiąc/ iż co chcieli v Bogá otrzymáli. *BielKron* 13, 36, 76v, 88v, 131v, 323 (33); *Religio* [...] Boża słuźbá/ Bogoboyność/ Nábożeńftwo/ Chwałá boska. *Mącz* 351b; *astringi sacris*, Ná słuźbę bożą być poślubión oddan. *Mącz* 421b, 9c, 113d, 162c, 363c, 415a (16); *OrzQuin* G2, K4v; *SienLek* 10; *RejAp* 119; *HistRzym* 113v; *RejPos* 71; wżákże ofobliwym obyczáiem więcey náleży tym/ ktorzy sie ná Bożą słuźbę poświęcili. *KuczbKat* 240, 240, 270, 350; *WujJud* 132v, 209v [2 r.]; Moyżefz práwá/ vftáwy/ zakon etc: podáf fynom Izráelłkim/ vczáf ich chwały y fłuźby Bożey *CzechRozm* 106v, 72, 83, 83v, 88, 97v (15); *PaprpPan* Dd4; *KarnNap* Dv, F4v; *ModrzBaz* 135; *SkarJedn* 15, 216, 221, 371, 388 (8); *Gottesdienst*. Boża słuźbá. Boży obchod. *Ritus, cultus, religio. Calag* 253a; *SkarŻyw* 58, 252, 454, 482, 501 (84); *CzechEp* 199, 361, 367, [405]; *ReszPrz* 29, 72;

ReszHoz 136; *ReszList* 148, 186; *Sacro* – Poświęczam, oddaie na bożą służbę. *Calep* 935b, 585a; *LatHar* 129, 493, 509, 511, 598 (6); *Krolom y Pánom docześnym* ták flúżyć mamy/ iákobyflmy flúžby Božey nie nieomiefzkáli. *WujNT* 278, 52, 64, 233, *Act* 13/2 *marg*, *Rom* 9/4 (16); *SarnStat* 112, 185, 225 [3 r.], 700; *Szkoły y Akadémie dla náuki napierwey fię buduią: ále kościoły dla nabożeńftwá y flúžby Božey* *SkarKaz* 455a, 3v, 312b, 386b, 453a, b (9); *SkarKazSej* 666a, 678a, b, 679a *marg*, 688b (10); *Pfzczołki kmietce kmiotowny gdy fię komu mnożą: Miod niołá nam ná żywność/ wołk ná flúžbę Bożą.* *KlonWor* 11, 49; *ZbylPrzyg ktv. Cf* »chwała boża«, »miłość boża«.

»sprawa boża; boża sprawa« = *opus Dei Vulg* (76 : 6): Tu prorok rozvodzi człowieká/ áby ráno to iefł zmłodołci bogá chwalił/ ták włfczefłciu iáko y wniełfczefłciu/ przypomináiac mu dziwne flprawy boże *RejPs* 137, 56, 93, 159 *marg*; a kto fię ym [*przełożonym świeckim*] flprzeciwia/ božey fię flprawie przeciwia *SeklKat* H2; *KromRozm I* F3v, H2; *MurzHist* T2v; *KromRozm II* f, i4v; *LubPs* R2 *marg*, R5; To iefł flprawá Boża/ ábyście wierzyli weń ktorego on połłáł *KrowObr* 55v; *RejWiz* Cc5; *Leop Ps* 65/5, *Ioann* 9/3; *BibRadz I* 1v *marg*, *Iob* 28 *arg*, *Eccle* 7/14, 4.*Esdr* 4 *arg*, *Rom* 14/20 (7); *BielKron* I4v, 39v, 82, 209; *Abowiem wflztyki flprawy Boże kthore dla nas vczynil/ ku tym dwiema końcam fię zbiegáią/ ktore oboie vczynil przez Syná.* *GrzegRóżn* C, B, H2v; *BialKat* 46, 71, 231; *KuczbKat* 315; *RejZwierc* 125v; *WujJud* 64v, 90; *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.]; *BudBib Ps* 76/12, 77/7, *Eccle* 7/13 [14]; *BialKaz* 74 [2 r.]; *Gdyby flprawy Boże były/ iáko lą flprawy ludzkie/ tedyćby coł było podobnego powiełci twey.* *CzechRozm* 184, 144v, 155, 162, 162v, 210v; *ModrzBaz* 116, 136v; *SkarJedn* 327; *Oczko* 5v; *SkarŻyw* 118, 178, 243, 357, 527 (6); *CzechEp* 176, 272 *marg*; *NiemObr* 16, 35; *GrochKal* 21; *OrzJan* 130; *Dáleko tedy więcey vznáwác y wyznáwác mamy podobne cudá y flprawy Boże przy ofierze Mfzey S.* *WujNT* 322, 51, 139, 147 *marg*, *Ioann* 9/3, s. 403 (11); *SiebRozmyśl* F3v, Gv; *SkarKaz* 4a, 349a. *Cf* »boży i ludzki«.

»sprawiedliwość boża; boża sprawiedliwość« = *iustitia Dei Vulg* (63 : 5): Itego ukazuie fyá boża flprauyedlyuołcz gdy zathwardzyale wzłołczy karze *PatKaz III* 88v; *MiechGlab* 20 [2 r.]; *WróbŻołt* 52 [2 r.]; *SeklKat* Y4; *MurzHist* I4, Q2v; *MurzNT* 116; *GliczKsiqz* D; A dla tego grzełzny tu prołi/ áby był wyłłuchan dla prawdy á flprawiedliwołci Božey. *LubPs* ee4v, bb2 *marg*, bb5 *marg*, ee6v *marg*; Bo tego kthory nie znał grzechu/ zá nas grzechem vdziáłá/ ábyflmy fie my fltháli flprawiedliwołciá Bożą w nim. *Leop* 2.*Cor* 5/21, *Rom* 3/21, 22, 10/3 [2 r.]; *BibRadz Rom* 3/6 [5], 21 [20], 23 [22]; *OrzRozm* C3v, E3, G2; *OrzQuin* V4, X3 [2 r.]; *HistRzym* 87v, 135; *BialKat* 113v; *KuczbKat* 60; *WujJud* 98v, 100v; *RejPosWstaw* [110³]v; A *Ewánielium Chriřtułowe* iefł tákiefł/ w ktorym fie flprawiedliwołć Boża pokázuie *CzechRozm* 94v, 90, 91v, 207v, 208, 219v (10); *ModrzBaz* 63; *Wfzákze* gdy ich od flprawiedliwołci Božey y docześnego karánia wyprołić niemogł/ wołáł ie łam karác. *SkarŻyw* 482; *NiemObr* 17; *Lecz iefłifłz niesprawiedliwołć náłzá Bożą flprawiedliwołć záleca/ coł rzeczemy?* *WujNT Rom* 3/5, s. 526, 533, *Rom* 10/3, s. 688, *Iac* 1/20 (16); *WysKaz* 23, 27; *IZ* zá flprawiedliwołciá Bożą iefłefłmy powinni káždému flprawiedliwołci y flzkody przełstrzégác *SarnStat* 644; *SkarKaz* 549a. *Cf* »boży i ludzki«.

»statut boży« (3): *WerGołc* 266; *WisznTr* 14; *Apołtoł ťwiádczy: Státut Boży* iefł áby káždy raz vmárl/ á potym łáđ. *SkarKaz* 3b. *Cf* »boży i pański«.

»stolec boży, stolica boża« = *sedes Dei, thronus Dei Vulg* (33): *HistAl* L2; kto przysięgá na niebo/ przysięgáć na ftolec boży i na tego ktory na niéńm siedzi. *MurzNT Matth* 23/22; *WOyt* [...] to ma naprzod bączyc/ á pilnie rozmyśláć/ íze na Stolcu Bożym fyedzi *GroicPorz* cv; á Więc tho íeť wierzyć/ íz s ftołice Bożey y ze krwie báránkowej płynie więżzne odkupienie? *KrowObr* 67v, 66v, 152v, 172v, 217, 229v; *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; *BielKron* 298; [naznaczeni] ftoią przed Máyeřtatem Páńńkim obleczeni w ftoły białe [...] dawáiąc cześć á chwałę fiedzącemu ná ftołcu Bożym y Báránkowi. *RejAp* 58; Ci fą ktorzy ízli przez wielkie vćifki y obmyli ízáty fwoie we krwi báránkowej/ przetofz fą przed ftołicą Bożą/ y służą mu wednie y wnocy w kořćiele íego *SkarŻyw* 22; íam Pan Chriřtus [...] twierdzi/ o niebie/ íz íeť ftołicą Bożą *CzechEp* 171, 171, 280 [2 r.]; *LatHar* 380; *WujNT Matth* 5/35, 23/22, s. 841, 853, 856 (12). Cf »boży i Barankow«.

»stoł boży; boży stoł« (10 : 1): Ten řacrament [...] zowiem řwiętołczią ołtarza/ wieczerą pańńką/ ftołem bożym/ y ynymy ymiony *SeklKat* X4; patrzmí czo by Czynić yefcze wieczerę ktemu Niż przydzies křtołu bozemu. *RejKup* Mv, M5; *BielKron* 161; *BiałKat* 288v; w niedořtátku winá gdzie ludzi wiele do ftołu Boże⁸⁹ idzie [kapłani] wodę mieřzáią po pořwięceniu kielichá *SkarJedn* 346, 233; *SkarŻyw* 36; *ReszHoz* 13; *WysKaz* 25; *WujNT* Yyyyy2.

»stworzenie boże; boże stworzenie« = *creatura Dei Vulg* (27 : 10): *PatKaz II* 29v, 36; Nalepři wřzech bytnořci íeť řwiat bo íeť Boże řtworzenie. *BielŻyw* 3; *LibLeg* 11/14; *SeklKat* Q2v; *RejKupSekl* a7v; dla wielkich bogactw kthorem miał/ nie Boże řtworzenie ále towarřyzem Bożym mnimałem fie być *HistAl* Gv; *KromRozm III* B; *LubPs* A4v; *GroicPorz* hv; Wřzelkie řthworzenie Boże dobre íeť/ ktorego vżywamy tzníjąc dzieki Pánu. *KrowObr* 81, 93, 99v, 116v, 192v, 214v, *Leop* * A3v; *BielKron* 344v; *RejAp* 41v, 42 [2 r.], 42v; *BiałKat* 31; *Grzegřm* 54; *RejZwierc* 61v; *BudBib Sap* 14/11; *BudNT 1.Tim* 4/4; *CzechRozm* 38v; *CzechEp* 64, 202; *WujNT* 470, *1.Tim* 4/4, s. 728, 730, *Apoc* 3/14; Rácz fie zá mną przyczynić do řynaczká twęgo/ Zá mną namnieřřą cząřtką řtworzenia Bożęgo *SiebRozmyřl* Lv; Gdyż řtąd práwie przygáńá Bożemu řtworzeniu/ Co řpráwił z řáłki řwiętey/ ludzkíemu plemieniu. *PaxLiz* D3.

»syn(owie) boży; boży syn« = *filii Dei Vulg* (187 : 1): Blogořlawienij pokoynij/ bo řyny bożymi nazwáńij będą. [bibl. *Matth* 5/9] *OpecŻyw* 42; *PatKaz III* 136v; *HistJóz* B4; *WróbŻołt* 28/1, 16v, 88/7; *SeklWyzn* g4v; *SeklKat* O2v; *KromRozm I* F4v [2 r.]; *MurzHist* B2, H3v, P; *MurzNT* 33v; *KromRozm II* b2v, r3v; *KromRozm III* D2 [2 r.], M4; *GliczKsiąz* Dv, D3v; *LubPs* T5v; wierzę w Páńá mego Iezu Kryřthulá/ ktory dał tę moc/ áby fie wřzelki řtał Synem Bożym/ kto wierzy w imię íego. *KrowObr* 206v, B4, 47, 54, 206v, 210v (12); *Leop Ico* 38/7, *Matth* 5/9, *Rom* 9/26, *1.Ioann* 3/1, 2 (7); *BibRadz Gen* 6/2, I 108v marg, *Ez* 15 arg, *Rom* 8/21, *1.Ioann* 5/2 (13); *BielKron* 4; *RejPos* 20, 29v, 57, 267, 300 (22); *Grzegřm* 11, 38; *KuczbKat* 70, 100, 130, 140, 380; *RejZwierc* 141, 195v; *WujJud* 76, 93v, 111v, 138v; gdy pilnie záchowuiemy [řłowo boże]/ bywamy odnowieni w řyny Boże. *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [143⁴]; *BudBib 1.Gen* 6/2, 4, *Iob* 38/7; *BudNT Luc* 20/36; obietnice wřzem řynom y corkam Bożym řłużące vcżynione/ y cześto ponowiáne bywáły. *CzechRozm* 172v, 33, 46, 69v, 97, 224v (22); řyn Adámow ma być przez krzeřt řwięty przyięt w Chřeřćiáńńkie pořpolřtwo y obcowánie/ žeby fie iuż řtał řyne^m Bożym *KarnNap* A3v, A4v, Bv, Cv, C2v, Dv; *SkarJedn* 29; *SkarŻyw* A5v, 2, 3, 26, 268 (13); nie ři fą řynmi Bożymi w Chřiřtuřie/ ábo Chřiřtyáńy práwymi/ ktorzy íńřnych

prześląduią y morduią *CzechEp* 20, 195, 259, 303; *NiemObr* 12, 82, 97 [2 r.]; *LatHar* 106, 346, 581, 599, 687 (6); *KołąkSzczęśl* B2; *WujNT Matth* 5/9, *Luc* 20/36, *Ioann* 1/12, 11/52, *Rom* 5/2 (21); *PowodPr* 16; *SkarKaz* 84b, 117a, 276a, 484b, 637b (13).

»szafarz boży; boży szafarz« = *dispensator Dei Vulg* (6 : 1): fludzy kościelni y szafarze Boży [...] fwych włafnych żon niemaią mieć *KrowObr* 226; *OrzList* d3v; *RejZwierc* 97 marg, Bb, Mm3; *BudNT Tit* 1/7; Biłkup ma być bez przygány/ iako szafarz Boży *WujNT Tit* 1/7.

»światłość boża« (10): Toć yeft ono śwýete myáfto nowe złtępuyące z nyebá od bogá/ máyące śwýátłóć bożá *KromRozm II* t; *KrowObr* 43v; *Leop* *A3v; *Lucerna accensa* ieft Kápłan/ Duchem S. [...] oświecony: przeto/ áby [...] świecił człowiekowi Swieckiemu [...] śwýátłóćią nie fwą/ ále Bożá *OrzQuin* G3v; *KuczbKat* 10; *SkarJedn* 3, 8; nieboy fię ftarcze á zámkni oczy miły oycze/ wnetze śwýátłóć Bożá oglądáfz. *SkarŻyw* 305, 80; Śwýátłóć Boża wżędy świeci *ArtKanc* O4.

»śwýety boży« = *sanctus Dei Vulg* (90): panv bogv ieft wdzięcznieifze ftworzenie iego nad infze fwięte boże *SeklWyzn* F; *LubPs* ee; *KrowObr* 52v, 214v; *Leop Luc* 4/34; *BiałKat* 158; *WujJud* 183v; Znam cię kto iefteś/ śwýety Boży. *BudNT Luc* 4/34; *SkarJedn* 84, 348, 357, 366; Chwalenie Swýetych Bożych ieft śwýadectwo náfzey dobrej woley. *SkarŻyw* 206 marg, A2, 125, 208, 358, 581 (26); *CzechEp* 78, 205, [380]; *NiemObr* 161, 170; *ReszHoz* 132; *OrzJan* 14, 103; Krolowa wżytkich Swýetych Bożych/ modl fię zá námi. *LatHar* 505, 41, 43, 79, 175, 202 (32); *WujNT Mar* 1/24, *Luc* 4/34, s. 599, *Col* 3/12; *PowodPr* 34, 50; *SkarKaz* 579a, 634b, 636b, 638a [2 r.], 639a.

»tajemnica, tajemność boża; boża tajemnica« = *mysterium Dei, sacramentum Dei Vulg* (56 : 4): O niewymowné taiemnice Bożé zrzádenijé/ oto fgrzefyl niefprawiedliwy a za to fkárán fprawiedliwy *OpecŻyw* 134, 33v; *PatKaz III* 99; Nułz co kołztuie piwnicá Toć więc boża taiemnicá *RejRozpr* G3; *KromRozm III* H2, H3; *KrowObr* 1, 54v, 130, 231v, 236v (12); *BibRadz Sap* 2/22, 1. *Cor* 4/1; Bog dał inny zakon Zydom fłowny/ ktorego fie nie godźilo piáfć áni obiáwiáfć káždemu dla tháiemności Bożey *BielKron* 462v, 132; *GrzegRóżn* N4; *RejAp* 84; *BiałKat* 11, 83v, 366 [2 r.]; *KuczbKat* 5; *WujJudConf* 66v, 148v, 150v; *RejPosRozpr* c2v, c3; *BudBib Sap* 2/22; *CzechRozm* 111, 191v, 259v; Bo iedną zapłátą wżytcy wełpołek y z pány kupieni fą: iednychże Bożych taiemnic wczęftnikami fą. *ModrzBaz* 89, 133v; między [...] szafarzmi taiemnic Bożych ieden muśi być náwyżfzy Piotr/ iako głowá wżytkich *SkarJedn* 157; *SkarŻyw* A2, A5, 153, 243 [2 r.], 408; Wfpinamy fye do niebá/ Bożé taiemnice Vpátruifc *KochTr* 11; *NiemObr* 83, 88, 89, 96; we dni głofu ániolá síodmego/ kiedy pocznie trąbić/ dokona fię taiemnicá Boża *WujNT Apoc* 10/7, 1. *Cor* 4/1, s. 835, 861, Bbbbbbb3; Taiemnicé Bożé zákryte wiáry náfzey/ káždy z nas lepiej wiárá zrozumiefć [...] niźli fłowy wcziefć może. *SkarKaz* 277b, 80b, 205a.

peryfr. »tajemnice boże« = *Apokalipsa św. Jana* (2): tys poczeńfoftz ludu náffégo/ ktorą rzecz potwirdzaiątz fwięty Ián w taiemnitzach bożych piłfe w czwárté kapi: ijż widziáfł/ ono fwięci kladli korony fwé przed ftolcem *OpecŻyw* 189v, 188.

»testament boży« = *testamentum Dei Vulg* (15): Toć iafnie Teftament boży okazvie/ yż [...] wżyfłtkim wiernym chrzefcijanom/ pan Chriřtus rozkazał pożywáfć ciałá/ y krwie fwoiei *SeklWyzn* c2, d4v, E [4 r.], e2, e3 [3 r.]; *Leop Eccli* 41/24; Iako czy cieřko zgrzefzily ktorzi zlamaly teftament

bożi *SeklKat* Y2; *ModrzBaz* 140v; Y możeż kto z ludzi teŃtamentowi Bożemu przygánić/ y iáki niedoŃtátek przyŃdźć? *NiemObr* 73; *SkarKaz* 517a.

»ustawa, uchwała boża; boża ustawa« = *praeceptum Dei Vulg* (34 : 5): *PatKaz I* 17; Bo zachouanye od grzechu pyeruorodnego yeŃt bycz nyepoddanym uŃtauye albo Ńtatutouy bozey uŃtauy *PatKaz III* 93; *SeklKat* V7; *KromRozm I* Iv; vŃtáwy Boże/ á vŃtáwy ludzkie/ ták fá dálekie/ y rozne od Ńiebie/ iá[k]o iefth niebo od ziemie? *KrowObr* 227, 227, 227v, 228, 229v *marg*, 230 (12); *BibRadz Ex* 18/16, I 251 *marg*, II 62 *marg*, 128 *marg*; *HistRzym* 115; *GrzegŚm* 7; *WujJud* 161v; *CzechRozm* 73, 256v; vchwały niezbożne w więŃŃzey fá wadze niź vchwały Boże y práwá ChriŃtuŃlowe. *CzechEp* 80, 5, 113; *NiemObr* 170 [2 r.]; [owa sproŃnoŃć] ná ŃpráwiedliwoŃć Ńturmuie: y oney nie da Ńię rofkurczyć: Boże vŃtáwy depce. *GórnRozm E3v*; *WujNT* 393; *SarnStat* 600, 601; *SkarKaz* 514b; *SkarKazSej* 698a. Cf »boży albo apostolski«, »boży i ludzki«.

»wcielenie boże; boże wcielenie« = *incarnatio Dei Cn* (12 : 1): *OpecŻyw* 13v, 183v, 184v; doŃtateczna chwála w nyebye bycz nyemogła przeŃz wczyelena bozego *PatKaz III* 99, 98v, 99, 106, 143; iako rano [prorok] wŃtawał na modlitwy rozmyŃláiácz taiemnice wcielenia bozego *WróbŻoŃt* aa2v, aa3, aa3v; *RejPs* 27; *NiemObr* 137.

»wieczera boża« = *cena Dei Vulg*: [anioł] záwołał gŃoŃem wielkim mowiácz [...] Chodźcie y zgromáďcie Ńię ná wieczeraŃ wielká Bożą *WujNT Apoc* 19/17.

»wojny boże« (3): Ńtárożytny Zbor [...] woyny Ńwoie/ woynámi Bożemi zwał. *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 389; TyŃ nie brukowy żołnierz/ pogránicznego nieprzyiáciela bijeŃz/ y woyny Boże odpráwuieŃz *SkarKaz* 313b.

»wola boża; boża wola« = *nutus Dei Mącz, fatum Calag, voluntas Dei Vulg* [w tym: wedle, wedlug itp. wolej bożej; *secundum voluntatem Dei Vulg* (28); z woli bożej (47); (z) za wolą bożą; *in voluntate Dei, per voluntatem Dei, Deo volente Vulg* (16); przez wolę bożą; *per voluntatem Dei Vulg* (7); bożą wolą (1)] (382 : 27): Ńtáń Ńie wolá bożą *OpecŻyw* 99v, 8v, 54, 193; *PatKaz II* 77v; *PatKaz III* 99v, 114, 138v; *LibLeg* 6/191v, 11/166; nye waŃzac Ńie to chcywoŃciá Ńtało ale bożą wolą izem tu poŃlań *HistJóz* D4v, E4v; *GlabGad* L7v [2 r.]; *RejPs* 53 *marg*, 196 *marg*, 205v, 206 *marg*, 221v; *SeklWyzn* b3v, C, d2v, e4; *RejJóz* N7; *SeklKat* A6, S2v [2 r.], X3v, Z3v; *RejKupSekl* a3; *MurzHist* D2, E2, O; *MurzNT* A4, 21, 76, 78v, 126 [3 r.]; *KromRozm II* k3 [2 r.], k3v; *KromRozm III* E8, K2v, O6v; Ale táka Boża wola bylá/ By ty Ńemná w ŃpoŃecznoŃci żyá. *BielKom* G6, G6v; *GliczKsiáż* B6v, H; gdy Ńie z wolą Bożą zgáďzac bęďziemy/ wŃytki Ńpráwy náŃze beŃpyeczne bęďá. *LubPs* aa2 *marg*, A4; K2v *marg*, R6, Xv *marg*, Z5 (18); *GroicPorz* c4v, ppv; *KrowObr* 53v, 64, 187; *RejWiz* 49v, 57v, 110v *marg*, Cc4; *Leop Hebr* 10/36, 1.Petr 4/19; *LeszczRzecz* A2v; *BibRadz I*2, Gen* 1/3, I2 *marg*, *Gen*, 18/19, *Act* 16 *arg* (15); *OrzRozm* A3v; *BielKron* 36v, 42v, 49, 98v, 342v (25); *Omnia Dei nutu ducunt[ur]*, wŃiŃŃtko Ńie dzieye wedle Bożej woley *Mącz* 95d; *SarnUzn* H5v; *LeovPrzep* E4v; *RejAp* 104v, 106; *HistRzym* 38v, 77, 121, 121v [2 r.]; *RejPos* 34 *marg*, 39 *marg*, 147v *marg*, 167, 172v (9); *BialKat* 33v, 176, 190v, 208v, 366v (8); *KuczbKat* 320, 395 [3 r.], 400 [3 r.], 416; *RejZwierc* A3, 73v, 87, 154, 244; *WujJud* B3, 43, 107 [2 r.], 214v; Dźiwnym á niewymownym kŃtaŃtem/ nie dzieie Ńie nic ná Ńwiećie mimo wolą Bożą *WujJudConf* 65, 66v, 67v, 214; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [21²], [21³]v; *BudBib* I 154v *marg*, *MycPrz* A4v; Bo ktoby czynił wolą Bożą/ ten brát moy/ y ŃioŃtrá moiá/ y mátká iefŃ.

BudNT Mar 3/35, c2, 1.Cor 1/1, 1.Thess 4/3, 1.Petr 2/15; Iák Krolá z wolą Bożą dla Cnoty obráli/ Y iák go do Kráková fwierno przyimowáli. StryjWjaz A3, C2; CzechRozm 6, 59v, 80v, 92, 198v (47); PaprPan Ff; KarnNap Ev [2 r.]; ModrzBaz 18v, 108v; SkarJedn 44, 203; Calag 253a; SkarŻyw 2, 13, 15, 31, 131 (44); StryjKron 717; Chriřtuřowe wybićie kupcow z kořciolá/ było wedle woley Bożey CzechEp 49, kt, 27, 58, 80, 250 (14); NiemObr 5, 6, 11, 13, 70 (13); KochMRot C2v; ReszPrz 10, 11, 23, 24, 44 [2 r.]; on Báľwan Wittemberfki Luther řwoim zwolennikom pićkná á práwie z wolą Bożą [...] zgodná łáćinę dawał ReszList 154, 154, 169, 187; WerGořc 204, 209; WerKaz 298, 301; WisznTr 9; ArtKanc K20, N3v; PaprUp E2; ActReg 29, 30, 31, 32, 106 (6); Kogoż morřki řzum y gwałtowne řiły/ Náď wolą Bożą kiedy zátopiły? GrochKal 12; Phil M; GrabowSet V4; OrzJan 49; LatHar 579; A co řię z wolą Bożą zgadza nie ieřt zła rzecz KoľakCath C; KoľakSzczęřł C3 [3 r.]; WujNT 19, Act 18/21, s. 508, Rom 1/10, 1.Petr 4/19 (41); WysKaz 1 [2 r.], 34; Ale podľug mieyřcá y czáfu [...] ziechác řie do grómády koronnéy/ y [...] ten Akt Electionis podľug woley bożey do řkutku řľufńnego przywićć SarnStat 117, 63, 134, 406, 882, 892 (8); SiebRozmyřł Av, F3; KmitaSpit C2; PowodPr 21, 75; SkarKaz 119b, 240a, 310a, 422b, 489a (6); VotSzl A4; Niech řię dzieie Boża wola. KlonWor 77; SzarzRyt C3v. Cf »rozkazanie boże«.

»boże (w niebo) wřtápienie« (8): *OpecŻyw 173; Boże w niebo wřtápienie [currus Dei] z dzieřiac tyřieci rozmaite/ tyřiaczmi tych bęďcie ktorzy řie bęď radować WróbŻoľt 67/18; KromRozm I H3; Yáko kyedy řye był wřłczáľ řpor w Hyeruzáľem/ rychľo po bożym wřtápyenyu/ myęďdy żydy á pogány KromRozm II g2, c2, e, x3; ReszPrz 18.*

»wszechmocnořc boża« (7): *SeklWyzn g; KrowObr 97; LeovPrzep G4v; kthore tho dobrá więřtře řwiáďectwo dáię mąďrořci/ á wřzechmocnořci Bożey/ niź řłoneczna řwiáťľoř GórnDworz Gg4v; A wřzyřcy im nagľębiey rozumy řwoie okazać chcieli/ tym nabrzyďliwiew (bez wiadomořci o wřzechmocnořci Bożey [...]) błáďzili. StryjKron 1; WujNT 171, 787.*

»wymowy boże« = *sermones Dei Vulg (12)*: záię potrzebuiećie żeby was vcżono/ ktore řá porzáďki poczátku wymow Bożych *BudNT Hebr 5/12; CzechEp 107, 140, 142, 150, 183 (8)*; Y z ktoregoż piřmá ř. ty wymyřły wźięte/ y řáli to wymowy Boże? *NiemObr 144, 98 [2 r.]*.

»wyrok boży; boży wyrok« (19 : 3): Tákowe řľugi kořciolá Świętego/ tzáľem Duch Święty zowie [...] obľokámi rořę y wyroki Boże wipulřtzáięcymi *KrowObr 5, 20; BibRadz I 16 marg [2 r.]; RejPosWstaw 42; Pytał ich/ ieřli tu ieřt/ iáki Páńľki Prorok/ Ktoryby nam daľ Boży/ dořtátecźny wyrok. HistHel D2; Miecznik w pochwach zás oddaľ [miecz] Arcybiřkupowi. Ktory on ták przypaľaľ Krolowi do boku/ Winřzuiąc mu zwycięřtwá/ z Bożego wyroku. StryjWjaz C3; Bo to napewnieyřza ná wyrokách Bożych wiernym przeřtawáć CzechRozm 96v, 54, 96v, 193, 229, 230v (7); CzechEp 43, 46, 115, 123, 325; NiemObr 4, 82, 180.*

»zakon boży; boży zakon« = *prawo boskie zawarte w Piřmie řwięty; lex Dei, lex Domini Vulg (226 : 3)*: *OpecŻyw 3, 76, 112, 121v, [123] [2 r.]; PatKaz I 5; BielŻyw 96; Oto vczy prorok iź pychy nikt nie řľłumi iedno zakon boży peľniácz. WróbŻoľt oo2v, Bv, 1/2, nn4v, 118/1, k. nn7 (7); RejPs 225; Práwie wedľug zakonu bożego Patrźmy řwego/ nic nam do cudzego RejRozpr K3; SeklKat E2, N3v; RejKup x4v; KromRozm I D3v, N4; MurzHist C; MurzNT 91 [2 r.]; KromRozm II n2; KromRozm III F5, K4; DiarDop 103; MrowPieř 7/123; LubPs R5v; GroicPorz y4; KrowObr 40, 44, 50v, 226, 227v*

(16); *Leop* 4.Reg 17 arg, 2.Par 14/4, *Eccli* 27/13, 2.*Mach* 8/21, 3.*Mach* 7 (9); *BibRadz* I*2, 103v żp, 2.*Esdr* 10/28, 1.*Mach* 10/14, *Rom* 8/7; *BibRadzBaz* ktv; *OrzRozm* F; Y nápiłaf to Iozue onego dnia w kfięgi wieczne zakonu Bożego *BielKron* 48v, 87, 90v, 96v, 463v (9); *GrzegRóżn* A2v; *Mącz* 148a; *OrzQuin* L3, N, T4, V2v; *SarnUzn* B2; *LeovPrzep* Hv; *RejPos* 98; iáko duch ożywia ciáto/ ták Kryłtus ożywia y oświeca w nas Zakon Boży/ ábychmy go rozumieli *GrzegŚm* 55; *KuczbKat* 245; *RejZwierc* 33v, 35v, 42, 43v; Grzech nic nie iełt inłzego/ iedno przełtápienie Zakonu Bożego *WujJud* 63v, 74, 74v, 80v, Nn6v (14); *WujJudConf* 39v, 43, 76v, 188, 211v (8); *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; oni 70 tłumacze [...] zákon Boży zięzyka Hywreykiego na Grecki przełožyli *BudBib* I b4v, *Ios* 24/26; *BudNT Rom* 7/22, 25; choć zakon Moyżefzow vftáł/ wżákże zakon Boży wieczny iełt *CzechRozm* 87v, 67, 68v, 82v, 83v, 85v (29); Gdy vsiędzie Krol ná Stolicy Krolełtwá fwego/ niech Zakon Boży od Offiárnikow weźmie/ á niech go czyta *ModrzBaz* 17, 9 [3 r.], [16]v, 75; *SkarJedn* 234, 235; *SkarŻyw* 41, 48, 262, 372, 501 (17); *CzechEp* 108, 167, 369, [380]; *NiemObr* 71 [4 r.], 170; *WerGośc* 208; *ArtKanc* M3, N12; *LatHar* + + +2, 316, 394, 518; *KołakSzczęł* B4v; Abowiem kocham fię w zakonie Bożym według wnątrznego człowieká. *WujNT Rom* 7/22, s. 64, *Rom* 7/25, 8/7, s. 557, 1.*Cor* 9/21 (10); *WysKaz* 6; *GrabPospR* N3; *PowodPr* 27, 29, 39, 41, 47 (14); *SkarKaz* 39b, 40a, 119b, 121b, 278b (9); *SkarKazSej* 668b [2 r.], 678a, 678b, 679b, 705b; Pomni ná zakon Boży/ y ná boiażń iego: Strzeż fwego vboftwiczká/ nie pragni ludzkiego. *KlonWor* 41. Cf »słowo boże«, »boży i kościelny«, »boży, przyrodzony«.

»zbor, zebranie, zgromadzenie boże (-y)« = *ecclesia Dei*, *foedus Dei Vulg* (27); *KromRozm III* B2v; *RejPos* 124, 137, 227v; A dla tego tedy poczęły fię ziáwiáf rozliczne y rozmaíte záburzenia/ między Kościóły á zebrániem Bożym *WujJudConf* 5, 191, 211v [2 r.]; [w *Giwehonie*] był namiot zgromádenia Bożego/ ktory był vdziáłaf Moiżefz slugá Iehowin *BudBib* 2.Par 1/3, b, 2.*Esdr* 13/1; *BudNT* a6, 1.*Cor* 1/2, 11/16; *CzechRozm* 155v, 196, 241; á iáko będzie Zbor Boży rządzić: Kto włáfnego domu fwego rządzić nieumie? *ModrzBaz* 23, 33, 129, 132; *CzechEp* 25, 85; wy brácia/ ftáliście fię násládownicami zborow Bożych *NiemObr* 9, 33, 179, 180. Cf »boży i Chrystusow«.

»zmartwywstanie boże; boże z martwych wstanie« (1 : 1): Pieśń o Zmartwywftaniu Bożym. *SeklPieś* 15; *ArtKanc* F2v.

»zrządzenie, (roz)zrządzenie boże; boże zrządzenie, boży zrzáđ« = *fatum Mącz*, *Calag* (23 : 6): a to fię ftáło bożym zrzáđzenijm *OpecŻyw* 120, 118v; *PatKaz III* 138v; *FalZiołUng* V 119; *KromRozm I* I3; *GroicPorz* mm v, pp4; *LeovPrzep* a2 [2 r.]; *Mącz* 118c; Y ftáło fię z zrzáđzenia Bożego/ że lew dziećię porzucił krom obráżenia. *HistRzym* 129, 124, 134v; *BiałKat* 33v; Bo kto fię zwierzchności álbo wrzędowi fprzećiwia/ BOżemu zrzáđzeniu fię fprzećiwia *WujJud* 107; wżytko torem fwym wedle rozrzáđzenia Boże⁶⁰ [się] fpełniło *CzechRozm* 91, 164; *ModrzBaz* 49v; Gottes wille. Boża wolá. Boży zrzáđ. Fatum. *Calag* 253a, 51a; *SkarŻyw* 15, 243; *NiemObr* 70, 72; Skarb drogi miłości Bołkiey/ Spuścił fię w żywot pánieńki/ Zrzáđzeniem Bożym wćielony *ArtKanc* C3v; *WujNT* 116, 403; *SarnStat* 155. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»żywot boży« = *vita Dei Vulg* (2); *BibRadz Eph* 4/18; ábyście fię więcey nie fpráwowáli iáko [...] Pogánie [...] będaf oddaleni od żywotá Bożego dla niewmieiętności która w nich iełt *WujNT Eph* 4/18.

Zestawienia: »Baran(ek) Boży« = *symboliczna nazwa Chrystusa; agnus Dei Vulg [w tym: Baran Boży (1)] (57):* Oto baranek boży/ oto który ludzkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 38v, 38v; Iezu prawdziwy baranku Boży ienżes od Iana krzciciela vkażan być raczył. *TarDuch* Bv; *RejKup* dd2v; *MurzNT Ioann* 1/29, 36; *KrowObr* 68v, 69v, 81v, 182; *Leop* *2v, *Ioann* 1/29, 36, VVv; s they [panny] fie vrodzi báránek Boży niepomázány zbawiaiać wśytki *BielKron* 19; *RejAp* 12v; *HistRzym* 83v; *RejPos* 12, 16v, 81, 176, 180 (10); *BialKat* 288v; *RejPosWstaw* 22; Báránek Boży zá cię fię ofiáruie *SkarŻyw* 91, 113, 119; czym śmierzdi Kátoliká Rzymfka przed máieftátem páná zaftępow/ y przed Báránem Bożym. *CzechEp* 27; *ArtKanc* I5v; Báránku Boży który zgładzałz grzechy świátá wśyftkiego Zmiłuy fię. *LatHar* 178, 86, 102, 132, 178, 221 (15); *WujNT* 301, *Ioann* 1/29, 36, s. Xxxxx4v; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 158b, 515b [2 r.].

»Bicz Boży; Boży Bicz« = *Attyla (6 : 1): MiechGlab* 55; *Attilá* [...] bicz Boży/ ftrách świátá. *BielKron* 298, 298; *SkarJedn* 191; *Attylá* biczem Bożym zwány/ iáko ieft od Leoná zwyciężony. *SkarŻyw* 317 *marg*, 317; *StryjKron* 61.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *eucharistia Murm, Mymer¹ [w tym: Ciało i Krew boża (8)] (98 : 27):* *BierRaj* 19, 19v, 20; ludzie maia fie gotowatz ku śmierci/ przez pokutę/ cialo bożé/ a przez ofstateczne pomazanié. *OpecŻyw* 178v, 93, 178v; *OpecŻywSandR nlb* 3v; *PatKaz I* 12v; yze kaplany [...] byuaia poszwyczeny od byskupa aby byly dostoiny pyastouacz y ofyarouacz czyalo boze za rodzaj ludzky *PatKaz II* 37v, 37v [2 r.], 38v [2 r.], 39v [5 r.], 44v, 70; *PatKaz III* 135, 137 [2 r.]; *Murm* 130; *Mymer¹* 7v; *WróbŻolt* H2v, H3, Q4, Q4v, 87 (7); *SeklWyzn* Ev [2 r.], e2, e2v, e3; *SeklKat* V2; iż wteyto śwyátosci nye yeft cýálo boże áni krew/ ále profty chleb y wino *KromRozm I* G3, F4v, G2v, [H3], I2, I4 (11); *KromRozm II* q3, v3v; *KromRozm III* D3, E8v, Fv, K3v, L (6); *OrzList* b2 [2 r.], fv, f2v; w Czechách ludziem dawáli ciálo Boże pod dwiemá ofobámi. *BielKron* 283, 185v, 206v, 323, 369, 385 (22); *GrzegRóżn* L4; *BialKat* 323v; iż ludzie wierni/ przez ten Sákráment Pokuty/ ku przyięciu Świátosci Bożego Ciála fpořobni y godni sie sftawiaia. *KuczbKat* 215, 160 *marg*, 175, 185, 410 *marg*, 420 (13); Bo około Sákrámentu Ciála Bożego [...] nigdy fie práwi Luterani [...] z Helwetámi y z Hugonotámi niezgodzá *WujJud* 14v, 33, 71v, 165, 180 *marg*, 250 (11); *WujJudConf* 180; Twierdzą/ ifz fię nie tylo słowem Bożym/ ále y Modlitwą Kápláńfká ftáie Ciało Boże y Krew ná Ołtarzu *SkarJedn* 345, 231, 232, 272, 317, 345 (9); *Bernat* S. odpráwiwfzy Communiá/ ábo vzywánie przenachwálebnieyfzey świátosci: wziął ciálo Boże ná pátyne *SkarŻyw* 165, 160, 165, 168, 278, 320 (31); *StryjKron* 672; *CzechEp* 191 *marg*; *ReszPrz* 40; Podobnego fzyderftwá Haeretykowie dzis vzywáia: bluzniać rozmáicie náświętfzy Sákráment ciála Bożego/ y boftwo P. Chriftuřowe złączone z człowieceńftwem. *WujNT* 57; *SkarKaz* Oooo2b.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *nazwa święta (20 : 17):* odpufty [...] fą dany na fzwýáto bozego czyala. *PatKaz I* 16, 3; *LibLeg* 6/119; *ZapWar* [ca 1540] nr 2598; Item powyada yfch zbrathem Zidowy ze wronek dwv konyu wzyall zwoza therałz wboze czyalo; *LibMal* 1547/134v; *GroicPorz* k2, 1; *Goski* A9v; *OrzRozm* G2v; [*Urban czwarty*] vftáwił święćic dni Bożego ciála s procesyámi *BielKron* 183v, 183v *marg*, 207v, 400v; *WujJud* 241v; *ZapKościer* 56 [2 r.]; *Miechouius* piřze [...] iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie *StryjKron* 611; gdy ono Przyidzie święto ich/ ktore ciálem Bożym názywáia/ ono ciálo [...] nořząc [...] przed nim vpádáia *CzechEp* 191;

ReszList 192; *LatHar* 323, 356, 381, 474, 742 (8); *WujNT* 167, 328 *marg*, 349, 606 *marg*, *Vvvvv3v* (6); *SarnStat* 730, 734, 736, 744.

»boże ciało« = *prawdopodobnie kapliczka lub figura*: Zeznal yfch spawlem thowarziífem íwem, kony trzech na blonyv za bozym czyalem zabili, fktorych fkori odarwíchi Garbarzevi yednemv przedali *LibMal* 1545/107.

»kościół, kaplica Bożego Ciała« (3): [*król Kazimierz*] Kościół Bożego ciáá kofzthownie dał poftáwić w Kázimierzu *BielKron* 376; Zawifzá s Kurozwák [...] w Krákwie pochowan w káplicy Bożego ciáá *BielKron* 378, 376.

»dom boży« = *świątynia; templum Mącz, Cn; domus Dei Vulg, Cn; domus Domini, templum Dei Vulg; aedes sacra, basilica, delubrum, dominicum, fanum, sacrarium ritus Christiani Cn (178); OpecŻyw* 59v; *TarDuch* A5; Będę pełnił żądliwe ofiary [...] w pałaczu domu bożego w poľrozdku ciebie Ierufalem. *WróbŻoít* 115/19, H8, 67/13, 131/1; *MurzNT Matth* 12/4, *Mar* 2/26; *LubPs* O; O krámárze niebogoboyni/ tzeufz zdomu Bożego vtzyniliście Lotrowską iáfkinią? *KrowObr* 77v; *Leop Iudic* 20/18, 1.*Esdr* 6/3, 7, 12, *Eccle* 4/17 (20); *BibRadz* 1.*Esdr* 3/8, 1.*Par* 23/28, 2.*Par* 24/7, 2.*Esdr* 6/10, *Dan* 1/2 (9); Przed zbudowaniem domu Bożego czynili [Żydzi] ofiary ledá gdzye *BielKron* 39, 35v, 38, 38v, 39, 48 (77); Domus etiam pro templo accipitur, Kościół/ Boży dom. *Mącz* 94b; *OrzQuin* Aa3v [3 r.]; *RejPos* 144 *marg*; *KuczbKat* 405; Ten dom [*ratusz*] może zwáć dom Boży/ Iefli fie w nim cnotá mnoży *RejZwierc* [238]; *WujJud* 29v; *BudBib Gen* 28/22, 4.*Reg* 16/14, 2.*Esdr* 13/9, *Tob* 14/6, 2.*Mach* 14/33 (20). *CzechRozm* 235v, 253v; *SkarŻyw* A4v, 347 [2 r.], 356; *CzechEp* 47, 50, 51; *LatHar* +4, 474; Haereticy domy Boże obracáią w iáskinie zboycow. *WujNT* 167 *marg*, *Matth* 12/4, *Mar* 2/26, s. 167, *Luc* 6/4, *Yyyyy4v*; WSzyftki domy Bożé álbo Kościoły/ we wfytykich ich práwiéich [...] chcemy wcále záchowác. *SarnStat* 181 [*idem*] 628, 890; *PowodPr* 52, 53, 83; krolowie/ y ksiáżetá/ dziwnie drogiemi ochędoftwy domy Boże ozdobili *SkarKaz* 456b, 453a, 454a, 455a, 455b, 456b (10); *KlonWor* 48.

»Duch Boży« = *trzecia osoba Trójcy Świętej; spiritus Dei Vulg (5); GrzegRóżn* K2; *CzechRozm* 14; *SkarJedn* 281; y widział Duchá Bożego sftępuiącego iáko gołębicę *WujNT Matth* 3/16, 13. Cf »święty i boży«.

»Dziesięcioro Przykazanie Boże; Dziesięcioro Boże Przykazanie« = *Decalogus Mącz (15 : 8)*: Maż pyrwei wiedziec/ że to dziefięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizeífowy *SeklKat* G4v, B2, X; *KromRozm II* k2v; *Leop Ex* 20 *arg*; *BibRadz I* 104 *żp*; [*Mojżesz*] vkazał dwie tablicy dzyefięciorá przykázania boże⁸⁰ pálcem Bożym nápiáne. *BielKron* 35, 44, 465; Decalogus [...] Dziefięcioro Boże przikázanie *Mącz* 78d; *HistRzym* 40, 60v, 83v; *KuczbKat* 345; *WujJud* 78v; *CzechRozm* 97v, 99v, 101; Wyliczenie krotkie grzechow przeciwko Dżiefięciorgu Przykázaniu Bożemu popełnionych. *LatHar* 113, + +8v, 112, 133, 748.

»Dziewica Boża« = *Maria*: błogofłáwiona dziewico Boża odpuść mi/ á modl fie zá grzech moy. *SkarŻyw* 184.

»kościół boży; boży kościół« = *zgromadzenie wiernych; ecclesia Dei, templum Dei Vulg (860 : 7)*: [*Panna Maryja*] ta wzyuoczye matky ducha ízwyátęgo pelna zawzdy wkoľczyele bozym myefzkacz bądzye *PatKaz III* 105v; *WróbŻoít* aa4; *RejPs* 108; *SeklWyzn* d2v; *KromRozm I F*, F4v, Ov [2 r.], O2;

MurzNT 56, 116; kołcyoł boży prawdziwy nye błądzi *KromRozm II* y2v, a2v; *KromRozm III* A7, B4v, C3, E7, H4v (77); *DiarDop* 103, 109; *LubPs* A3v, A4, N4v, Q3 marg, cc2v (29); was połtawił Duch Święty ábyście pálli kościoł Boży *KrowObr* 130, 101v, 131, 178v, 222v, 237 (33); *Leop Sap* 3/14, *Eccli* 50/7, *1.Cor* 15/9, *Gal* 1/13, *Philipp* 3/6 (7); Nieieftem iáko Kaim/ niemáiąc ná świećie to ieft w Kołćiele Bożym pewnego mieycá *OrzList* d3v, d2v, e, e4, h2v, g (15); *BibRadz I* *4v, *Ps* 41 arg, I 311 marg, 178v, *1.Cor* 3/17 (21); *OrzRozm D2* [2 r.], D2v, F3v, M2, P4; *BielKron* 3, 265v [2 r.]; *GrzegRóżn* G3v, Mv, Ov, O2v; [kacercz] mordował dułze ludźkié/ y Dyabłu ié z Kościoła Bożégo wydawał *OrzQuin* Aa3v, G4, K3v, M4, M4v (16); *SarnUzn* Bv, B2v, B4v, E2v, G4v (14); *RejAp* 96, 138; *RejPos* 137 marg, 153v, 198v, 261v, 295 (8); *RejPosWiecz*³ 97v; *BiałKat* 41v, 118v, 121, 126, 386 (14); tylko w fámym Bożym Kościele á nigdzie indzie nayduie sie chwałá prawdziwa *KuczbKat* 80, 165, 215, 285, 390; *RejZwierc* 47, 126, 258; *WujJud* 8v, 82v, 122, 138v, 194 (42); Abowiem przez Krzeft zołobná káždy bywa w Kościeł Boży włzczepion. *WujJudConf* 219v, 6, 143, 151v, 186, 201v (42); *RejPosRozpr* b4v, c2, c2v, c3, c4 (15); *RejPosWstaw* 42, 143v, [143⁴], [143⁴]v; *BudBib* 3.*Esdr* 8/67, *1.Mach* 1/47; *BiałKaz* M4; *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* 165, 182v, 184, 184v, 191; *KarnNap ktv*; *ModrzBaz* 34v; Iáko może być kościoł Boży ná ziemi iednym ciáłem/ gdy iedney głowy mieć nie będzie? *SkarJedn* 55, 27, 37, 40, 61, 157 (174); *Oczko* 30; *SkarŻyw* A4, A5v, 92, 165, 279 marg (119); *CzechEp* 30, 97, 374, [397], [398] (7); *NiemObr* 12; W Kościele BOżym chrześcijiáńskim [...] nie ieft inży fundáment/ iedno piłmo święte *ReszPrz* 52, 4, 22, 24, 40, 101 (27); tákże y ci co z łodki kościoła Bożégo wypádlí [...] zbáwieni być żadná miárą nie mogą *ReszList* 192, 147, 152, 180, 184, 188; *Paprup* Dv, L4; *OrzJan* 95; *LatHar* 124, 245, 262, 376, 508 (27); *KołakSzczęśl* Cv; Pan Chrístus ieft głową przednieyíżą kościoła Bożégo. *WujNT* 669, 21, 93, 136, *2.Cor* 6/16, *1.Tim* 3/5 (62); *WysKaz* 19, 36; *JanNKar* A3 [2 r.], A3v; *SarnStat* 4, 199; *PowodPr* 2, 22, 25; do Kościoła Boże^{so} ábo owczárniey drzwiami ieft Chryftus *SkarKaz* Oooov b, 2v, 43a, 81b, 457b, 550b (39); *SkarKazSej* 700a, b; *KlonWor* 48. Cf »boży i krześcijiáński«, »boży i Chrystusow«, »powszechny to jest boży«.

»krolestwo boże; boże krolestwo« = *regnum Dei Vulg* [w tym: przyszło, blisko jest itp. krolestwo boże (28); (wn)ić do krolestwa bożégo (36)] (276 : 2); *OpecŻyw* [61], 90; nye w mouye zalezy krolestwo boze ale włamey cznoczye *PatKaz III* 150; *SeklWyzn* Fv; *SeklKat* 64, L3v, T4, V3, X2; *KromRozm I* M2; *MurzNT Mar* 1/15, 9/46, 15/43, *Luc* 6/20, 7/28 (14); *KromRozm II* d4v, o4, r4 [2 r.]; *KromRozm III* A6v, B2v, P2; *GliczKsiąż* I3; przez wielkie trudności muśim wnidź do krolestwá Bożégo. *LubPs* Z4, B2v marg, dd2, dd4 marg; *GroicPorz* kk4; *KrowObr* 6, 21, 33, 153v, 180v (7); trudno ieft tym ktorzy w pieniądżách duffáią/ wniść do krolestwá Bożégo [*intrare in regnum Dei*] *Leop Mar* 1/15, 10/15, 23, *Luc* 8/1, 14/15 (15); *BibRadz Matth* 21/43, *Mar* 4/30, *Luc* 13/28, 21/31, *Rom* 14/17 (25); *OrzRozm* A2, C, D4v; *OrzQuin* F [2 r.], N3 marg; *SienLek* T4v; *RejAp* 97; *GórnDworz* Gg; *RejPos* 12, 62v, 77, 152, 216v (15); Krolestwo Bożé przybliżyło fye wam [*bibl Luc* 10/9] *BiałKat* 171, 103v, 133v, 198v, 221, 353v; Krolestwo álbo Pánowánia Boże należy ná słowie Ewángeliey y Duchu Świętym. *GrzegŚm* 33, 11, 33 [2 r.], 41, 43, 57 [2 r.]; *KuczbKat* 116, 320, 390 [3 r.], 435; *WujJud* 78, 94, 115v, 203v, 204 (8); *WujJudConf* 84v, 88; *BiałKaz* B2v; Iesli lepak duchem Bożym ia wyrzucam czárty tedyć na was przyíżło krolestwo Boże [*pervenit in vos regnum Dei*]. *BudNT Matth* 12/28 [*idem WujNT*], *Luc* 10/9, 11, 18/16, 17, *1.Cor* 15/50 (9); *CzechRozm* 7v, 27v, 87v, 184v,

185v (8); *KarnNap* A3v, Bv; kto kroleństwá Bożego nie przyjmie iáko dziecię/ nie wnidzie do niego, [bibl *Luc* 18/17] *ModrzBaz* 10, 10 [3 r.], 67v; *SkarŻyw* 32; *CzechEp* 32, 80, 175, 309, 325; *NiemObr* 9, 14, 74, 78, 90 (10); *ReszHoz* 127; *WerGośc* 212, 268 [2 r.]; Ani nieczyści/ áni cudzołożnicy [...] Bożego kroleństwá otrzymac mogą. *WerKaz* 300, 293; *ArtKanc* N3v; *LatHar* 445, 706, 714, 717, 726; Błogofławieni vbodzy: boć wálze ieft krolestwo Boże. *WujNT Luc* 6/20, *Matth* 12/28, *Mar* 1/14, s. 551, *1.Cor* 15/50, *Zzzzz3* (76); *WysKaz* 10, 32; *SkarKaz* 44a, 82a, 84b, 242a, 312b (7); *SkarKazSej* 679a; *KlonWor ded* **3. Cf *Przysłowia*.

»Lew Boży«: Aryel przekłáda się Lew Boży/ Ták zwano kościół Ierufzálimfki iż był ná kíztałt lwá zbudowan *BudBib Is* 29/1 marg.

»Matka, Matuchna Boża; Boża Matka« = *Dei mater Murm, Mymer*¹ [*Matuchna Boża tylko OpecŻyw* (10)] (179 : 8): ij zali to mály fńętek był matuchnie bożée ij Iozefowi fńiętemu/ ijbzy takowe dziecię [...] przez fńiertz okrutná fńtracitz mieli. *OpecŻyw* 28, 3, 12, 151, 183, 187v (20); *OpecŻywSandR nlb* 5; *PatKaz I* 1, 3, 9, 10, 18v; Oto y wńzytek fńwzyath są dzyfz uefely yfch są poczála mathka boza czyftha panna wzyuoczye fńwzythey hanny *PatKaz II* 86v, 44v, 52, 71, 73v, 75 (36); *PatKaz III* 88, 89, 90, 144v, 148 (17); *Murm 1; Mymer*¹ 2v; *SeklWyzn* e4v; *RejJóz* C6v; *RejKup* g8v; *KrowObr* 152, 162, 164; *Mącz* 393d, *RejZwierc* 234v; *WujJud* 26v; *SkarJedn* 232; *SkarŻyw* 111, 119, 174, 198, 243 marg (33); *ReszPrz* 37; *ArtKanc* B2; *PaprUp* I2; O Páanno/ ná rátkunk/ mnie závždy chętlíwa/ Corko Boża/ Boża mátko dobrotlíwa *GrabowSet* R4v; Święta Márya Mátko Boża/ modl się zá námi grzełznymi *LatHar* 7, 8, 67, 331, 409, 465 (30); *WujNT* 195 marg, 293, 533; *SiebRozmyśl* F3v; *PowodPr* 32; Niech nie równáią fńońcá z gwiazdámi: náśwíętfzey mátki Bożey z innemi niewiáftámi. *SkarKaz* 549b, 40b, 549b, 576a, 578b, 579b (22); *SkarKazSej* 685b; *KlonWor* 46.

»u Matki Bożej« = w kościele pod wezwaniem Matki Bożej (2): [*Szafraniec*] pomordował ty miefzczány/ [...] ktore do Krákowá przywiezyono/ y pochowano v Mathki Bożey w kościele w íednym grobie. *BielKron* 397, 407.

»Boże Narodzenie; Narodzenie Boże« = nazwa święta (59 : 3): *Murm* 11; *Natalis Christi. Christag.* Boze narodenie *Mymer*¹ 8v; *MiechGlab nlb* 8, 34; w wigiliá Bożego narodenia w noci málo było gwiazd *LudWieś* B, A4v [2 r.], B [2 r.], Bv, B3v; *LibMal* 1554/187, 189v; *Diar* 42, 43; IAwni złoczyńce y w dzień Święty mogą być ná mękę wedle Prává dáni/ y w dzień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia *GroicPorz* hh2v; *KrowObr* 168, 168v; *Goski* 16; *BielKron* 149v, 170, 214, 215v, 365v (7); *Feriae natalitiae, Boże národzenie. Mącz* 121b; *RejPos* 14v, 225v; *WujJud* 226; *StryjWjaz* B; *SkarJedn* 239; *SkarŻyw* 1; *ReszList* 144; *ActReg* 14; *GostGosp* 34, 76, 86, 90; *LatHar* 126, 391, 400, 401, 742 [2 r.]; Lekcyá ná wtorey Mfzey Bożego Národzenia y w oktawę Národzenia Bożego. *WujNT* 746 marg, 1 marg, 197 marg, 198 marg, 301 marg, 522 marg (14); ZAdné miáfto áni wieś od Bożego Národzenia blifko przyfzłęgo poczáwfzy: Podwody dármó dáwác nie ma *SarnStat* 974; *SkarKaz* 483, 483 źp. Cf *Przysłowia*.

»Przemíenienie Boże« = nazwa święta: Przemíenienie B. *Goski* A11v.

»Syn Boży; Boży Syn« = *Chrystus; Filius Dei Vulg* (2196 : 30): *OpecŻyw* 8v, 9v, 160, 184v, 185v (77); *OpecŻywList* C, C2; *OpecŻywPrzedm* C4; Gabriel przyfšedwfšy ku pannie Marij/ zwiáftowál iéy fńyná bożęgo poczęcié. *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 4v, 8v, 11, 15v; *PatKaz II* 22v, 29v, 45v, 59v,

74v (115); *PatKaz III* 101v, 105v, 106v, 136v, 152v (20); *WróbŻoIt* C4, V6v, aa2v, aa4, dd5v(9); *RejPs* 91v, 126, 127, 210v, 223v (17); przecz nyebela potrzeba abi fyn bozi za then tho grzech czierpyal *LibMal* 4544/191, 1544/83v, 84v, 89, 89v; *SeklWyzn* B, Bv, Cv, F, G4 (12); *SeklKat* C, O4, P, S2, Y (35); *KromRozm I* B2, B2v [2 r.], K4, M, Mv; *MurzHist* C4v, F, L; *MurzNT Matth* 11 arg, *Mar* 15/39, *Luc* 4/9, *Ioann* 1/34, 3/18 (7); *KromRozm II* d2v, fv, m2v, pv, q4v, r3; Bez pochyby Yudafz by był wyerzył/ iż pan yeIt Kryftufem á Synem bożym/ nye zdrádzil by go był. *KromRozm III* N2v, A4v, B2, B5, D, N3v (11); *GliczKsiqż* Q4; *LubPs kt*, Z3v; *GroicPorz* a3v, hhv, mm4v; *SeklPieś* 6v [3 r.]; I co może być profłszego y głupšzego/ w Ewánielij Święthey/ iedno przepowiadác [...] iż Pan Kryfthus fyn Boży/ Krol nád Krolmi/ y Pan nád Pány/ przyšzedł tu ná fwiát [...] áby on wšzytkim fluzył? *KrowObr* 49, 47, 83v, 193v, 207, 215v (473); *RejWiz* Dd5v; *LeopPs* 50/1, *Mar* 1/1, *Ioann* 1/49, 9/36, *Hebr* 10/29 (10); *OrzList* h2v, h3v; dlategož thež Páweł Ńwiádczy/ iż my przez męki zftawamy fię podobnymi Synowi Bożemu. *BibRadz II* 120v marg, *Matth* 27/54, II 64v marg, 88 marg, *Eph* 4/13, *Apoc* 2/18 (19); *BielKron* 25v, 137, 140v, 145, 193 (7); A Troyca prawdziwa ieIt/ w ktorey Ieden ieIt Bog Ociec/ ieden Syn Boży/ ieden Duch s. a nie ieden Bog Troyca. *GrzegRóżn* L2 marg, A4v, C4v, E, E4, L2v (155); *OrzQuin* L3 [2 r.], N4v, P3, Z2; *SarnUzn* E8, F8, Hv, H4, H5 (50); *LeovPrzep* E4, E4v, F, F2, I4v (7); *RejAp* 14, 28v, 29, 86, 121 (12); *GórnDworz* Mm8; fyn Boży powrozem męki Ńwoiey wyćiągnął nas z dołu nędze z mocy Dyabellkiey. *HistRzym* 69v, 40, 51, 69, 83v, 133 (9); *RejPos* 71v, 118, 271, 272, 339v (39); *RejPosWiecz*² 93, 93v [2 r.]; *BiałKat* a4, b2v, 8v, 81, 106 (23); *GrzegŚm* 37, 64 [2 r.], 65 [3 r.]; *KuczbKat* 5, 25, 180, 380, 430 (10); *RejZwierc* 42, 141, 190; *WujJud* 24, 158, 178, 246v, 248 (12); *WujJudConf* 6, 69v, 80, 242v, 243 (17); *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.], c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v [2 r.], 22, [41⁴], [110²]v (9); *BudBib* c4, *Sap* 2/13, 12/18, 18/13; *BudBibKaw* A3; *BiałKaz* E2, E3v, E4v, G3v, G4 (27); Kto wierzy włyná Bożego/ ma Ńwiádectwo Boże w łobie *BudNT* 1.*Ioann* 5/10, a6v, *Matth* 8/29, *Ioann* 3/18, *Luc* 1/35, 1.*Ioann* 5/12 (25); *CzechRozm* 34, 42v, 46v, 59v, 61v (304); Y prágnąc tego zbáwienia ludzkie⁹⁰ Syn Boży/ rofkazał Apoštołom Ńwoim/ áby po Ńwiećie idąc á każąc/ krzcili wšzytki poŃpolicie/ w imię Oycá y Syná y Duchá S. *KarnNap* A4v, B4v, F2v; *ModrzBaz kt*, 62v, 67v, 69; *ModrzBaz Bud* ¶5; *SkarJedn* 12, 22, 151, 234, 276 (6); Syn Boży/ łowo oycá/ y Bog práwy/ dla nas z wyŃkocí zftapil *SkarŻyw* 1, 172, 279, 357, 383, 429 (56); *MWilkHist*. K3v, L2v; o iednym tylko prawdziwym y wálnym/ nie o dwu fynách Bożych/ wiem y weń wierzę *CzechEp* 219, 8, 24, 72, 104, 198 (217); *CzechEpPorz* xx3v, xx4 [2 r.], xv; *NiemObr* 79, 95, 109, 112, 114 (53); *ReszPrz* 43, 77 [2 r.], 78, 80; *ReszHoz* 122; *ReszList* 183; *WerGośc* 211; PRzez twoie Ńwięte z martwych wftanie/ Boży Synu odpuścilz nam náŃze zgrzeŃzenie *ArtKanc* F16v, A3v, A11v, B15v, D9v, F15 (34); *GrabowSet* Kv, N4v; *LatHar* 5, 7, 57, 63, 378 (58); *KołakSzczęśl* B2, D; Chriřtus tenże ieIt Synem Bożym y Synem człowieczym. *WujNT* 345 marg, *Matth* 8/29, *Luc* 22/70, s. 350, 375, *Ioann* 19/7 (105); *SiebRozmyśl* A3v, E2v, H3, H4v; *PowodPr* 16, 31, 40, 44, 52 (15); Słowo Ńtáło fię ćiałem/ Syn Boży Ńtál fię człowiekiem *SkarKaz* 488a, 44b, 117a, 207a, 245a, 486b (68); *SkarKazSej* 679b; *KlonWor* 1, *2v, *3. Cf »boży i człowieczy«.

»Boże (w niebo) wŃtápienie; wŃtápienie Boże« = *nazwa Ńwięta; ascensio Domini Mymer*¹ (13 : 1): *Mymer*¹ 8v; Ifch wdzien bozego wnyebowftápyenya theráfz blifko przefli zelyaza plufzne Puchalye

[...] pokradł *LibMal* 1551/161; *RejPos* 225v; Drugdy dni iedenascie od wstąpienia Bożego aż do Świątek/ nieiadła nic *SkarŻyw* 580; *LatHar* ++8, 357, 742; *WujNT* 368 *marg*, 372 *marg*, 394, 805 *marg*; *SarnStat* 218, 726, 1228.

»Zmartwychwstanie Boże« = *nazwa święta* (2): *OpecŻyw* [170]; za Apostołow rofkazanie było/ aby Chrześciane Niedzielę/ dzień Zmartwychwstania Bożego/ Świątki etc. święcili *WujJud* 196.

Szeregi: »boży albo apostolski«: niemowi tam Bożą/ albo Apostołą [ustawę] ale Sirycyuszową *KrowObr* 232v.

»boży i (a) Barankow« = *Dei et Agni Vulg* (10): VKazałmi theż rzekę [...] która wychodziła z łtholcá Bożego y Báránkowego. *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; tu Ian święty wřpomina Máieřtat Boży y Báránkow *RejAp* 188v, 187v [2 r.]; *LatHar* 380; Y nie będzie więcej żadne przekłętwo: ale łtolicá Bożą y Báránkową w nim będzie *WujNT Apoc* 22/3, 22/1.

»boży i (albo *itp.*) (Pana) Chrystusow (Pana Jezu Krystow); Chrystusow(y) i (a) boży« = *Dei et Christi Vulg* (30 : 6): *KromRozm II* hv; Wrzucił [czart] [...] myędzy ludźye [...] wąpliwořć o kołćye tym Kryřtuřowym á bożym *KromRozm III* A2v, B2v, E4, E4v, L, Q2v (10); *KrowObr* 66v; Iákub Boży y Pána Iezu Krifuřow łługá. *SarnUzn* F6v; *RejAp* 167v; *Grzegřm* 33; Zaden nieczyřty [...] niema dziedzictwá w Kroleřtwie Chřiřtuřowym y Bożym. *KuczbKat* 390, 239v; przy tych náznáczonych mieyřcách [...] opiřáne łá zaráz powinowáctwá tych/ ktorzyby łie ábo Bożym ábo Chřiřtuřowym imieniem názywáć chćieli. *CzechRozm* 197v, 24, 72v, 96v, 191, 197 (11); *CzechEp* 34, 58, 131, [393]; Prawdziwy zbor Boży/ y pána Chřiřtuřow ten ieřt/ który [...] ná łłowie iego [Boga] świętym przeřtawá *NiemObr* 179; *WujNT* 69, *Eph* 5/5, *Apoc* 20/6.

»czartowski a nie boży«: Luter piřał Ierzykowi Lipřkiemu/ żeř ty czártowski ápořtoł á nie Boży. *BielKron* 211v.

»(nie) boży i (ale, a nie) człowieczy; nie człowieczy ale boży« = *Dei et non hominis Vulg* (7 : 1): A lud záwołał/ Boże głófy/ á nie człowiecze. *Leop Act* 12/22; *BielKron* 141v; Křiřtus Syn Boży y człowieczy *RejAp* Ee, 14 *marg*; *CzechRozm* 56; Confesřya Aufzpurřka/ nie ieřt Boże ale człowiecze [...] łłowo. *ReszPrz* 71; *WujNT Act* 12/22 [2 r.].

»boży i kořcielny; kořcielny to jeřt (więcej niź) boży« (6 : 2): *KromRozm I* Iv; co Bożego y Kořcielnego ieřt/ nieřprawiedliwie łobie przywářzcácie. *WujJud* 230v, 76, 101v, 197; *KarnNap* Cv; *SkarJedn* 199; wedłóg řporządzenia Zakonu Bożego y kořcielnego/ niech łie pierwey opátrzą vbodzy *PowodPr* 60.

»boży i (albo) krzeřcijański« (3): *KromRozm II* *2v; ábyřmy z tąd poználi w ktorych [kacerřtwach] yeřt kołćyoł boży albo krzeřćiyáńłki/ ktorego łłukamy. *KromRozm III* C2; *ReszPrz* 16.

»(nie) boży i (ale, a nie *itp.*) ludzki; boży z ludzkim; (nie, więcej *itp.*) ludzki ale (ale i, niź) boży« (24 : 8): *KromRozm I* Cv; *Diar* 47; [człowiek] poznawřzy řrogořć řádu řrogyego Bożego nád łobá/ przypuřczá wřzyřtko řprawiedliwořći Bożey/ á nie ludzkiey wymyřłoney. *LubPs* bb2 *marg*; *GroicPorz* A3v, av, kk4, mm2, pp2; *BibRadz II* 93 *marg*; *BielKron* 197, 198v, 209, 213v, 236; Iezus potym mnożył łie w mądrořći y w łeciech/ á łáłká Boża y ludzka byłá z nim. *RejPos* 38v; *KwiatOpis* B; *RejPos Rozpr* b3v, b4v; Bo to ieřt nie ludzka ale Boża řprawá *ModrzBaz* 116, 81, 135; *SkarJedn*

314; *KochPs* 51; Gdzie się [...] wstawa Boża z ludzką/ mowy Boże z ludzkimi [...] na plac wywodzą. *CzechEp* 5, 28; *NiemObr* 59; *OrzJan* 130; *WujNT Matth* 16/23, *Mar* 8/33, Yyyyy2; *PowodPr* 61.

»boży a niebieski; niebieski i boży« (1 : 1): w krolestwie bożym á nybyełkim/ yełć/ pić/ y innych rołkolfy cyelestnych vzywać będyemy. *KromRozm II* r4; *KromRozm III* A6v.

»boży i pański«: Boży stąttut/ y pńńki/ trzebá dobrze vmieć. *RejZwierz* 100v.

»(ani) powszechny to jest (ani) boży« (2): łami łye łkázuyá y ołádzáuyá/ iż nye łá z nas [...] A ták áni z kołcyoła powłfechnego/ áni bożego/ z ktorego wyłzli *KromRozm III* E4v, E3v.

»boży, (i, a) przyrodzony; przyrodzony i boży« (6 : 1): *Diar* 121; *GroicPorz* av; Zakon Boży á przyrodzony ieden. *WujJud* Nn6v, 74; A do tych oboich praw y przyrodzonych y Bożych/ wstáwy roznych narodow [...] trzebá áby do nich [...] przyłtępowáły. *ModrzBaz* 74, 63, 81.

»święty i boży«: łtárzy nie czynili łobie ducha Bożego Bogiem/ áni go ták náywáli/ ále tylko dárem y duchem świętym y Bożym *CzechRozm* 14.

W przen (107) : yam [sułtan *Solejman Chan*] czien buozi na ziemy. *MetrKor* 46/175, 46v, 117v; Słonce iełt oko Boże nieba y przyrodzenia okrałła [...] poełt niebieski, ozdoba Boża *BielŻyw* 135; Bo to [pokoj] pierwłly klenot Boży *RejRozpr* I4; Widzimi łyę zem ya wygrał Zem łyę Franczyłłkowi wmoz dał Bo jeden łe tem obranj Ktory nołij Boże ranił *RejKup* v2v; Y przybywáło ich [ludzi mężnych] ná káždy dzień Dawidowi ná ráthunek áż ich był wielki poczeth iáko wołłká Bożego. *BibRadz 1.Par* 12/22; Słóńce być powiadáią Czapką Bożą *BielKron* 267v; Nápiłá też Rábi Eliefer w rozdzieleniu Kłiąg łwoich [...] iż Niebo iełt łzátá Boża iálna *BielKron* 462v; [Babilończykwie] rozmáite wieże/ przeciwné wieży Bożéy/ którey wzór wyłtáwiliłmy teraz przed wámi/ [...] łwiebodnie buduią *OrzQuin* L4; włzytcy wierni łá bráćia iego [Chrystusa]/ á dułzá iełt Siołtrá y dziewczká Boża. *HistRzym* 39v; Vrzędnicy narodow zebráli się z ludem Bogá Awráhámowego/ bo (łá) Boże tarcze ziemie/ (ktory) bárzo wywylłzon. *BudBib Ps* 46/10; [ludzie Cieplice łwiętymi być zową] że z rzeczy łwiętych łá vczynioné. á łwięte rozumieli/ łiárkę/ y ogień piorunowy: tenże łiárką łmierdzi/ á iełt iáko łtrzáłá Boża *Oczko* 6v; [zakon chrzełcijański] łamá to iełt y łzczera gwiazdá Boża/ ktorą myłli náłze zgotował *SkarŻyw* 26; Idzie do Ciborium do Bożey łpiżárnie/ Tám y łrebro do łiebie y Sákráment gárnje. *KlonWor* 9.

Wyrażenia: »budowanie boże« = *Dei aedificatio Vulg* (5): Abowiem iełtełmy pomocniki Bożymi/ rołá Bożá/ y budowániem Bożym iełtełcie. *BibRadz 1.Cor* 3/9; *SkarŻyw* 354; Apołtoł Páweł łiebie/ y z łnłzymi towarzyłłmi zwał *cooperarios dei*, á Koryntczyki budowániem Bożym. *NiemObr* 35; *WujNT 1.Cor* 3/9, Xxxxx3v.

»dom boży« (5): oto dom boży y odpoczyuanye ducha łzwyátęgo ta myła panna. *PatKaz II* 40, 42; ktory [*Duch Święty*] ie [*ciała dziecinne*] mocá łwą czyłci wewnátrz ná dułzy/ y połwiáca/ żeby łe łstáli domem Bożym/ y Troycy S. przybytkiem. *KarnNap* B; *SkarŻyw* 354; *SkarKaz* 457a.

»dzień boży«: A dla tego wyle ich [ludzi]/ iżeby dzyeń Boży widzyeli y wefełli łye/ przez kácerze bywáuy obudzeni. *KromRozm I* L2.

»księgi boże« (5): łnádnie was koždy tżłowiek wierny/ y w księgi Boże wpilány/ poznáć moze *KrowObr* 107; A żywot wieczny tym tylko łłuzy ktorzy łpiláni łá w Kłięgách onych Bożych

CzechRozm 124v, 69; Lud on poddane fwe [...] tak miłował/ iż dla nich aby Bog im grzechy odpuścił/ wypifany być z ksiąg Bożych chciał *SkarŻyw* 482; *SkarKaz* 3v.

»łodka boża« (2): za mądrym spráwowáním tego to łzterniká łodki Bożey/ taki [w *Rzymie*] pokoy *ReszList* 185, 185.

»miasto boże« (7): Wyflawyenye łrogości/ ktora łie od złych nieprzyiaciół dzyeie nád miáłtem Bożim/ to ielth nád kołciołem. *LubPs* S2 marg v; *SkarJedn* 8, 24; *SkarŻyw* 206, 268; *ArtKanc* K11; *SkarKazSej* 667b.

»miecz boży«: [Turcy] łá miecz Boży/ á iż wolá Bożá przeciwko nam spráwuia *ReszPrz* 44.

»miotła boża« (2): Tak tá Bábylonia/ od wieká zówłze miotłá Bożá ielth *OrzQuin* Z3v, Z3v marg.

»naczynie boże« (6): *BibRadz* I 293c marg; Apołtołowie Pána Kryłtułowi nawiernieyfzy łudzy/ á naczynie wybráne Boże/ [...] nie przyciągáli łerc ludzkich *RejPos Rozpr* b4; *SkarŻyw* 249 [2 r.]; *ReszPrz* 92; *SkarKaz* 579b.

»owce, owieczki boże« = *wierni* (7): Aleć iedno te łá prawdziwe owieczki Boże/ ktore iednego Páłterzá Rzymłkie⁸⁰ łłuchaiá *WujJud* 18v, 18v, Mm8v; [*Ewangelia*] iednego Páłterzá Piotrá widomego y namieltniká Chryłtułowego włzytkich báránów y owiec Bożych vkázuie. *SkarJedn* 343; *SkarŻyw* 312, 373; *CzechEp* 332.

»owczarnia boża; boża owczarnia« = *kościół* (5 : 2): Takiećci w Bożey Owczárni/ Są wilcy łzarzy y czarni *BierEz* R4; By [król] błędnych drogi vczył/ vpádłych ráłował/ Iák práwy páłterz/ Bożá owczárniá spráwował. *StryjWjaz* C3; *SkarJedn* 122, 228; ołtátnich czálów mieli [się] ználeć zwodziciele źdrádlwi/ odrywáiaący łudzie od owczárniey Bożey *ReszPrz* 13; *ReszList* 183; *SkarKaz* Oooovb.

»pasterz boży« = *kapłan* (4): Bogwie/ bydlo/ łwinie/ kozy/ Mądrłze niź ten páłtirz bozy. *RejKup* i8v; *KrowObr* 83v; *OrzList* q4v; á thu obáč w tych máluczkich [...] łłowiech Proroká thego łwiętego [...] iáki pożytek páłterz Boży/ kthoremu ielth poruczono łładko Páńłkie prawdziwą náuká łwoia/ moze vczynić Pánu łwoiemu. *RejPos* 274v.

»podnozek boży«: Ziemiá ielth/ powiáda [łw. *Augustyn*]/ podnozek Boży/ á tá ziemiá ielth Ciáło Pána Chryłtułowe *WujJud* 241 v.

»przybytek boży« (2): gdyłz przeto przybytek bozy yelth panna marya *PatKaz* I 15v; Otózi to łzaleńłtwo/ [...] ábył óno [*Chryłtusowe*] ciáło Przybytek Boży do łwego porównáć miáł *BiałKat* 301.

»pszczółka boża«: Tak y my podłemi łudźmi w [...] kmiecych domkách/ nie gardźmy. włzytko to płzczółki y robaczkowie Boży/ ktorzy w niebie będą wielkimi *SkarKaz* 84a.

»ramię boże« (2): *KrowObr* 43v; Mnich Dionifius Kártuzian [...] łyná ręká/ á duchá rámieniem Bożym twierdzi być názwánego/ iż oćiec włzytko prze zeń czyni. *CzechEp* 197.

»ręka boża«: Arcybiłkup Gnieźniénłki/ ielth w Polłzce Káplán naywyzłzy [...] ręká y vłtá Bożé. *OrzQuin* Aa6.

»robaczek boży«: *SkarKaz* 84a cf »pszczółka boża«.

»rola boża« = *Dei agricultura Vulg* (4): *BibRadz* 1.Cor 3/9; Wiernych łudzi łercá łá płodną rolá Bożá. *RejPos* 65 marg; S. Nicetá [...] do wzrołtu y pożytku duchownego pomagáł: iáko wierny robotnik páńłkiey winnice/ y roley Bożey. *SkarŻyw* 298; *WujNT* 1.Cor 3/9.

»skrzynia boża«: O wielkie łzczenie Iozephá tego/ ktory ták wolną rozmowę miał z tą łkrzynią Bożą y z łtolicą mądrości nawyżłzego. *SkarŻyw* 243.

»stado, stadko boże; boże stadko« = *grex Dei Vulg* (6 : 1): Wy/ mowie/ ktorym ludzi páć poruczono: Y zwierzchności nád łtádem Bożym zwierzo *KochOdpr* B2v [*idem KochPieś* 46]; A zołobná Piotr nápomina towarzysze łwe [...] żeby páśli to ktore przy nich było łtadko Boże *CzechEp* [384], [384]; *NiemObr ktv*, 43; *KochPieś* 46; *WujNT* 1.*Petr* 5/2.

»stolec boży«: Ale łtoletz boży nitz inłłégo nieiełt/ iedno paⁿna maria/ przed którą kładli łwe korony *OpecŻyw* 189v.

»trzoda boża« = *grex Dei Vulg* (10): Abowim teźci łám Pyotr kápłanom álbo łtárlłym á przełozonym [...] każe páć álbo rzáđzić trzodę bożą. *KromRozm III* M5v; *Leop* 1.*Petr* 5/2; *RejPos* 227v, 301; *WujJud* 148; *SkarJedn* 15; *SkarŻyw* 238, 567; *WujNT* 807, Xxxxx2v.

»usta boże« (2): Arcybłkup Gniéźniéńłki/ iełt w Polłzce Kápłan naywyżłzy/ [...] początek Rády: ręká y vłtá Boże. *OrzQuin* Aa6, L3 marg.

»winnica boża« (5): *RejPos* 60 marg; ábyś tym ochotniey kopał á robił w tey winnicy Bożej/ áby oni wieprzowie dzicy [...] wźdy mogli być iákkolwiek pohámowani. *RejZwierc* 119v; *SkarJedn* 298; *WujNT* 85; [panom] P. Bog zwierzył y poruczyl [poddanych]/ áby ie opátrowáli/ iáko ogrod y winnicę Bożą. *SkarKaz* 351b.

»zbroja boża« = *armatura Dei Vulg* (4): káždy dobry przełozony [...] ma [się] oblec w zbroię Bożą/ áby był mocny przeciw dyabellłkim przeciwnołciam *HistRzym* 88v; *WujNT* 679, *Eph* 6/11, 13.

a. Zestawienia w funkcji nazw botanicznych (96) :

»dłóń boża« = *palma Christi (Rost)*; rośłina z rodz. *storczykowatych*: Iełth drugie ziele łtego teź rodzaju ktore nazywaią dłóń boża *FalZioł* II 127.

»boże drzewko; drzewko boże« = *abrotanum L. (Rost)*; rośłina z rodz. *złozonych*; *abrotanum Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*, *SienLek*, *FalZioł* (58 : 1): *Murm* 112; Korzeń złotogłowow zbożem drzewkiem wługu warzone włófi rołci y krołty łpáđza *FalZioł* II 15v, II 1v, 18c, 20, 27v, 66v (41); *Abrotonites* [...] Wino s Bożim drzewkiem náczinione/ przipráwione/ korzenne wino. *Mącz* 1c, 1c; Weźmi garść drzewká Bożego Szczépke łuczywá łmolnégo/ Warz to dobrze wpiwie łtárym *SienLek* 149v, 30, 47, 150v, 155v, 240v (14); *Calep* 7b.

»Matki Bożej len (łnek); łnek Matki Bożej« = *Linaria vulgaris Mill. (Rost)*; rośłina z rodz. *psiankowatych*; *linaria FalZioł*, *SienLek* (5 : 1): MAtki bożey len iełt podobny ku łnu, albo ku łołnce *FalZioł* I 79, t4, II 78v, 79; Łnek panny Marijey álbo máłtki Bożey. *Linaria SienLek* 239.

»Matki Bożej włoski (włosek)« = *capillus veneris L. (Rost)*; rośłina z rodz. *pokrzyw*; *callitrichon Mącz*, *Calep*; *capillus (veneris) Mącz*, *Calep*; *adiantum politrichon Calep*, *Cn* (25): matki bożey włoski łą podobne w łłiciu, koriandrowemu łłiciu *FalZioł* I 26v; MAtki bożey włoski woda iełth mierna w ciepłóci *FalZioł* II 8av, I 26v, 27, 92v, II 7, 17v (17); *Capillus veneris*, *herbae species*, *Murna* rutá ale włáfniey Máłtki Bożey włoski Vide łupra, CALLITRICHON. *Mącz* 34c; Pomagać teź temu páprotká y ielenie ięzyczki/ máłtki bożey włoski: ábowiem czyściá Melánkoliá. *SienLek* 94v, 47v, 115; *Calep* 23b, 152b, 161a, 819b.

»boża trawka« = *fenum grecum* L. (Rost); roślina z rodz. motylkowatych; *carphos*, *fenumgrecum*, *silicia Calep*, Cn; *faseolus teliformis Calep*; *aegoceras*, *buceras*, *silicula*, *siliqua*, *telis Cn* (5): *Foenumgrecum* – Boża trawka. *Calep* 427b, 167a, 409b, 980a, 1051a.

b. lek. Zestawienie: »boża kaźń« = *epilepsja* (22) : Gdy Brzemienna ięmioło dębowe przy łobie noši/ lekko porodzi, á dziećię Bożey kaźni nie vzna. *SienLek* 59v; Pádaiąca niemoc/ ieft Boża kaźń *SienLek* S4, 19v, 59v, 60, T2, T2v (22).

Cf **BOGOW**, **BOSKI**, [**BOŻOCIELSKI**], **BOŻOGROBSKI**, [**BOŻYBYT**]

KCh,TK